T.C

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

MEDYADA KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

UZMANLIK TEZİ

SELAHATTİN GÜVEN

ANKARA

EKİM / 2011

T.C

RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

MEDYADA KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

UZMANLIK TEZİ

SELAHATTİN GÜVEN

DANIŞMAN
ÖZLEM PINAR DÜZGÜN KURBAN

ANKARA
EKİM / 2011

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına

Bu çalışma Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Davut DURSUN	
Üye	: Arslan NARİN	
Üye	: Özlem Pınar DÜZGÜN KURBAN	

ONAY

…./…./2011

Üst Kurul Başkan

TEZ TESLİM TUTANAĞI VE DOĞRULUK BEYANI

Radyo ve Televizyon Üst Kurulunda görev yapan Uzman Yardımcısı olarak, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzman Yardımcılığı Giriş ve Yeterlik Sınavları ile Uzmanlığa Atanma, Yetiştirilme, Görev, Yetki ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 19'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına istinaden çıkartılan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Tez Hazırlama Yönergesi'ne uygun olarak hazırlamış olduğum uzmanlık tezi ilişikte sunulmuştur.

Bu uzmanlık tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu; ayrıca, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

..../..../2011

Selahattin GÜVEN
Üst Kurul Uzman Yardımcısı

Uzmanlık Tezinin Adı:

Medyada Küçüklerin Korunmasına İlişkin Düzenlemeler

EK: Tez (3 adet)

Tezi Teslim Alan

Daire Başkanı:

Tarih:

Adı-Soyadı-İmzası:

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER iv
KISALTMALAR vii
GİRİŞ 1
Çalışmanın Amacı 2
Kapsam ve Sınırlılıklar 3
Verilerin Toplanması 3
Çalışmanın Sorunsalı 4

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. 1. ÇOCUK KAVRAMI 6
1. 2. KÜÇÜK KAVRAMI 9
1. 3. DÜZENLEME KAVRAMI 10
1. 4. MEDYA KAVRAMI 11

İKİNCİ BÖLÜM
KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

2. 1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BÜNYESİNDE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER 12
2. 1. 1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 12
2. 1. 2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol 17
2. 1. 3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol 18
2. 1. 4. Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası Tüzüğü 19

2. 1. 5. Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi 20
2. 2. AVRUPA KONSEYİ BÜNYESİNDE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER 21
2. 2. 1. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme 23
2. 2. 2. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi 24
2. 2. 3. Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi 28
2. 3. AVRUPA BİRLİĞİ BÜNYESİNDE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER 31
2. 3. 1. Lizbon Antlaşması 35
2. 3. 2. Gelişmiş Televizyon Standartları Direktifi 36
2. 3. 3. Avrupa Birliği Yeni Elektronik Haberleşme Çerçevesi 36
2. 3. 4. Sınır Ötesi Televizyon Direktifi 37
2. 3. 5. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi 42
2. 3. 6. Avrupa Birliği Çocukların İnternette Korunması Programı 48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER

3. 1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI 50
3. 2. KÜÇÜKLERİ MUZIR NEŞRİYATTAN KORUMA KANUNU 51
3. 3. 5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNU 53
3. 4. TÜRK CEZA KANUNU 54
3. 5. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN 56
3. 6. TİCARİ REKLÂM VE İLANLARA İLİŞKİN İLKELER VE UYGULAMA ESASLARINA DAİR YÖNETMELİK 56
3. 7. BASIN KANUNU 58
3. 8. TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KANUNU 59
3. 9. TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KURUMU REKLÂM YÖNETMELİĞİ 60

3. 10. RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN 61
3. 11. RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARININ ESAS VE USULLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK 67
3. 12. İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARIN DÜZENLENMESİ VE BU YAYINLAR YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARLA MÜCADELE EDİLMESİ HAKKINDA KANUN 71
3. 13. TÜTÜN MAMULLERİ VE ALKOLLÜ İÇKİLERİN SATIŞINA VE SUNUMUNA İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK 72
3. 14. 4857 SAYILI İŞ KANUNU 73

SONUÇ VE ÖNERİLER 76
Varılan Sonuçlar/Bulgular: 76
Öneriler: 79

KAYNAKLAR 82
KİTAPLAR 82
MAKALELER 83
RAPORLAR 84
MEVZUAT 84
İLKE KARARLARI, BİLDİRİLER VE TAVSİYE KARARLARI 86
EKLER 92
ÖZET 92
ABSTRACT 93
ÖZGEÇMİŞ 94

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.k.	Adı Geçen Kanun
a.g.r.	Adı Geçen Rapor
a.g.s	Adı Geçen Sözleşme
a.g.y.	Adı Geçen Yönetmelik
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
BM	Birleşmiş Milletler
CDMC	Avrupa Konseyi Medya ve Yeni İletişim Hizmetleri Yürütme Komitesi
CDMM	Avrupa Konseyi Kitle İletişimi Yürütme Komitesi
CDPC	Avrupa Suç Sorunları Komitesi
Euro-Pol	Avrupa Polisi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
INTER-POL	Uluslararası Polis
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
R.G	Resmi Gazete
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TRT	Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu
TVYD	Televizyon Yayıncıları Derneği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Medya ve çocuk ilişkisi genellikle medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi ekseninde ele alınmaktadır. Bu bakımdan, medyanın çocukların gelişimini olumsuz etkilemesini önlemeye yönelik daha etkin ve kapsamlı düzenlemelerin yapılması beklentisi ortaya çıkmaktadır. Söz konusu beklentinin önemli oranda kamu otoriteleri tarafından dikkate alındığı ve küçüklerin korunması için belirli önlemlerin alındığı görülmektedir. Ancak, bu düzenlemelerin küçükleri medyanın olumsuz etkilerinden korumakta yeterli olup olmadığı açık değildir. Fakat çalışmamız esas olarak bu hususu ele almamaktadır. Bu nedenle, çalışmada medya ve çocuk konulu tartışmalar merkeze alınmayacaktır. Bunun yerine, cari yasal düzenlemelerin incelenmesine çalışılacaktır.

Medyanın genellikle yetişkinler için, yetişkinlere yönelik yayın yaptığı varsayılmaktadır. Varsayımın belirli oranda doğru olduğu ifade edilebilir. Çünkü medyanın varlığını sürdürebilmesi için ticari iletişim ve ürün satışına ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bağlamda, medya ürünlerini yetişkinlere satabildiği için asıl hedef kitlesi olarak da yetişkinleri belirlemektedir. Buna karşın, çocukların da medyayı önemli oranda takip ettiği[1] görülmektedir. Yakın dönemde çocuklara yönelik yayın yapan televizyonlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Çocuk televizyonlarının, yetişkin televizyonlarının çocukları ihmal eden yayın politikalarını belirli oranda telafi ettiği söylenebilir. Yayıncılıktaki bu dönüşümün düzenlemelere yansımasının nasıl olduğunun incelenmesi gerekmektedir.

[1] Radyo ve Televizyon Üst Kurul'u 2006 yılında "Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması" gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına baktığımızda, 7-14 yaşları arasında ve ilköğretim okullarına devam eden çocukların televizyon izleme süreleri tespit edilmiştir. Hafta sonu çocukların günde % 28.4'ü beş saat ve üstü, %16'sı dört saat, %18.1 üç saat, %20.8'i iki saat, %10.9'u bir saat ve %3.6'sı bir saatten az televizyon izlediği görülmektedir. Hafta içi ise çocukların %27.4'ü günde iki saat, %19.5'i bir saat, %19.1'i üç saat, %15.5'i beş saat ve üstü, %10.8'i dört saat ve %6.9'u bir saatten az televizyon izlediği tespit edilmiştir.

Küçüklerin ihmal edilmesi durumu yalnızca medya ile sınırlı değildir. Örneğin; Bekir Onur; "Çocuk, Tarih ve Toplum" adlı eserinin önsözüne *"Türkiye'de çocukluğun tarihinin yeterince merak edilmediğini ve araştırılmadığını"*[2] belirten bir sitemle başlamaktadır. Bu sitemin haklılığı, araştırmamız kapsamında da görülmektedir. Çünkü münhasıran medyada küçüklerin korunmasına ilişkin düzenlemeleri kapsamlı bir şekilde ele alan bir esere ulaşılamamıştır. Bu bakımdan, mevcut çalışma medyada küçüklerin korunmasına ilişkin düzenlemeleri bir araya getiren ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Çalışmanın ilk olması sebebiyle öncelikle betimleyici olma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu düzenlemelerin ilişkili olduğu tarihsel, toplumsal ve siyasal çerçeve önemli oranda geri planda bırakılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesi, ikinci bölümünde, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği bünyesinde teşekkül eden metinlerde küçüklerin korunmasına ilişkin hükümler irdelenecektir. Üçüncü bölümde ise Türkiye'deki yasal çerçeve ele alınacaktır.

Çalışmanın Amacı

"Medyada Küçüklerin Korunmasına İlişkin Düzenlemeler" adlı bu çalışmanın temel amacı medyada küçüklerin korunmasına ilişkin ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeleri ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde başkaca da alt amaçlar belirlenmiştir. Birinci alt amaç, yapılan yasal düzenlemelerin küçüklerin korunması için ne kadar yeterli olduğunu tespit etmektir. İkinci alt amaç ise küçüklerin korunması için yapılması gereken düzenlemeleri önermektir.

[2] Bekir Onur, Çocuk, Tarih ve Toplum, İmge Kitapevi, Ankara, 2007, s. 7

Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmada küçükleri medyaya karşı korumayı amaçlayan düzenlemeler araştırılmaktadır. Medyanın idari ve yargısal denetimine[3] zemin hazırlayan yasal çerçeveye bakılacaktır. Bu bağlamda, çalışmada Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye'deki görsel işitsel medya, yazılı basın ve internet yayıncılığına ilişkin yürürlükte bulunan düzenlemeler ele alınacaktır. BM, Avrupa Konseyi ve AB'deki düzenlemelerin ele alınmasının temel sebebi, bu düzenlemelerin Türkiye'deki yayıncılığı doğrudan etkileme kapasitesine sahip olmalarıdır. Bu çerçevede, ülke uygulamaları, özdenetim ve gönüllü kuruluşlar yoluyla yapılan denetimler çalışmamızın kapsamı dışındadır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada; düzenleme, çocuk, medya ve küçük kavramlarının ulusal ve uluslararası metinlerdeki tanımlamaları ele alınmış ve bu kavramların birbirleriyle ilişkileri incelenmiştir. Ardından yapılan ulusal ve uluslararası düzenlemelere bakılmış ve ilgili literatür taraması yapılmıştır.

Yukarıda aktarılan çerçevede, Tayfun Akgüner, Ersan İlal ve Gürsel Öngören'in derlediği "Kitle İletişim Mevzuatı" kitabı, B. Zakir Avşar ve Müge Elden'in "Reklâm ve Reklâm Mevzuatı" kitabı, Selda İçin Akçalı'nın editörlüğünü yaptığı "Çocuk ve Medya" kitabı, Yasemin Giritli İnceoğlu ve Nurdan Akıner'in editörlüğünü yaptığı "Medya ve Çocuk Rehberi", Sevda Alankuş'un yayına hazırladığı "Çocuk Odaklı Habercilik" kitabı ve Zakir Avşar ve Gürsel Öngören'in derlediği "Radyo ve Televizyon Hukuku" kitapları öncelikle incelenmiştir. Bahsedilen çalışmaların, ilgili mevzuatın önemli oranda değişmiş olması nedeniyle güncelliğini yitirdiği görülmüştür. Bu nedenle, çalışmamız çerçevesinde ilgili mevzuata doğrudan ulaşılmaya çalışılmıştır.

[3] Neşe Kızıl-Erkelli, İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol, Beta, İstanbul, 1998, s.21-24

Çalışmanın Sorunsalı

Jean-Jacques Rousseau; çocuk ile yetişkin arasındaki farklara değinir ve çocukların, genel yaklaşımdan farklı olarak, iyi ile kötüyü bir birinden ayırt etme kabiliyetine sahip olduklarını öne sürer. Bazı zararlara sebep olsalar bile bunu istemeden yaptıklarını söyler. Çocukluğa olumlu anlamlar yükleyen Rousseau, herkesten çocukluğa saygılı olmayı beklemektedir.[4] Rousseau ve romantiklerin çocukluğa dair düşünceleri kendilerinden önce vücuda gelen Hıristiyanlık kaynaklı,[5] çocuğun ilk günahla lekelendiğini kabul eden geleneksel çocuk anlayışının kısmen geriye çekilmesine sebep olsa da bu yaklaşım, Batı'da varlığını devam ettirmiştir.[6] Romantiklerin yaklaşımı ile geleneksel yaklaşımın yanında çocukluğun tarihi içinde bir diğer önemli figür de John Locke'tır. Ona göre, çocukluk tabula rasa (boş kâğıt) olarak ele alınmalıdır. Locke'a göre, çocuğun yetişkinler tarafından hedeflenen çerçevede yetiştirilmesi mümkündür.[7] Medeniyet değerlerimize göre ise her çocuk İslam fıtratı üzerine doğar. Bu nedenle de masumiyeti temsil eder. Bu bağlamda, çocuğun iyiyi ve doğruyu öğrenmesi ve kötülükten alıkonulması gerekmektedir.

Medeniyet değerlerimiz ile Batı kaynaklı yaklaşımlar arasında mutlak bir ayrılığın olduğu söylenemez. Bütün yaklaşımların ortak noktası ise çocuğun korunması gerekliliğidir. Bu koruma arzusunun arkasında çocukların korunmaya muhtaç olmaları, deneyimsiz olmaları, doğru ile yanlışı, hayal ile gerçeği ayırt etme yetilerinin yeterince gelişmemesi[8] gibi nedenler bulunmaktadır.

Yukarıda aktarılan çerçevede, medyada küçüklerin korunmasına ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemelere bakıldığında, çocukları medya ürünlerinden ve mesajlarından korumayı amaçladığı görülmektedir. Çalışmada bu husus aşağıdaki sorular çerçevesinde incelenecektir:

---

[4] Colin Heywood, Baba Bana Top At! :Batı'da Çocukluğun Tarihi, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, s.33.
[5] Hıristiyanlık inancında ayrıca çocukların başta masum olduklarına dair izler bulunmaktadır. (a.g.e., s. 42).
[6] a.g.e., s.36.
[7] John Lock, Eğitim Üzerine Düşünceler, Morpa, İstanbul, 2004.
[8] Atalay Yörükoğlu, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Özgür, İstanbul, 1997, s.238-241.

1. Medyada küçüklerin korunmasına ilişkin yapılan düzenlemeler nelerdir?
2. Küçüklerin korunmasına dair ulusal ve uluslararası düzenlemelerin bir biriyle ilişkisi nedir?

Yukarıdaki sorular çerçevesinde, ulusal ve uluslararası düzenlemeler çocuk odaklı olarak ele alınacaktır. Bu minvalde, bundan sonraki bölümde ilk olarak kavramsal çerçeve ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. 1. ÇOCUK KAVRAMI

Türk Dil Kurumu Sözlüğü çocuğu; "*Küçük yaştaki oğlan veya kız, soy bakımından oğul veya kız, bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız"* olarak tanımlamaktadır. M. Akif Aydın ise; *"Doğumla başlayan ve ergenlik çağına kadar devam eden döneme çocukluk, bu dönemi yaşayan kimseye de çocuk"*[9] demektedir. Orhan Çeker'e göre ise çocuk; "*Ceninin, annesinden sağ olarak doğmasıyla başlayıp, buluğa kadar devam eden süreci yaşayan ve bu süre zarfında yaşının küçüklüğü sebebiyle dinî, medeni ve cezai ehliyetten yoksun olduğu için mükellefiyeti bulunmayan kişi.*"dir.[10] İslam hukukunda ise küçüklük, ceninin annesinden sağ olarak doğmasıyla başlayan ve buluğ dönemiyle sona eren bir süreçtir.[11] Bu tanımlara baktığımızda çocukluğun sona ermesi, ergenlik ve buluğ ile ilişkilendirilmektedir. Ancak, çocukluğun başlangıcı konusunda farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Buna göre, TDK çocukluğa ilişkin kültürel ve psikolojik süreçlere atıf yaparak bebeklik ile çocukluk arasında ayrıma giderken; Aydın ve Çeker çocukluk tanımını, hukuki düzenlemeleri referans alarak yapmaktadırlar. Birleşmiş Milletler de bu yaklaşımlara bezer bir çocuk tanımı yapmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre çocuk, *bahsi geçen sözleşmeye uygun olarak, ilgili ülkenin kanunlarınca daha erken yaşta reşit kabul*

[9] M. Akif Aydın, İslam ve Osmanlı Aile Hukuku, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakıf Yayınları, İstanbul, 1985, s. 361.
[10] Çeker'den aktaran Adem Yenidoğan, İslam Hukukunda Küçüklerin Evlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009, s.26
[11] a.g.e., 26

etme durumu haricinde, on sekiz yaşına kadar olan kişilerdir.[12] Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "daha erken yaşta reşit olma" kaydı, farklı çocuk tanımlarının varlığını sürdürmesine neden olmaktadır. Sözleşmenin kültürel çeşitliliği benimseyen yaklaşımı aynı zamanda, çocukluğun kültürle ilişkisini ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Miletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukluğun başlangıcına da kesin bir hat çizmemektedir. Sözleşmeye göre, çocukluğun başlangıcı, çocuğun anne rahmine düşmesi ve doğması veya ikisi arası bir zaman dilimidir.[13] Bu minvalde bakıldığında, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuk tanımı çerçevesinde çocukluğun sona ermesinin iki temel kıstası bulunmaktadır. Birincisi yaş sınırı, ikincisi ise reşit olmaktır. Sözleşme, çocuk tanımı yaparken olgunlaşmayı bir gelişim süreci olarak tanımlamaktan ziyade, biyolojik bir süreç olarak ele almaktadır.[14] Pufall ve Unsworth, Birleşmiş Milletlerin bu yaklaşımını eleştirmektedirler. Onlara göre, çocukluk bir olgunlaşma sürecidir.[15] Psikolog Arthur Jersild'in Pufall ve Unsworth'un yaklaşımından hareketle yaptığı tanıma göre de; çocuk henüz sosyalleşmesini tamamlamamış, öğrenme sürecinin ilk aşamasında bulunan ve dışarıdan kendisine ulaşanlara karşı meyilli olan bir canlıdır.[16] Bu yaklaşıma benzer bir çocuk tanımına Nurhan Zeynep Tosun'da karşılaşmaktayız. Tosun, çocuğu gerek bedensel, gerekse zihinsel yönden yeterli olgunluğa erişmemiş bir insan yavrusu olarak tanımlamaktadır.[17]

Yukarıdaki çocuk tartışmasına Bob Franklin'in yaptığı katkıya baktığımızda; Franklin'in çocuk tanımının şekillenmesinde beş temel noktanın olduğunu görmekteyiz. Bu noktalar şu şekilde ifade edilebilir:[18]

---

[12] Yusuf Solmaz Balo; Seda Akço, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi: İlgili Sözleşmeler, Yasalar, Tüzükler ve Yönetmelikler, UNICEF, Ankara, 2005, s.5

13 Rachel Hodgkin; Peter Newell, Çocuk haklarına Dair Sözleşme: Uygulama Elkitabı, UNİCEF, 2003, s.1.

[14] Peter B. Pufall; Richard P. Unsworth, Rethinking Childhood, Rutgers University Press, London, 2004, s.13.

[15] a.g.e.,13.

[16] Arthur Jersild, Child Psycohology, Prentice Hail Inc., New Jersey, 1960, s.33.

[17] Nurhan Zeynep Tosun, Çocuklara Yönelik Reklâmların Etkileri ve Bir araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1991, s:39.

[18] a.g.e., s.2l-23.

1. Çocukluk evrensel bir deneyim değildir. Çocukluk, tarihsel ve kültürel deneyimlere göre şekillenmektedir.
2. İnsanlar, bazı durumlarda küçük olarak tanımlanırken, bir başka durumda ise büyük sayılabilmektedir. Bu bakımdan, çocuk tanımı keyfi ve tutarsızdır.
3. Çocuklar, yetişkin olmayanlar olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan, çocukluk negatif bir şekilnde tanımlamaktadır.
4. Çocukluk, yaşa ilişkin olmaktan çok, iktidar ilişkisine bağlıdır.
5. Çocukluğa ilişkin tespit, bir evreden diğerine geçiş şeklinde kabul edilmektedir. Yani, yaşamı kesintisiz bir süreklilik olarak ele almamaktadır.

Çocuk tanımını ve uluslararası yaklaşımı ele aldıktan sonra, Türkiye'deki çocuk tanımına bakmakta fayda bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuk tanımını kabul etmiştir. Buna göre, Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan on sekiz yaşından küçüklerin çocuk olarak kabul edilmesini benimsemiştir. Bu çerçevede, Türkiye açısından küçük ile çocuk kavramları aynı şeyi ifade etmektedir. Ancak, bu durumun istisnaları bulunmaktadır. Bununla birlikte, Türk Ceza Kanunu çocukları üç kategoriye ayırmaktadır. TCK'nın 31. maddesi çocukların suç işlemesi durumunda ceza uygulamasının çerçevesini belirlemektedir. Bu kategoriye göre; 0-12 yaş birinci grubu oluştururken, 12-15 yaş arası ise ikinci grubu oluşturmaktadır. 15-18 yaş arası ise üçüncü grubu oluşturmaktadır. Birinci grupta yer alan çocukların cezai sorumluluğu bulunmazken, 12–18 yaş arasındaki çocuklara uygulanacak cezalar ise belirli indirimlere tabidir.[19] Çocukların işlediği suçlarda uygulanacak ceza ve suç mağduru çocukların korunmasına dair hükümler belirli bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Çocukluğu yaş haddinden bağımsız olarak ele alan diğer yaklaşım ise olgunlaşmayı esas almaktadır. Bu hususu ele alan Medeni Kanunumuzun 11. maddesinin ilgili hükmü erginliği tanımlamaktadır. Buna göre; *"Erginlik onsekiz*

[19] Y. S. Balo; S. Akço, a.g.e., s.1.

yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar." Evlilik dışında kişinin ergin kılınması ise ancak mahkeme kararıyla mümkün olmaktadır.[20]

1. 2. KÜÇÜK KAVRAMI

Küçük kavramı, çocuk kavramı ile doğrudan ilişkilidirler. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 1989 tarihli Genel Yorum'unda küçük kavramına ilişkin olarak, ilgili sosyal ve kültürel koşullar ışığında Taraf Devletlerin kendilerinin küçük kategorisi içinde kimlerin yer alacağını belirleyeceği belirtilmektedir. İlgili devletlerin, medeni kanunlarında çocuğun reşit olma, cezai ehliyete sahip olma; çalışma yasaları bakımından yetişkin sayıldığı yaşları, Komiteye sunacakları raporlarda belirtmelerinin gerekli olduğu ifade edilmiştir.[21] Bu husus çerçevesinde, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne bakıldığında çocuğun 18 yaşından daha önce reşit sayıldığı Devletlere, *"özel amaçlar açısından daha düşük yaş belirleme olanağı"*

[20] TCK Madde–31: (1) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.
(2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiili algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte ikisi indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamaz. (Değişik 2. fıkra: 5377 – 29.6.2005 / m.5) (2) Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.
(3) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde ondört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz. (Değişik 3. fıkra: 5377-29.6.2005 / m.5) (3) Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu halde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.
[21] İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum 17, 1989 İHB/GEN/1/Rev. 5, s.133

vermektedir.[22] Sözleşme'de, çocuk on sekiz yaşından önce reşit sayılmadığı takdirde sözleşmeden kaynaklı bütün haklardan on sekiz yaşına kadar yararlanabileceği belirtilmektedir.[23] Sözleşmelerin farklı uygulamalara yol açan çocuk tanımlarındaki sorunları gidermek için, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin aldığı kararlarla ortaklaşmanın sağlanması konusunda Taraf Devletleri teşvik ettikleri görülmektedir.[24]

Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan sözleşmelerde küçük kavramı açıkça tanımlanmamıştır. Ancak, mevzuatımızda küçük kavramının tanımına ulaşmak mümkündür. Bunun en önemli örneği ise Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu'dur. Bu Kanun, on sekiz yaşın altındakileri küçük olarak kabul etmektedir.[25]

Çalışmamızda, küçük ve çocuk kavramları aynı anlamda kullanılacaktır.

1. 3. DÜZENLEME KAVRAMI

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre Düzenleme; 1. düzenlemek işi, tertip, organizasyon, 2. Belirli bir düzene göre bir araya getirilmiş olan nesne, 3. Düzene koyma, kodifikasyon. 4. *huk.* Yayımlanan mevzuatın derlenip toplanması ve mevzuatta yapılan değişikliklerin ilgili ana mevzuata işlenmesi, kodifikasyon[26] gibi anlamlar içermektedir. Geniş anlamıyla düzenleme ise; "*her tür iş kolunda devlet tarafından uygulanan her tür denetim*"dir.

Denetim kavramının tarihsel kökenine bakıldığında, kavramın ABD kökenli olduğu görülmektedir. Türkçe'de kullanılan düzenleme kavramının İngilizce karşılığı regulation'dır. Regulation'ın İngilizce'de üç anlamı bulunmaktadır:

[22]UNİCEF, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, UNICEF, Ankara 1999, s.5.
[23] a.g.e., s.5.
[24] İran İslam Cumhuriyeti, IRSG, Add. 123, Parag. 20; Uganda IRSG, Add. 80, Parag. 26.
[25] 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, R.G.:07/07/1927 Sayı: 627.
[26] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, http://tdkterim.gov.tr/bts/ (15.11.2010).

1. "oyunun kurallarının belirlenmesi" (düzenleme),
2. "bu kurallara riayetin sağlanması" (denetim),
3. "sektörü veya bir alanı düzgün bir rekabet ortamına ve plüralist bir yapıya doğru sevk etme" (yönlendirme)

Regulation; düzenleme, denetim ve yönlendirmeyi içermektedir.[27] Çalışmamızda düzenleme bu geniş anlamı ile kullanılmaktadır.

1. 4. MEDYA KAVRAMI

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre medya; iletişim ortamı, iletişim araçları ve kitle iletişim araçlarının tümünü[28] içine alan bir kavramdır. Medya genel anlamda bilgilendirme, eğlendirme ve eğitim amaçlı bilgi aktarımı yapan kitap, gazete, radyo, televizyon ve internet gibi araçları kapsamaktadır.[29]

Medya bilgiyi yayma fonksiyonu bakımından demokratik müzakere zeminin oluşmasında hayati öneme sahiptir. Medya, kültürel ve siyasi olarak taşıdığı önemin yanı sıra günümüzde, ayrıca önemli bir ekonomik değerdir. Bu bakımdan medya ürünleri hem kültürel hem de ekonomik ürünlerdir. Dolayısıyla medyaya ilişkin düzenlemelerin de bu iki unsur dikkate alınarak geliştirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak çalışmamız medya kültür ilişkisini, çalışmanın mahiyeti sebebiyle zorunlu olarak göz ardı etmektedir.

[27] Hamit Ersoy, Avrupa Birliği'nde Görsel İşitsel Medya Hizmetleri, ATAUM Uzmanlık Kursu Sunumu, Ankara, 2009.
[28] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, http://tdkterim.gov.tr/bts/ (15.11.2010).
[29] Bayram Ali Geçgil, Medya Piyasalarında Hukuki Düzenlemeler Ve Rekabet Hukuku Uygulamaları, Ankara, 2005, s.12.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Bu bölüm altında Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi bünyesinde çocukların korunmasına ilişkin yapılan düzenlemeler ele alınacaktır.

2. 1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BÜNYESİNDE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER

Bir önceki bölümde, çalışmanın kavramsal çerçevesi üzerinde durulmuştu. Bu bölümde ise Birleşmiş Milletler bünyesinde vücuda gelen ve çocukların medyayla olan ilişkilerini düzenleyen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol, Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası ve Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmeleri ele alınmıştır.

2. 1. 1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocukların I. Dünya Savaşı sırasında yaşadığı mağduriyetler, çocuk haklarını garanti altına alacak uluslararası hukukun gelişmesinin zeminini oluşturmuştur. Bu çerçevede yapılan ilk düzenleme Milletler Cemiyeti bünyesinde Çocuk Hakları Bildirgesi'nin kabul edilmesi olmuştur. 1924 yılında kabul edilen bu bildirge, 1959 yılında Birleşmiş Milletler tarafından benimsenmiştir. Birleşmiş Milletler, çocukların

korunmasına ilişkin on ilke geliştirmiştir. Bu ilkeler, birçok ülke tarafından iç hukuklarına adapte edilmiştir. Ülkelerin kendi içerisinde yaptığı düzenlemeler yeterli görülmemiş, *"çocuklar için ekonomik, sosyal ve kültürel haklar gibi medeni ve politik hakları da içine alan ve bağlayıcı nitelik taşıyan bir sözleşmenin hazırlanması"*[30] zarureti ifade edilmiştir. Bu ihtiyacı gidermek yolunda, 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Sözleşmesi'nin kabul edilmesi önemli bir adım olmuştur. Sözleşmenin tam ismi "Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"dir. 1989'dan itibaren söz konusu Sözleşme, ilgili devletlerin imzasına açılmıştır. Sözleşme, bütün ülkeler tarafından imzalanmıştır.[31] Bu bakımdan, Çocuk Hakları Sözleşmesi, bütün ülkelerin üzerinde anlaşabildiği tek belge niteliğindedir.[32]

Türkiye Sözleşme'yi 1990 yılında imzalamıştır ve Sözleşme, 1994 yılında TBMM'ce onaylanmış ve 27 Ocak 1995 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden kaynaklı yükümlülükleri çerçevesinde 1999 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne İlk Ulusal Raporu vermiştir.[33] Ülkemiz, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1990 yılında imzalamakla birlikte Sözleşme'nin 17[34], 29[35] ve 30.[36] maddeleri hükümlerini Türkiye Cumhuriyeti

---

[30] Hüseyin Şahin, Çocuk Hakları, http://www.huseyinsahin.av.tr/sahin/makaleler/chaklari.doc, (3.11.2010).

[31] H. Şahin, 2010.

[32] B. Franklin,a.g.e., s. 30.

[33] Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ulusal İlk Rapor'un Ekleri ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Sonuç Gözlemleri, SHÇEK, Ankara, 2001.

[34] Madde 17. Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:
Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
13 ve 18'inci maddelerde yeralan kurallar gözönünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

[35] Madde 29 Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:
Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tuttuğunu beyan etmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ilişkin ilk Ülke Raporu'nun sunumu 2001 yılında gerçekleştirilmiştir. BM Çocuk Hakları Komitesi'nin söz konusu Ülke Raporumuza ilişkin 2001 yılındaki Sonuç Gözlemleri'nde, Türkiye'nin Sözleşme'nin 17, 29 ve 30'ncu maddelerine koyduğu çekinceyi kaldırması için taraf devleti teşvik ettiği ifade edilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çoğu maddesi kaynağını uluslararası insan hakları belgelerindeki maddelerden almaktadır. Bu çerçevede, Sözleşme çocukların insan haklarını en kapsamlı şekilde güvence altına alan bir metindir. Sözleşme, çocuklara ilişkin ceza, adalet sistemi, evlat edinme, istismar, silahlı çatışmalar gibi özel konularda tamamlayıcı korumalar sağlamaktadır.[37] Çocuk haklarının sınıflandırılmasında kabul edilen refah hakları; beslenme, tıbbi hizmet, barınma ve eğitim haklarını; korumacı haklar, çocukları yetersiz ilgiden, ihmalden, istismardan, kötü muameleden korunmayı; yetişkin hakları, yetişkinlerin sahip olduğu haklara aynı biçimde sahip olmayı ve ana babalara karşı haklar ise, çocukların ana babalarının kararlarından bağımsız olma haklarını ifade etmektedir.[38]

Sözleşme'nin çocuklara tanıdığı haklara bakıldığında ise Sözleşme, çocuk haklarını bütüncül yaklaşımla düzenleyen hukuksal bir metindir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni üç ana kısma ayırabiliriz: Kişisel Haklar; Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ve Korunma Hakları.

Çocuğun ana–babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.
Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

[36] Madde 30 Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

[37] UNİCEF, 1999, s. 407.

[38] a.g.e., s. 407.

1. Kişisel Haklar: Çocuğun kişi varlığı ile mal varlığına ilişkin olup özel hukuk alanına giren hususları kapsamaktadır. Bu çerçevede değerlendirilen hususlar sözleşmenin; çocuğun tanımı, ayrımcılık yasağı, çocuğun yüksek yararı (güvenliği), çocuğun ana babası tarafından yetiştirilme, yaşama ve gelişme, çocuğun isim vatandaşlık ve kimlik, görüş ve düşüncelerini açıklama, bilgi alma; düşünce, düşünceyi açıklama, vicdan ve din özgürlüğü, dernek kurma, barışçı toplanma özgürlüğü; özel yaşam, aile, konut, haberleşme özgürlüğü ve kötü muamele ve istismardan korunma haklarını düzenleyen maddelerini içermektedir.

2. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar: Bu başlık altında ele alınabilecek hususlar; sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim haklarıdır.

3. Korunma Hakları: Anne babası tarafından yetiştirilme ve onlara karşı korunma, çocukları anne babadan ayırma yasağı, çocuğun ailesi dışında korunması, özel durumdaki çocukların korunması, istismara karşı korunma, suça itilmiş çocukların korunması ve savaş ortamındaki çocukların korunması haklarını içermektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yukarıda aktarılan genel çerçevesinin yanında doğrudan medya ve çocuk ilişkisini konu edinen maddelerine aşağıda değinilecektir. Bu minvalde, ilk olarak değinilmesi gereken madde, Sözleşme'nin üçüncü maddesidir.[39] Buna göre; özel veya kamusal bütün kuruluşlar çocuğu ilgilendiren alanlarda yaptıkları faaliyetlerinde çocuğun yararını temel almalıdırlar. Sözleşme'nin on üçüncü maddesi[40] ise düşünce özgürlüğünü konu

[39] Madde 3:1) Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2) Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemler alırlar.
3) Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.
[40] Madde 13: 1) Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.
2) Bu hakkın kullanılması yalnızca:

edinmektedir. Bu çerçevede, çocukların bütün medya araçlarını kullanarak, herhangi bir ülke sınırına da bağlı kalmaksızın düşüncesini özgürce açıklama hakkı garanti altına alınmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin onaltıncı maddesi ise çocuğun mahremiyetini ve özel yaşamını koruma altına almıştır. Buna göre; *"hiçbir çocuğun özel yaşantısına aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz."* Bu temel yaklaşım İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde de yer almaktadır. Ancak, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden farklı olarak bütün insanların özel yaşamlarının korunmasını garanti altına almaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin medya ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nu doğrudan ilgilendiren bir diğer hükmü ise on yedinci maddede yer almaktadır. Bu maddeye göre;

> "Çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:
>
> - Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
> - Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
> - Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
> - Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
> - 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak **çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması** için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler."

denilerek, çocuğun zararlı yayınların olumsuz etkilerinden korunması konusunda Taraf Devletlere sorumluluk yüklenmektedir. Bu maddeye paralel olan diğer bir yaklaşım da Sözleşme'nin yirmi yedinci maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye göre; "*Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler."* Bu minvalde, Taraf Devletlerin çocukların yaşam standartlarının

---

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

geliştirilmesi konusunda adım atmaları gerekmektedir. Sözleşme'nin otuz dördüncü maddesiyle Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi vermektedirler. Buna göre Taraf Devletler; "*çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi"* almak zorundadırlar.

2. 1. 2. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol[41]

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol, 8 Eylül 2000 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Türkiye, söz konusu Protokolü, 28 Haziran 2002 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Çocuk Satışı, Pornografisi ve Fahişeliğine ilişkin İhtiyari protokol kapsamında ilk ülke raporumuz, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile hazırlanmış, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne 17 Mayıs 2006 tarihinde sunulmuştur.

Sözleşme'nin içeriğine baktığımızda, Sözleşme'nin 1. maddesinde; "*Taraf Devletler çocuk satışını, çocuk fahişeliğini ve çocuk pornografisini bu Protokol uyarınca yasaklayacaklardır."* denilerek, sözleşmeye taraf devletlerin çocuk pornografisini yasaklamasının gerekliliği belirtilmektedir. Birinci maddeyle getirilen yasak, 2. maddede açıkça tanımlanmaktadır:

> *"Çocuk pornografisi, çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi anlamına gelir."*

[41] Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/24449.html (18.11.2011)

Çocuk pornografisinin bu tanımı, çocukların bilimsel amaçlı belgeseller gibi programlar dışında cinsel amaçlı olarak cinsel organlarının gösterilmesini veya çocukların cinsel ilişkinin bir parçası kılınmasını yasaklamaktadır. Üçüncü maddede ise üye devletlerin çocuk pornografisinin üretimi, dağıtımı, yayılması, ithali, ihracı, sunumu, satışı veya zilyetliğini suç kapsamına alarak ceza yasalarına yer vereceklerini garanti etmeleri beklenmektedir.[42] Sözleşme'nin 8. maddesi, çocuk pornosu mağduru çocukların teşhirini önlemeyi[43] kapsamaktadır.

Çocuk pornosu, cari görsel işitsel medya hizmetlerinin bir sorunu değildir, daha çok internete ilişkin bir sorundur. Ancak çocuk pornosu mağduru çocukların haber bültenlerinde kimliklerini açık edecek şekilde yer verilmesi ve onların medya tarafından istismarı bu Sözleşme ile yasaklanmaktadır.

2. 1. 3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol ise ülkemiz tarafından 2000 yılında imzalanmış ve 2004 yılında Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu koordinatörlüğünde içinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun da bulunduğu ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile hazırlanan Ülke Raporumuz Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla 2007 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulmuştur. Söz konusu Ülke raporumuzun sunumu ise, 14 Eylül 2009 tarihinde Cenevre'de düzenlenen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin 52. oturumu kapsamında yapılmıştır.

---

[42] Madde 3.1. Her Taraf Devlet asgari olarak aşağıdaki fiil ve faaliyetlerin ülke içinde veya ülke dışında veya ferdi veya örgütlü bir biçimde işlenmiş olup olmamalarına bakılmaksızın, kendi suç veya ceza yasalarının tam anlamıyla kapsamı içine girdiğini garanti edecektir.
(c) 2. maddede tanımlandığı üzere, çocuk pornografisinin, yukarıda belirtilen amaçlar için üretimi, dağıtımı, yayılması, ithali, ihracı, sunumu, satışı veya zilyetliği;

[43] Madde 8 (e) Çocuk mağdurların mahremiyetini ve kimliklerini uygun şekilde koruyarak ve kimliklerinin tespit edilmesine yol açabilecek bilgilerin uygunsuz bir biçimde yayılmasını önlemek için ulusal yasalara uygun önlemleri alarak; benimseyeceklerdir.

Bu Protokol, çocukları medyanın negatif etkilerinden korumayı amaçlarken, aynı zamanda çocukların haklarını korumalarında ve kullanmalarında medyayı pozitif olarak kullanmalarını da amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, 2009 yılında yapılan Ülke Sunumu akabinde hazırladığı "Sonuç Gözlemleri"nde, Türkiye'nin Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokole ilişkin konumunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede, Çocuk Hakları Komitesi, Türkiye'ye medya çalışanlarına protokol hükümleri ile ilgili özel bir eğitim vermesini önermektedir.[44] Bunun dışında, Komite bahsi geçen Sözleşmenin medyaya ilişkin kısmının uygulanmasına ilişkin herhangi bir eksiklik olduğuna dair bir tespitte bulunmamıştır. Bu nedenle, Türkiye'de medya mevzuatının Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol'e uygun olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz.

2. 1. 4. Uluslararası Çalışma Örgütü Anayasası Tüzüğü

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Anayasası 1919 yılında kabul edilmiştir. Anayasa 1922, 1945, 1946, 1953, 1962 ve 1972 tarihlerinde tadil edilmiştir. Söz konusu metnin başlangıç bölümünde; çocukların, gençlerin ve kadınların korunmasının gerekliliği nedeniyle taraf ülkelerin Uluslararası Çalışma Örgütü'nün iş bu Anayasasını onayladığı belirtilmektedir.[45]

[44] Committe on The Rights of The Child, Concluding Observation:Turkey, http://www.crin.org/docs/CRC-C-OPAC-TUR-CO1.pdf (05.11.2010).
[45] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Anayasası, http://statik.iskur.gov.tr/tr/kurumumuz/mevzuat/ilo1.htm (20.05.2011).

2. 1. 5. Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi

ILO kapsamında imzalanan ve 27 Haziran 2001 tarih ve 24445 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi"nin 2. maddesi, on sekiz yaşın altında bulunan kişileri çocuk olarak tanımlamaktadır. Çocukların pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılması, bunlar için tedariki ve sunumu"[46] en kötü biçimdeki çocuk işçiliği olarak tanımlanmaktadır. ILO Sözleşmesi, çocukların pornografik yayınlarda kullanılmasını engelleme amacı taşımaktadır. İlgili Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci paragrafı ise Üye Devletlerin en kötü biçimdeki çocuk işçiliğinin öncelikli olarak kaldırılması için eylem planları belirleme ve uygulaması gerekliliğini hüküm altına almıştır.[47]

"Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi"nin 7. maddesinin ikinci fıkrası, üye ülkelerin bu sorunun çözümü konusunda atması gereken adımları sıralamaktadır. Buna göre;

a) "Çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine dâhil olmalarının önlenmesi;
b) Çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılmaları, sosyal uyumları ve rehabilitasyonları için gerekli ve uygun doğrudan yardım sağlanması;
c) Çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılmaları için ücretsiz temel eğitim ve mümkün ve uygun olduğu takdirde mesleki eğitim sağlanması;
d) Özel olarak riskli durumda bulunan çocukların belirlenmesi ve onlara ulaşılması ve
e) Kız çocuklarının özel durumunun dikkate alınması."

şeklinde sıralanmaktadır. Çocuk pornosunun yayınlanması veya yayımlanmasının yasaklanması (a) bendinde belirtilen; "çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine dâhil olmalarının önlenmesi" kapsamında değerlendirilebilir.

[46] 3b çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumunu;
[47] Madde 6.1. Her Üye, en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin öncelikli olarak ortadan kaldırılması için eylem programlarını belirler ve uygular.

Bu bölümde, Birleşmiş Milletler bünyesinde geliştirilen mevzuat incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, Birleşmiş Milletler'in çocukların korunması ilişkin en önemli metni Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Sözleşme, devletlere çocukları koruma ve onların sağlıklı gelişimlerini desteklemesi konusunda sorumluluk yüklemektedir. Sözleşme'nin çocukların sağlıklı gelişiminin desteklenmesi konusundaki yaklaşımının diğer ulusal ve uluslararası mevzuatın çocukları korumayı amaçlayan yaklaşımlarının ilerisinde olduğu görülmektedir.

2. 2. AVRUPA KONSEYİ BÜNYESİNDE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER

Bir önceki başlık altında, Birleşmiş Milletler bünyesinde vücuda getirilen metinlere bakıldı. Bu bölümde ise Avrupa Konseyi'nin medyaya ilişkin düzenlemelerine bakılacaktır. Avrupa Konseyi'nin medyaya ilişkin ortaya çıkardığı en kapsamlı ve doğrudan uygulanabilir metni Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'dir. Bu Sözleşme'nin dışında Avrupa Konseyi'nin yürütme organı olan Bakanlar Komitesi'nin[48] medyaya ilişkin İlke Kararları, Bildirileri ve Tavsiye Kararları bulunmaktadır.[49] Bununla birlikte Avrupa Konseyi'nin yasama organı olan

[48] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi medyaya ilişkin aldığı kararların oluşmasında Avrupa Konseyi Medya ve Yeni İletişim Hizmetleri Yürütme Komitesi (CDMC) önemli bir rol oynamaktadır. CDMC'nin dört alt komisyonu bulunmaktadır: Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğü Alt Komisyonu, Medyada Çeşitlilik Alt Komisyonu, Bilgi Toplumunda Kamu Hizmeti Yayıncılığı Alt Komisyonu ve Bilgi Toplumunda İnsan Hakları Alt Komisyonu. Bu Komisyonların ürettiği taslak metinler Bakanlar Komitesi'ne sunulmaktadır. Bakanlar Komitesi, ilgili metinleri benimsediği taktirde, söz konusu metinler Bakanlar Komitesi'nin İlke Kararı, Bildirileri veya Tavsiye Kararları olarak yayımlanmaktadır. Bu bakımdan, aktarılacak olan Bakanlar Komitesi kararlarında CDMC etkili bir unsur olarak yer almıştır.

[49] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dökümanları (İlke Kararları)
Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevinin Devamlılığını Teyit Eden (97) 4 sayılı İlke Kararı, Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevinin Kurulması Hakkında (92) 70 sayılı İlke Kararı, (88) 15 sayılı İlke Kararını Değiştiren (92) 3 sayılı İlke Kararı, (88) 15 sayılı İlke Kararını Değiştiren (89) 6 sayılı İlke Kararı, Yaratıcı Sinematografik ve Görsel-İşitsel Eserlerin Ortak Yapımı ve Dağıtımı İçin Bir Avrupa Destek Fonunun Oluşturulması Hakkında (88) 15 sayılı İlke Kararı ("Eurimages"), Yazılı Basında Yoğunlaşmalar Hakkında (74) 43 sayılı İlke Kararı, Cevap Hakkı – Yazılı Bazında Bireyin Durumu Hakkında (74) 26 sayılı İlke Kararı, Avrupa'da Radyo ve Televizyonun Eğitimsel ve Kültürel Kullanımı ve Bu Bağlamda Kamu Kuruluşları İle Yayın Kuruluşları Arasındaki İlişkiler Hakkında (70) 19 sayılı İlke Kararı, Yazılı Basın ve Gençliğin Korunması Hakkında (67) 13 sayılı İlke Kararı, Televizyon Programlarının Karşılıklı Değişimi Hakkında (61) 23 sayılı İlke Kararı

Parlamento'nun da medyaya ilişkin çalışmaları[50] vardır. Bu metinlerde çocukların

---

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dökümanları (Bildiriler)
Sosyal Uyum ve Kültürlerarası Diyalogda Topluluk Medyasının Rolü Hakkında 11 Şubat 2009 tarihli Bakanlar Kurulu Bildirisi, Yayıncılık Sektörü Düzenleyici Kurullarının Bağımsızlığı ve Görevleri Hakkında 26 Mart 2008 tarihli Bakanlar Kurulu Bildirisi, İnternet'te Çocukların Onurunun, Güvenliğinin ve Özel Hayatının Korunması Hakkında 20 Şubat 2008 tarihli Bakanlar Komitesi Bildirisi, Sayısal Yayıncılığa Geçiş Sonrasında Boş Kalan Frekansların Tahsisi ve Yönetimi ve Kamu Çıkarı Hakkında 20 Şubat 2008 tarihli Bakanlar Kurulu Bildirisi, Araştırmacı Gazeteciliğin Korunması ve Desteklenmesi Hakkında 26 Eylül 2007 tarihli Bakanlar Komitesi Bildirisi, Medya Yoğunlaşması Bağlamında Demokraside Medya Rolünün Korunması Hakkında 31 Ocak 2007 tarihli Bakanlar Komitesi Bildirisi, Üye Devletlerde Kamu Medya Hizmetinin Bağımsızlığının Teminat Altına Alınması Hakkında 27 Eylül 2006 tarihli Bakanlar Kurulu Bildirisi, Bilgi Toplumunda İnsan Hakları ve Hukuk Devleti İlkesi Hakkında (CM(2005)56 final) sayılı Bakanlar Kurulu Bildirisi, Terörle Mücadele Bağlamında Medyada İfade ve Haber Alma Özgürlüğü Hakkında 2 Mart 2005 tarihli Bildiri, Medyada Siyasi Tartışma Özgürlüğü Hakkında 12 Şubat 2004 tarihli Bildiri,

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Dökümanları(Tavsiye Kararları)
Çocukları Zararlı İçerik ve Davranışlara Karşı Koruyacak ve Bunların Yeni Bilgi ve İletişim Ortamına Etkin Katılımlarını Destekleyecek Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2009)5 sayılı Tavsiye Kararı, İnternet Filtreleri Bağlamında İfade ve Haber Alma Özgürlüğüne Saygıyı Artıracak Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2008)6 sayılı Tavsiye Kararı, İnternet'in Kamu Hizmeti Değerinin Artırılması İçin Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı,
Seçim Kampanyalarının Medyada Yayınlanması Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)15 sayılı Tavsiye Kararı, Yeni Bilgi ve İletişim Ortamında İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)11 sayılı Tavsiye Kararı, Bilgi Toplumunda Kamu Medya Hizmetinin Görevleri Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2007)3 sayılı Tavsiye Kararı, Medya Çoğulculuğu ve Medya İçeriğinin Çeşitliliği Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2007)2 sayılı Tavsiye Kararı, Yeni Bilgi ve İletişim Ortamında Çocukların Yetkinleştirilmesi Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2006)12 sayılı Tavsiye Kararı, Kültürel İfade Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Konulu UNESCO Sözleşmesi Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2006)3 sayılı Tavsiye Kararı,

[50] Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Dökümanları(İlke Kararları)
Bir Demokraside Medya İçin Göstergeler Hakkında 1636 (2008) sayılı İlke Kararı, Hakaretin Suç Kapsamından Çıkarılmasına Doğru Konulu 1577 (2007) sayılı İlke Kararı, Reklâmda Kadınların İmajı Hakkında 1557 (2007) sayılı İlke Kararı ve 1799 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, Gazetecilerin Yaşamları ve İfade Özgürlüklerine Tehditler Hakkında 1535 (2007) sayılı İlke Kararı ve 1783 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, İfade Özgürlüğü ve Dini İnançlara Saygı Hakkında 1510 (2006) sayılı İlke Kararı, Yazılı Basın Özgürlüğü ve Karışıklık Bölgelerinde Gazetecilerin Çalışma Koşulları Hakkında 1438 (2005) sayılı İlke Kararı ve 1702 (2005) sayılı Tavsiye Kararı, Elektronik medyanın tekelleşmesi ve İtalya'da gücün olası kötüye kullanımı Hakkında 1387 (2004) sayılı İlke Kararı, Belarus Cumhuriyeti'nde Yazılı Basına Zulüm Hakkında 1372 (2004) sayılı İlke Kararı ve 1658 (2004) sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Ülkeleri ile Güney Akdeniz Ülkeleri Arasındaki Kültürel İşbirliği Hakkında 1313 (2003) sayılı İlke Kararı, Bilgi Toplumu ve Sayısal Dünya Hakkında 1191 (1999) sayılı İlke Kararı, Özel Hayatın Gizliliğine Saygı Hakkında 1165 (1998) sayılı İlke Kararı,

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Dökümanları(Tavsiye Kararları)
Kamu Medya Hizmetinin Finansmanı Hakkında 1878 (2009) Sayılı Tavsiye Kararı, Görsel-işitsel Medya Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında 1855 (2009) sayılı Tavsiye Kararı, Bir Demokraside Medya İçin Göstergeler Hakkında 1848 (2008) Sayılı Tavsiye Kararı, Eğitim Ve Öğretim İçin E-öğrenmenin Bütün Potansiyelinin Gerçekleştirilmesi Hakkında 1836 (2008) sayılı Tavsiye Kararı, Hakaretin Suç Kapsamından Çıkarılmasına Doğru Konulu 1814 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, Bireylere Karşı Dinleri Temelinde Kötü Dil Kullanma, Dinsel Horlama ve Nefret Söylemi Hakkında 1805 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, Gazetecilerin Mesleki Eğitim Ve Kursları Hakkında 1789 (2007) sayılı Tavsiye Kararı, Yayıncılık Medyasında Azınlık Dillerinin Kullanılmasına Dair 2003 Rehber

korunmasına dair doğrudan düzenleme bulunmadığından ve aynı zamanda söz konusu düzenlemelerin önemli oranda Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin ortaya çıkmasının alt yapısı oldukları için ayrıca burada içeriklerine değinilmeyecektir. Bu nedenle, aşağıda yalnızca İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi), Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi ele alınacaktır.

2. 2. 1. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak bilinen İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme 20 Mart 1950'de Roma'da taraf devletlerce imzalanmıştır. 3 Eylül 1952'de yürürlüğe giren Sözleşme'yi Türkiye, 18 Mayıs 1954'de onayladı.

Sözleşme'nin giriş kısmında söz konusu metnin amaçları arasında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ve bu bildirinin ortaya koyduğu hakların etkin kullanımını, tanınmasını ve uygulanmasını amacıyla hazırlandığı ifade edilmektedir.[51] Bu çerçevede Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni örnek almaktadır. Ancak, Beyanname'den farklı olarak bu Sözleşme'nin uygulanması hukuki bir sisteme bağlamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile birlikte, Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin hukuk sistemlerinin ortaya koyduğu kararlar, insan haklarına uygunluk açısından incelenmeye başlanmıştır. Sözleşme bu yanıyla diğer uluslararası sözleşmelerden önemli oranda farklılaşmaktadır.

İlkeleri Ve Avrupa Konseyi Standardları: AGİT İle İşbirliği Ve Sinerji Yaratma İhtiyacı Hakkında 1773 (2006) sayılı Tavsiye Kararı, Sığınmacıların, Göçmenlerin ve Mültecilerin Medyadaki İmajı Hakkında 1768 (2006) sayılı Tavsiye Kararı, Medya ve Terörizm Hakkında 1706 (2005) sayılı Tavsiye Kararı, Kamu Medya Hizmeti Hakkında 1641 (2004) sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa'da Medyada İfade Özgürlüğü Hakkında 1589 (2003) sayılı Tavsiye Kararı,

[51] Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/TUR_CONV.pdf (17.10.2011)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ana amacı temel hakların korunmasıdır. Bu bağlamda, insan haklarını korurken, çocuk haklarına özel vurgu yaptığı da görülmektedir. Bu bağlamda, en önemli olan Sözleşme maddesi ise altıncı maddedir. Adil yargılanma hakkını düzenleyen bu maddede yargılamanın aleniyetinin esas olduğu belirtilmektedir. Ancak, küçüklerin korunması gibi nedenlerle "duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir." denilmektedir. Bu bağlamda, küçüklerin yargılanması durumlarda özel bir prosedüre tabi tutulmalarının önü açılmaktadır.

Bu bölüm kapsamında değinilmesi gereken diğer bir husus ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) durumudur. AİHM doğrudan çocuk hakları ekseninde kurulmuş bir mahkeme olmamakla birlikte, çocuk haklarını da korumayı kapsayan insan hakları kavramı ekseninde teşekkül etmiştir. Bu nedenle, Avrupa Konseyi, AİHM aracılığı ile de çocuk haklarına müdahil olabilmektedir.

2. 2. 2. Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi

Avrupa ülkelerinin 1980'li yıllarda uydu yoluyla yayıncılığa başlaması ile birlikte Avrupa Konseyi de söz konusu alanın planlanmasına ilişkin olarak hükümetler arası görüşmeleri başlatmıştır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Nisan 1982 tarihindeki toplantısında, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin verdiği teklifin gündeme alınması ve televizyon yayıncılığına ilişkin bir yasal çerçevenin oluşturulması için görüş belirlenmesine karar verilmiştir. Bakanlar Komitesi'nin bu kararı çerçevesinde Avrupa Konseyi Kitle İletişimi Yürütme Komitesi (CDMM)[52], Kasım 1982 tarihinde Komite'ye bir rapor sunmuştur.[53]

Uydu yoluyla yapılan yayıncılığın olumlu ve olumsuz yönlerini ele alan rapor, bu yayıncılığın olumlu yönlerini güçlendirecek ve olumsuz etkilerini önleyecek bir yasal çerçevenin oluşturulmasına acilen ihtiyaç duyulduğunu ortaya

[52] Avrupa Konseyi'nin medya alanındaki konularda çalışmalar yapan ve 2005 yılına kadar faaliyet gösteren Kitle İletişim Yürütme Komitesi (CDMM), 2005 yılında yerini CDMC'ye bırakmıştır.
[53] 11 Eylül 1998 Değiştirilmiş Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Konvansiyonu ve Açıklayıcı Raporu, RTÜK Gayrı resmi Çevirisi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/default.aspx (18.10.2011)

koymuştur. Bakanlar Komitesi, bu raporun ışığında ilgililerin çalışma yapması talimatını vermiştir. CDMM, Bakanlar Komitesi'nin kararına Şubat 1983'de hazırladığı eylem planı ile cevap vermiştir. CDMM, ilgili kuruluşların (tüketicileri, reklâmcıları, basını, hak sahiplerini, toplumsal ortakları, vb. temsil eden kuruluşlar) görüşlerini almıştır. Bu çalışmaların sonucunda, Bakanlar Komitesi aşağıdaki Tavsiye Kararları'nı almıştır:

- Televizyon reklâmcılığı ilkeleri ile ilgili 23 Şubat 1984 tarihli Tavsiye No. R (84) 3;
- Televizyon ve sesli radyo için uydu kapasitesinin kullanılması ile ilgili 7 Aralık 1984 tarihli Tavsiye No. R (84) 22;
- Uydu ve kablolu televizyon alanında telif hakkı yasası sorunları ile bağlantılı ilkeler ile ilgili 14 Şubat 1986 tarihli Tavsiye No. R (86) 2;
- Avrupa'da işitsel-görsel yapımların artırılması ile ilgili 14 Şubat 1986 tarihli Tavsiye No. R (86) 3.

Yukarıdaki tavsiye kararların yanı sıra Bakanlar Komitesi, 1984 tarihinde CDMM'nin faaliyet sahasının sınırlarını belirleyen aşağıdaki kararı almıştır: *"çeşitli Avrupa ülkelerinde medyanın durumu üzerinde etkili olacak uydu yayıncılığı alanındaki gelişmelerle ilgili olarak üye devletler arasında bir bilgi değişimi ve görüş platformu olarak hareket edecek"* bir yapıya ihtiyaç bulunmaktadır. Bakanlar Komitesi'nin bu kararıyla televizyona ilişkin çalışmaları yapacak kurum olarak CDMM belirlenmiş ve Avrupa'da görsel işitsel medyaya ilişkin yasal bir çerçevenin oluşturulmasına daha da yaklaşılmıştır. Bakanlar Konseyi, Ekim 1985 tarihinde[54] CDMM'yi "Avrupa'da Televizyonun Geleceği" başlığı altında Birinci Avrupa Kitle İletişim Politikası Bakanlar Konferansını hazırlamakla görevlendirmiştir. Söz konusu konferans, 9 ve 10 Aralık 1986'da Viyana'da gerçekleşmiştir. Bu çalışmaların sonucunda, "Birinci Avrupa Kitle İletişim Politikası Bakanlar Konferansı"nda yer alan bakanlar, "*Avrupa Konseyi bünyesinde sınır ötesi yayıncılığın belirli kritik konuları ile ilgili bağlayıcı yasal belgelerin hızla hazırlanmasına en yüksek önceliği*

[54] Bakan Temsilcilerinin 389ncu toplantısı, Ekim 1985.

vermek …" konusunda karar verdiklerini kayıt altına almışlardır.[55] Bu karardan sonra, Bakanlar Komitesi Ocak 1987'de CDMM'e; "*Avrupa Konseyinin medya ile ilgili mevcut tavsiyelerini göz önünde bulundurarak, sınır ötesi yayıncılık konusunda geçerli olacak başlıca ilkeleri içeren bağlayıcı bir yasal belgenin hazırlanması…"* talimatını vermiştir.[56] CDMM, bu talimata uygun olarak yaptığı çalışmaları, Aralık 1987 tarihinde tamamlamış ve söz konusu çalışmalarını, Bakanlar Komitesi'ne sunmuştur. CDMM'nin taslak metni üzerinde Kitle İletişim Politikası'ndan sorumlu Avrupa Bakanları 12 ve 13 Nisan 1988'de Viyana'da bir araya gelmişlerdir. Bu toplantının neticesinde ortaya çıkan çerçeveye uygun olarak CDMM, yeniden çalışmalarına başlamış ve bu çalışmaları neticelendirerek Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Konvansiyonu ve Açıklayıcı Rapor Taslağı'nın metinlerini tamamlamış ve taslağı Bakanlar Komitesi'ne iletmiştir. Taslağın son hali üzerinde, 23 ve 24 Kasım 1988'de Stockholm'de "İkinci Avrupa Kitle İletişim Politikası Bakanlar Konferansı" yapılmıştır. Bu çalışmaların neticesinde, Sözleşme metni, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 15 Mart 1989 tarihinde yaptığı toplantıda benimsenmiştir. Sözleşme, 5 Mayıs 1989 tarihinde Avrupa Konseyi'ne Üye Devletler, Avrupa Birliği Üyesi Devletler ile Avrupa Kültür Sözleşmesi'ne Taraf Ülkelerin imzasına açılmıştır.

Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden sonra, Konvansiyon'un 20. Maddesi uyarınca Haziran 1993'de kurulan Sınır Ötesi Televizyon Daimi Komitesi, Konvansiyon'un Taraflarca uygulanmasını ve Sözleşme'nin uygulanmasından doğan sorunları takip etmiştir. Bu takibatın yanı sıra yayıncılık sektöründe meydana gelen teknolojik gelişmeler ve Avrupa Topluluğunun "Sınır Aşırı Televizyon Direktifi"nde[57] yaptıkları değişiklikler neticesinde Daimi Komite sözleşmede değişikliğe gidilmesine ihtiyaç olup olmadığının incelenmesine karar vermiştir. Yapılan incelemelerin sonucunda Daimi Komite, televizyon programlarının sınır

[55] RTÜK, Değiştirilmiş Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Konvansiyonu ve Açıklayıcı Raporu, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/dosyaindir.aspx?icerik_id=f162e436-5b37-4630-bf42-b955d4cfa3e3 (05.11.2010) .

[56] a.g.r., 2010.

[57] Üye Devletlerde televizyon yayıncılığı faaliyetleri ile ilgili yasa, yönetmelik veya idari işlemlerde öngörülen belirli hükümlerin koordinasyonuna ilişkin, Avrupa Parlamentosu ve Konseyin 19 Haziran 1997 tarihli 97/36/EC sayılı Direktifi ile değişik 89/552/EEC sayılı Direktif, buradan sonra "değiştirilmiş Direktif" olarak anılacaktır.

ötesi dolaşımını kolaylaştırmak için sınır ötesi televizyon için geçerli yasal kuralların bütünlüğünün korunmasının önemli olduğu kararına varmıştır.[58] Bu çerçevede, yapılan çalışmalar 1998 yılında neticelendirilmiş ve Sözleşme'de değişikliğe gidilmiştir. Ancak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, elektronik ortamda şiddetin gösterilmesi konusunda Üye Ülkelere teknik işlemlerin halkın programlara erişimi kontrol etmesine imkân verip vermediğine bakılmaksızın, şiddet içerikli programlardan yayıncıların sorumlu olduğunu hüküm altına alan R (97) 19 sayılı Tavsiye Kararı çerçevesinde hareket etmelerini telkin etmiştir. Bununla birlikte, Bakanlar Komitesi, Avrupa (Birliği) Komisyonu'nun Avrupa Birliği Sınır Aşırı Televizyon Direktifi'nin 22b Maddesinde yapacağı değişikliği beklemeyi tercih ederek bu araştırmalara göre yeni düzenleme yapılması gerekliliğini ele almıştır. Bu nedenle, 1998 yılında yapılan değişiklikler sınırlı olmuştur.

1998 tarihinde yapılan değişiklerin neticesinde ortaya çıkan yasal metne bakıldığında televizyon ve radyoların içerik denetimine ilişkin hükümlerin ikinci bölüm altında 7. maddede "Yayıncının Sorumlulukları" çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Bu maddenin ikinci bendinde; *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır."* hükmü yer almaktadır. Çocuklara ilişkin bu doğrudan hükmün yanında, söz konusu Sözleşme'nin birinci paragrafının[59] da küçükleri yayınların zararlı etkilerinden korumayı amaçladığı görülmektedir.

Sözleşme'nin üçüncü bölümü "Reklâm ve Tele-alışveriş" bahsini konu edinmektedir. Bu başlık altında yer alan 11. madde Reklâm ve Tele Alış-verişin genel standartlarını belirlemektedir. Buna göre; *"Çocuklara yönelik olan veya çocukları kullanan reklâmlar ve tele-alışveriş onların çıkarlarına zarar verebilecek şeylerden kaçınacak ve onların özel hassasiyetlerini göz önünde bulunduracaktır."*

[58] a.g.s.,2010.

[59] Program hizmetlerinin sunuş ve içerik bakımından bütün unsurları, insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olacaktır. Program hizmetleri, özellikle; (a) Edebe aykırı olmayacak ve pornografi içermeyecek, (b)Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır.

Bununla birlikte madde, *"Tele-alışveriş küçükleri mal ve hizmetleri satın almaya veya kiralamaya teşvik etmeyecektir."* hükmünü içermektedir.

Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin 14. maddesi ise Reklâm ve Tele-Alışveriş'in yerleştirilmesini düzenlemektedir. Bu maddenin 5. paragrafında; *"Herhangi bir dini ayin içine reklâm ve tele-alışveriş yerleştirilmeyecektir. Süreleri otuz dakikadan kısa olduğu zaman haberler ve güncel programlar, belgeseller, dini programlar ve çocuk programları reklâm veya tele-alışveriş ile kesilmeyecektir."* denilerek, çocuklara yönelik yayınların farklılık arz ettiği kayıt altına alınmıştır. 15. madde ise belirli ürünlerin reklâmını ve tele-alışverişi yasaklamaktadır.[60] Ayrıca, alkollü ürünlerin reklâmı "*küçüklere yönelik olmayacak ve bu reklâmlarda küçükler yer almayacaktır"* şeklinde hüküm altına alınmıştır.

Sözleşme, daha sonra da değiştirilmek istenmiş ve bu amaçla hazırlan taslak metin, 4 Eylül 2008 tarihinde kamuoyuna duyurulmuştur. Ancak, Avrupa Birliği'nin olumsuz tutumu nedeniyle Sözleşme'nin değiştirilme teşebbüsü akim kalmıştır. Söz konusu taslak Avrupa Birliği Direktifi'ne paralel düzenlemeler içermektedir.

2. 2. 3. Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi

İnternetin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla birlikte internet, ticaretten suça bütün amaçlar için kullanılan bir araç olmaya başlamıştır. İnternet üzerinden işlenen suçların önlenmesi için ulusal ve uluslararası düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Avrupa Konseyi, bu çerçevede ilk harekete geçen ve internet suçlarına ilişkin ilk uluslararası sözleşmeyi ortaya çıkaran örgüt olmuştur. Bu çerçevede, Avrupa Suç Sorunları Komitesi (CDPC), 1996 yılında bilişim suçlarıyla ilgilenecek bir uzmanlar komitesi kurmaya karar vermiştir.[61] Bunun akabinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 1997 yılında bilişim suçlarını konu edinen bağlayıcı bir hukuksal metin ihtiyacını belirterek ilgili uzmanlardan bu konuda çalışma yapmasını istemiştir. Bu

[60] Madde 15: Belirli ürünlerin reklâmları ve tele-alışverişi
1. Tütün ürünlerinin reklâmına ve tele-alışverişine izin verilmeyecektir.
[61] CDPC/103/211196 sayılı kararla.

talep çerçevesinde yapılan çalışmalar sonuç vermiş ve Nisan 2000'de taslak metin, kamuoyunun görüşüne sunulmuştur. Kamuoyunun görüşleri çerçevesinde yapılan değişikliklerden sonra Sözleşme Taslağı, Haziran 2001'de CDPC'ye sunulmuştur. 1996 yılında başlayan süreç 23 Kasım 2001 tarihinde Budapeşte'de Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla sonuçlanmıştır**.** Sözleşme, Avrupa Konseyi bünyesinde geliştirilmesine karşın, internet suçlarının mahiyeti sebebiyle bütün devletlerin imzasına açılmıştır.[62]

Sözleşme, internet üzerinden işlenen suçları dört kategori altında tanımlamıştır:

- Bilişim veri veya sistemlerinin gizliliği, bütünlüğü ve kullanıma açık bulunmasına yönelik suçlar (yasadışı erişim, yasadışı müdahale, verilere müdahale, sistemlere müdahale, cihazların kötüye kullanımı)
- Bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen sahtecilik suçları ve bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen dolandırıcılık suçları (sanal sahtecilik ve dolandırıcılık suçları)
- İçeriğe ilişkin suçlar (çocuk pornografisine ilişkin materyale sahip olmak ve uluslararası düzeyde dağıtımını sağlamak gibi)
- Fikri mülkiyet haklarının ihlali ve uluslararası düzeyde dağıtımı[63]

Sözleşmenin içeriğe yönelik düzenlemeleri, çalışmamız açısından önemlidir. Çocukları internetin olumsuz etkilerinden korumayı amaçlayan ilk uluslararası sözleşme olan Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi'nin 9. maddesi[64] çocuk

---

[62] Murat Volkan Dülger, "Avrupa Konseyi Ve Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Çocuk Pornografisinin İnternet Aracılığıyla Yayılmasına Karşı Yapılan Düzenlemeler", http://www.dulger.av.tr/assets/pdf/akveabcocukpornografisi.pdf(04.11.2010); Kayıhan İçel, "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Bağlamında Avrupa Siber Suç Politikasının Ana İlkeleri", İÜHFM, İstanbul, C:LIX S:1-2, 2001, s.4.; Hasan Sınar, "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Üzerine Bir Deneme", Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, İstanbul, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2004, s.773.

[63] Murat Volkan Dülger, "Türk Ceza Hukuku'nda Bilişim Suçları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı), İstanbul, 2004, s.94 ve Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi, http://www.birincikuvvet.com/haber/bilisim/avrupa-konseyi-siber-suclar-sozlesmesi-turkce-metni-/321067.html (10.06.2011)

[64] Madde 9- Çocuk Pornografisi İle Bağlantılı Suçlar
Her bir Taraf devlet, bir hak olmaksızın kasıtlı
a. Bilgisayar sistemi vasıtasıyla dağıtmak amacıyla çocuk pornografisi üretmek,
b. Bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisini temin edilebilir hale getirmek veya göstermek,

pornografisini konu almaktadır. Sözleşme; çocuk pornografisine ilişkin materyallerin elektronik olarak üretimi, dağıtımı ve bunlara sahip olunmasını, bu materyalin başkalarının kullanımına sunulması veya başkalarından talep edilmesi ve çocuk pornografisi öğesi taşıyan ürünlerin dağıtımını ve yayınını yasaklamaktadır. Bununla birlikte, bu ürünleri kişisel veya başkası için elde etmek veya bu tür öğenin bulunduğu CD ve benzeri materyale sahip olmak da yasaklanmıştır.

Söz konusu madde, aynı zamanda çocuk pornografisi kavramının kapsamını da ortaya koymaktadır.[65] Sözleşme metninde, "Cinsel anlamda müstehcen eylem" kavramı açıklanmamıştır. Bu konuda bilgi sahibi olmak isteyenlerin Sözleşme'nin açıklayıcı metnine başvurması gerekmektedir.[66] Bununla birlikte, Sözleşme'de küçük tanımı da yapılmıştır. Buna göre, 18 yaşından küçükler çocuk olarak kabul edilmiştir. Ancak tarafların 16 yaşından az olmamak kaydıyla farklı bir yaşı da çocukluk sınır olarak belirleyebileceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca, Sözleşme'nin 9. maddesinin dördüncü paragrafıyla taraf devletlerin 9. maddenin 1(d)[67] ve (e)[68] ile 2(b)[69] ve 2(c)'ye[70] çekince koyma hakları olduğu belirtilmiştir. Sözleşme'nin çocukları koruma

---

c. Bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisini aktarmak veya dağıtımını yapmak,
d. Kendisi veya başkası için bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisi temin etmek,
e.Bir bilgisayar sisteminde veya bilgisayar veri depolama ortamında çocuk pornografisine sahip olmak
Fiillerinden sorumlu tutulması için gerekli kanuni düzenlemeyi yapmalı ve ihtiyaç duyulan önlemleri almalıdır.
2. Yukarıdaki 1.paragrafta geçen "çocuk pornografisi"
a. Bir küçüğün cinsel olarak kullanılmasını
b. Bir küçük gibi görünen kişinin cinsel olarak kullanılmasını
c. Bir küçüğü temsil eden gerçekçi bir imajın cinsel olarak kullanılmasını görsel olarak içeren pornografik materyaldir.
3-Yukarıda 2.paragrafta geçen "küçük" de amacın 18 yaşın altındaki herkestir. Taraf devlet buna karşın, 16 yaşından az olmamak üzere daha düşük bir yaş sınırı belirleyebilir.
4. Başlık Telif hakları ve bununla bağlantılı hakların ihlaline ilişkin suçlar.

[65] Cinsel anlamda müstehcen bir eyleme reşit olmayan bir kişinin katılımı; Cinsel anlamda müstehcen bir eyleme reşit görünmeyen bir kişinin katılımı; Cinsel anlamda müstehcen bir eyleme reşit olmayan bir kişinin katılımını gösteren görüntüler. (M. V. Dülger, 2010)

[66]Cinsel organ-cinsel organ, oral-cinsel organ, anal-cinsel organ veya oral-anal olmak üzere, reşit olmayan kişiler arasındaki, bir yetişkin ve bir reşit olmayan kişi arasındaki, aynı ya da farklı cinsiyetler arasındaki cinsel ilişki; Hayvanlarla cinsel ilişki; Mastürbasyon; Cinsel anlamda sadistik ya da mazoşistik kötü muamele; Reşit olmayan bir kişinin cinsel organlarının ya da cinsel bölgesinin şehvet uyandırıcı biçimde teşhiri (a.g.e.,2010) ve Açıklayıcı metin, paragraf:100.

[67] Kendisi veya başkası için bilgisayar sistemi vasıtasıyla çocuk pornografisi temin etmek.

[68] Bir bilgisayar sisteminde veya bilgisayar veri depolama ortamında çocuk pornografisine sahip olmak.

[69] Bir küçük gibi görünen kişinin cinsel olarak kullanılmasını.

[70] Bir küçüğü temsil eden gerçekçi bir imajın cinsel olarak kullanılmasını görsel olarak içeren pornografik materyaldir.

amacının, bu çekincelerin uygulanması durumunda önemli oranda etkisiz kalma ihtimali bulunmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin medyaya ilişki düzenlemeleri sınırlı olmakla birlikte, var olan düzenlemeleri geniş bir coğrafi alanda bulunan yayıncılığı doğrudan etkileme kapasitesine sahiptir. Avrupa Konseyi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ni günümüz şartlarına uygun bir şekilde henüz değiştirememiştir. Bu nedenle, Konsey'in görsel işitsel medyaya ilişkin mevzuatı Türkiye ve Avrupa Birliği'nin mevzuatının gerisinde kalmıştır. İnternet konusunda ise Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'den de daha etkili bir mevzuata sahiptir.

Bu başlık altında, Avrupa Konseyi'nin görsel işitsel medya ve internete ilişkin düzenlemeleri incelenmiştir. Bundan sonraki bölümde ise Avrupa Birliği'nin medyaya ilişkin düzenlemelerine bakılacaktır.

2. 3. AVRUPA BİRLİĞİ BÜNYESİNDE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER

Avrupa Birliği üzerine çalışmalar, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de devam etmektedir. Avrupa Birliği üzerine verimli çalışmalar yapılmasına rağmen, Birliği'nin dinamik yapısı nedeniyle bu çalışmalar kısa zamanda güncelliğini yitirmektedir. Buna karşın, Avrupa Birliği'nin[71] yarım asırlık bütünleşme süreci, taşıdığı yenilikler ve farklılıklarıyla birçok akademisyenin ilgi odağı olmaktadır. Yoğun ilgiye karşın, medya ve çocuk ilişkisi konusunda yeterli oranda çalışılmamıştır. Bununla birlikte, Avrupa Birliği bünyesinde medyaya ilişkin düzenlemelerin görece daha geç dönemlerde ele alınmaya başlandığı söylenebilir. Bunun bir sebebi, medya sektörünün ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanla

[71] Avrupa Birliği isim olarak Avrupa Birliği Antlaşması ile kabul edilmiş olmasına rağmen, biz çalışmamızda bu antlaşma öncesi dönemden de bahsederken Avrupa Birliği diyeceğiz. Zorunlu olmadıkça Avrupa Toplulukları denilmeyecektir. Bundan amacımız metnin okunmasını kolaylaştırmak ve sürecin bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktır.

doğrudan ilişkili olmasıdır.[72] Bu zorluğa karşın Avrupa Birliği bünyesinde yakın dönemde, medya sektörüne ilişkin düzenlemelerin münhasıran ortaya çıktığı ve uygulanmaya başladığı görülmektedir.

Avrupa Birliği'ni meydana getiren ülkelerin görsel-işitsel medya sektörüne ilişkin hukuki düzenlemeleri çok önceden mevcut olmasına karşın, Avrupa Birliği söz konusu alanı düzenlemeye yönelik çalışmalara çok geç başlamıştır. Avrupa Birliği ülkelerindeki hukuki düzenlemelerin uygulanmasının sağlanması bağımsız düzenleyici otoriteler yoluyla sağlanmaktadır. Bu otoriteler yayıncılık sektöründe çoğulculuk, kültürel çeşitlilik, şeffaflık, insanların yeni ürün ve hizmetlere ulaşmalarını ve pazarları girişlere açık tutulmasını sağlamak gibi toplum yararını ilgilendiren konularda içerik kurallarına uyumu sağlamak ve genel kamu menfaatine yönelik tedbirlerin alınmasını hedeflemektedir.

Avrupa genelindeki görsel-işitsel medya pazarı çoğunlukla benzer özellikler taşımakta, pek çok ülkede güçlü bir kamu hizmeti yayıncılığı ve az sayıda şirketin kontrolünde olan bir özel yayıncılık sektörü bulunmaktadır. Görece daha küçük olan Avrupa ülkelerinde ise, reklâm kaynaklarının azlığı büyük bir pazar potansiyeli oluşturmadığı için kanal sayısı oldukça sınırlıdır. Avrupa'da ticari yayıncılığın başladığı günden bugüne, Vivendi ve Bertelsmann/RTL Avrupa'nın en büyük iki ticari yayın grubu haline gelmiştir.[73]

Avrupa Birliği ülkelerinin meydana getirdiği ulusal hukuki alt yapıları derin bir geçmişe ve köklü bir geleneğe sahipken, Avrupa Birliği'nin medya alanındaki düzenlemeleri yakın zamana kadar bulunmamaktaydı. Avrupa Birliği'nin Kurucu Antlaşması olan ve 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması, Topluluk kurumlarına medya alanına ilişkin yetki vermemiştir. Topluluğun medyaya ilişkin ilk düzenlemesi yargı içtihadı ile ortaya çıkmıştır. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD), 1974 yılında İtalya Devleti ile Saachi davasına ilişkin kararında[74] hizmetler ve mallar

[72] Pars Kutay; Aslı Özçeri, Avrupa Birliğinde Medya Hukuku ve Uygulamaları, TVYD, İstanbul, 2006, s.15.
[73] Open Soiety Institute EU Monitoring And Advocaacy Program Network Media Program, Avrupa'da Televizyon düzenleme, politikalar ve bağımsızlık, İzleme Raporu (Türkiye) 2005.
[74] İtalya Devleti-Saachi davası, C-155/74, (1974) 1 ECR 409.

arasında ayrıma gitmiştir ve televizyon sinyallerinin iletiminin Roma Antlaşması'nın 49. maddesi bağlamında bir hizmet olduğuna karar vermiştir. Bu minvalde, Mahkeme, söz konusu hizmeti, Roma Antlaşması'nın hizmetlerin serbest dolaşımı kapsamına girdiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, ATAD, televizyon yayınlarını kolaylaştıran araçları ve televizyon programlarını da mal olarak kabul etmiştir.[75] Medya sektörünün Avrupa Birliği bünyesinde gelişiminde etkili olan ikinci yargı kararı ise 1980 yılında Procureur du Roi-Debauve davasında ATAD'ın aldığı karardır.[76] Söz konusu kararda, üye devletlerin başka üye devlet kaynaklı yayınlara karşı hukuki tedbir alamayacağı ve bu yönde alınacak kararların malların serbest dolaşımı ilkesine aykırı olacağı hükmüne varmıştır. Bu iki karar, Topluluğun medya sektörünü öncelikli olarak ekonomik bir alan şeklinde algılamasına neden olmuştur. Dolayısıyla Topluluk, rekabet kuralları ve Tek Pazar özgürlükleri çerçevesinde sektörün düzenleme yoluna gitmiştir.[77] Bu yaklaşım nedeniyle yayınların içeriğine yönelik düzenlemeler eksik kalmıştır.[78]

Avrupa Birliği medya düzenlemelerinin kaynaklarına bakıldığında, bu düzenlemelerin dört temel dayanağının olduğu görülmektedir. Bahsedilen temel dayanaklar;

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi[79],
- Roma Antlaşması'nın, özellikle hizmet serbestîsine ilişkin hükümleri,
- Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları'nın kültürel konular ile kamu yayıncılığına ilişkin hükümleri[80] ve

[75] P. Kutay; A. Özçeri, a.g.e., 15
[76] Procureur du Roi-Debauve davası, C-52/79 (1980) ECR 833.
[77] P. Kutay; A. Özçeri, a.g.e., 28.
[78] a.g.e., s. 28.
[79] Madde 10 İfade Özgürlüğü
Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.
[80] a.g.e., s. 30.

- Reform Antlaşmasının ek protokolü olan Avrupa Temel Haklar Şartı'dır.

1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği'ni kuran Antlaşma olarak anılan Maastricht Antlaşması'nın kültürle ilgili 128. maddesi ve Amsterdam Antlaşması'nın 151. maddesi, görsel-işitsel medya sektörüne özel atıfta bulunmaktadır. Bu maddede; "gerekli olduğu takdirde, Topluluk, üye ülkeler tarafından gerçekleştirilen, görsel-işitsel sektör de dâhil olmak üzere sanat ve edebi varlıkları alanında gerçekleştirdiği faaliyetleri destekler ve tamamlayıcı rol oynar" ifadesi yer almaktadır. Avrupa Birliği bu maddeye dayanarak, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde görsel-işitsel medyaya ilişkin olarak politikalar üretmekte ve sektörel programlar yürütmektedir.[81]

Amsterdam Antlaşması'nın ekinde yer alan kamu yayını sistemine ilişkin protokol, üye ülkelerin kamu yayıncılığına verdiği önemi desteklemektedir. Buna göre, kamu yayıncılığı her toplumun demokratik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve kitle iletişiminde çoğulculuğun korunması gereksinimi ile yakından ilgilidir. Avrupa Birliği'nin medya düzenlemelerinin kaynaklarına değindikten sonra, Birliğin ortaya çıkardığı düzenlemelerin oluşum sürecine bakmakta yarar vardır.

1980'lerin başında yeni yayın ve dağıtım teknikleri ve Avrupa Birliği'nin televizyon programları yapımcılığında ABD'nin gerisinde kalması, AB'yi teknolojik, ekonomik ve kültürel alanlarda yeni girişimlerde bulunmaya yöneltmiştir. 1984 yılında ortak bir yayın piyasasının kurulmasına ilişkin Yeşil Kitap yayınlanmıştır. 22 Haziran 1984 tarihinde, görsel-işitsel korsanlıkla mücadeleye ve çeşitli medya kuruluşları tarafından gerçekleştirilen film dağıtımına ilişkin kuralları uyumlaştıran bir karar kabul edilmiştir. 1985 yılında Tek Pazar'ın tamamlanmasına ilişkin Beyaz Kitap yayımlanmıştır. Beyaz Kitap çerçevesinde Avrupa Birliği Komisyonu, görsel-işitsel pazarın rekabete açılmasına ve yüksek çözünürlüğe sahip televizyonun geliştirilmesine ilişkin çeşitli girişimleri vurgulamıştır. Nihayet 1986 yılında sunulan

[81] Vedat Çakır; Birol Gülnar, Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 18, 207-223, 2008, s.209.

yayın faaliyetlerine ilişkin öneriyle ilk defa Topluluk "Görsel-İşitsel Politikası"na ilişkin gerçek bir atıfta bulunmuştur. 1989 yılında kabul edilen, 1997 yılında güncellenen ve 2007 yılında ise köklü bir değişime uğrayan Sınır Aşırı Televizyon Direktifi (Television without Frontiers Directive), Avrupa Birliği görsel-işitsel medya sektörüne ilişkin politikalarının dönüm noktası olmuştur. [82]

Avrupa Birliği'nin görsel-işitsel medya hukukuna ilişkin iki ana düzenlemesi bulunmaktadır: Sınır Aşırı Televizyon Direktifi ve İleri Televizyon Standartları Direktifi. İleri Televizyon Standartları Direktifi teknik düzenlemeleri içerirken, Sınır Aşırı Televizyon Direktifi ise televizyon ve radyo yayınlarının içeriğini düzenlemektedir. Bu minvalde, içeriğe yönelik Avrupa Birliği düzenlemelerinin en önemlisini Sınır Aşırı Televizyon Direktifi oluşturmaktadır.[83] Bununla birlikte, Lizbon Antlaşması da içeriğe ilişkin önemli unsurlar taşımaktadır.

2. 3. 1. Lizbon Antlaşması

Avrupa Birliği antlaşmaları içinde medyaya ilişkin en açık hükümler, 2009 yılı Aralık ayında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'nın ek protokolü olan Avrupa Temel Haklar Şartı içinde yer almaktadır.[84] Şart'ın on birinci maddesinde; "medyanın hürriyetine ve çoğulculuğuna saygı gösterilir." denilmektedir. Avrupa Birliği antlaşmalarında ilk kez Temel Haklar Şartı ile doğrudan medya özgürlüğüne atıf yapılmaktadır. Avrupa Birliği belgelerinde medya özgürlüğü genellikle ifade hürriyeti bahsi altında ele alınmaktadır. Bu madde ile Avrupa Birliği vatandaşlarının radyo, televizyon, gazete ve internet aracılığıyla kendilerini ifade etmeleri garanti altına alınmıştır.

Temel Haklar Şartı hem medya özgürlüğüne hem de medya özgürlüğünün sınırlarını ortaya koymaktadır. Çalışmamız açısından en önemli sınırlama ise

[82] V. Çakır; B. Gülnar, a.g.e. s. 210.
[83] V. Çakır; B. Gülnar, a.g.e. s. 209.
[84] Lizbon Antlaşması, 2007/C 306/01.

çocukların korunması başlığıdır. Temel Haklar Şartı'nın yirmi dört[85] ve otuz ikinci[86] maddeleri çocukları korumanın ana çerçevesini belirlemektedir.

Yirmi birinci madde, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin üçüncü maddesiyle paralel bir düzenlemedir. Her iki metin de çocuklara ilişkin düzenlemelerde çocuğun menfaatinin öncelenmesi gerekliliği hüküm altına almışlardır. Temel Haklar Şartı'nın otuz ikinci maddesi ise çocuk işçiliğini ele almaktadır. Çocukların çalıştırılma koşullarını belirlemektedir. Buna göre çocukların ve gençlerin yaptığı işlerin onların fiziksel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimlerini engelleyici mahiyette olmaması zorunludur.

2. 3. 2. Gelişmiş Televizyon Standartları Direktifi

Gelişmiş Televizyon Standartları Direktifi[87], üye ülkelerde kablo, uydu ya da karasal olarak yapılacak yayınlarda uyulması gereken standartları belirlemiştir. Bu Direktif'te yayınların içeriğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır.

2. 3. 3. Avrupa Birliği Yeni Elektronik Haberleşme Çerçevesi

Avrupa Birliği telekomünikasyon piyasasını serbestleştiren 1998 tarihli çerçeve, telekomünikasyon ve medya piyasaları arasında yaşanan yakınsamanın etkisiyle 2002 yılında yayımlanan *Elektronik Haberleşme Çerçevesi*[88] olarak

[85] Madde 24.1. Çocuklar, kendi iyilikleri için gerekli olan korunma ve bakım hakkına sahiptir. Çocuklar, girişlerini serbestçe açıklayabilirler. Bu girişler, kendilerini ilgilendiren konularda, yaşları ve olgunlukları nispetinde dikkate alınır.
2. Kamu kurumları veya özel kuruluşlar tarafından alınmış, çocukları ilgilendiren bütün tedbirlerde, çocuğun menfaati öncelikli düşünce olmalıdır.
3. Her çocuk, kendi menfaatine aykırı olmadığı sürece, ebeveyniyle düzenli olarak kişisel ve doğrudan ilişki kurma hakkına sahiptir.

[86] Madde 32 Çocuk işçi çalıştırılması yasaktır. Gençler için daha elverişli olabilecek kurallar saklı kalmak üzere ve sınırlı istisnalar dışında istihdam edilmek için asgari yaş sınırı, zorunlu eğitimin tamamlanması için belirlenen asgari yaştan daha düşük olamaz.
İşe alınan gençler, yaşlarına uygun çalışma koşullarında çalıştırılmalı; ekonomik sömürüye ve emniyetlerine, sağlıklarına veya fiziksel, ruhsal, ahlaki veya sosyal gelişimlerine zarar verme olasılığı bulunan veya eğitimlerini engelleyebilecek her türlü işe karşı korunmalıdır.

[87] Gelişmiş Televizyon Standartları Direktifi, 95/47/EC; O.J. No: L 281/51, 23.11.1995.

[88] Çerçeve Direktif 2002/21/EC, OJL 108/33, 24.4.2002.

genişletilmiştir. Buna göre, televizyon yayınları dağıtım platformlarına ilişkin teknik erişim meseleleri artık elektronik haberleşme çatısı altında değerlendirilecektir. Bu yeni çerçeve, sektörel düzenlemelerle rekabet hukukunun pazar tanımı ve hâkim durum prensiplerini birleştirmiştir. Görüldüğü gibi Yeni Elektronik Haberleşme Çerçevesi, TV yayınlarının dağıtımına ilişkin teknik problemlerin çözümüne ilişkindir. Yayınların içeriğine ilişkin değildir.

2. 3. 4. Sınır Ötesi Televizyon Direktifi

Sınır Ötesi Televizyon Direktifi,[89] Avrupa Birliği görsel-işitsel politikasının dönüm noktası olmuştur. Aday ülkeler tarafından da genel hatlarıyla uygulanan Direktif, Avrupa Birliği görsel-işitsel sektörünün, çoğulculuğun ve kültürel çeşitliliğin desteklenmesine yönelik bir araçtır. Direktif, aynı zamanda yayıncı sayısını artırarak, Avrupa Birliği görsel işitsel alanının gelişimini de beraberinde getirmiştir. Bütün ilgili taraflarca olumlu karşılanan ve görsel-işitsel sanayinin gelişimi için temel teşkil eden 89/552/EEC no'lu Sınır Ötesi Televizyon Direktifi 3 Ekim 1989 tarihinde Avrupa Birliği gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

89/552/EEC no'lu Direktif, AB ortak pazar politikalarına uygun olarak tek bir görsel/işitsel pazarın gerçekleştirilebilmesi amacıyla Avrupa kaynaklı televizyon yayınlarının Birlik içerisinde serbestçe dolaşımına yasal altyapıyı düzenlemektedir.[90] Bu Direktif'e göre, TV yayını yapan bir medya firması yayının alındığı ülkelerde değil, ancak yayının gerçekleştirildiği ülke hukuku kurallarına tabidir. Bununla birlikte TV yayıncılarına azınlıkların korunması, cevap hakkı, reklâmlar gibi konularda bazı standartlar getirmiştir. Ayrıca bu Direktif'te, Avrupalı TV yayıncılarının yaptıkları yayınların en az % 50 sinin Avrupa merkezli olması zorunluluğu getirilmiştir.

Direktif'te(Yönerge) 1997 yılında değişiklik yapılmıştır. Direktif'te yapılan değişiklikler, 19 Aralık 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklikler

[89] Sınır Ötesi Televizyon Direktifi 89/552/EEC. (97/36/EC sayılı direktif ile değişik).
[90] V. Çakır; B. Gülnar, a.g.e., s. 210.

öncesinde yapılan çalışmalara bakıldığında, çok uzun ve önemli tartışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların ilk adımı Yeşil Kitap'ın hazırlanmasıdır.

Avrupa Birliği Komisyonu 1996 yılında Yeşil Kitap'ı yayımlamıştır. Bu çerçevede, Görsel-İşitsel Medya ve İnternet yayınlarında Küçüklerin ve İnsan Onurunun Korunması konusunda iki temel esas belirlenmiştir. İlk olarak, insan onurunun korunması bağlamında bazı materyaller yasaklanmıştır. Bu çerçevede; çocuk pornosu, aşırı şiddet, ırkçı ve diğer şiddet ve ayrımcılık yer almaktadır. İkinci olarak ise, küçüklerin fiziksel ve ahlaki gelişimlerini engelleyici materyalleri sadece yetişkinlerin izleyebilmesi sağlanmasıdır.[91]

Söz konusu Yeşil Kitap, bu sorunların çözümünün çerçevesini de ortaya koymaktadır. Buna göre; küçüklerin korunmasına ilişkin yapılacak düzenlemeler, ifade özgürlüğü ve kişisel mahremiyete saygı ilkeleri gözetilerek belirlenecektir.[92] Yeşil Kitap'ın belirlediği sınırlamalar; çocuk pornosu, yetişkinlerin razı olmadığı şiddet içeren porno, hayvanseverlik, ırkçı şiddet veya ayrımcılık içeren yayınları kapsamamaktadır. Bu yayınların yasak olduğu ve bu nedenle de hazırlanacak Direktif'in bu hususları dikkate alması gerekliliğine Yeşil Kitap vurgu yapmıştır.[93]

Yeşil Kitap'ta belirlenen bu temel esasların yanında, televizyon yayıncılığının geleceğine dair öngörülerde de bulunduğu görülmektedir. Bu öngörüler içinde en önemlisi televizyon yayıncılığının yaşayacağı varsayılan dönüşümdür. Varsayılan dönüşümün vuku bulması halinde, televizyon yayıncılığının çocuklara olan olumsuz etkisini azaltmak için başvurulan yöntemlerin yetersiz kalacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede, kitlesel yayın yapan televizyonlar, çocuklar için zararlı olabilecek programları geç saatlerde yayınlayarak meseleyi çözümlerken, yeni televizyonun gelişimiyle birlikte bu yöntemin yetersiz kalacağını ön görmüştür. Yeşil Kitap, yeni televizyonculukta küçüklerin korunması için kamu ve özel yayıncıların koruyucu sembol sistemini kullanmasını önermektedir.[94] Bununla birlikte yayıncıların, aileleri

[91] Commission of The European Commıunities, Gren Paper On The Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Servies, Brüksel, COM(96) 483, 16.10.1996, s. 6.
[92] Commission of The European Commıunities, 1996, 12.
[93] a.g.e., s. 13-14.
[94] a.g.e., s. 15-16.

izledikleri programlarda çocukları huzursuz edecek materyal içermediği konusunda uyarması, abone ve ürün sunan arasında belirli bir tüketici bilgilendirme politikası belirlenmesi gerektiği ve ailelerin yayını kontrol etmesine olanak sağlayan teknik yapının oluşturulması gerekliliğine vurgu yapmıştır.[95] Ayrıca, Medya Okuryazarlığı meselesine de dikkat çekilmiştir.[96]

Yukarıda aktarılan tartışmaların neticesinde, 1997 yılında Direktif'te değişikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden sonra ortaya çıkan metin aşağıdaki başlıkları içermektedir:

- Televizyon yayınlarına uygulanan kurallar,
- Avrupa yapımı film ve televizyon eserlerinin dağıtımı ve geliştirilmesi,
- Televizyon reklâmcılığı, sponsorluk ve tele-alışveriş,
- Cevap ve düzeltme haklarının tanınması,
- İzleyicilerin toplum açısından önem taşıyan belli başlı etkinliklere erişimi ve
- Küçüklerin muzır neşriyattan korunması[97]

Direktif'in yukarıda aktarılan genel yaklaşımından sonra, içeriğine bakmakta yarar vardır. Direktif'in reklâmcılık, tele-alışveriş ve sponsorluğa yönelik düzenlemeleri Direktif'in 10, 12 ve 16. maddelerinde yer almaktadır. Bu çerçevede, Direktif reklâm, tele-alışveriş ve sponsorluk mahiyetindeki yayınların "gençlerin ve küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek nitelikte olmaması" gerekliliğini kayıt altına almıştır.

Direktif'in 22. maddesi, 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde olumsuz etki yapan yayınların düzenlemesine ilişkindir. Söz konusu madde;

- *"kesinlikle yasaklamaya tabi programlar ve*

[95] a.g.e., s. 16.
[96] a.g.e.,s. 51.
[97] P. Kutay; A. Özçeri, a.g.e., s. 32.

- *Farklı görsel semboller ve işitsel uyarılar kullanılması suretiyle yayınlanabilecek programlar"*

arasında bir ayrım yapmıştır. Bu çerçevede, birinci kategori içerisinde yer alan müstehcen yayınlar (pornografi) veya şiddet içeren programların televizyon kuruluşlarınca yayınlanmasının engellenmesi konusunda, Direktif üye ülkeleri gerekli tedbirleri almakla görevlendirmektedir. Küçüklerin gelişimini olumsuz etkilemesi muhtemel olan programların ise belirli bir zaman dilimi içerisinde yayınlanması ve teknik bir uyarı sistemi kullanılmasının gerekliliğine bağlamıştır.[98] Direktif, bu konuda kullanılacak uyarı sisteminin belirlenmesini üye devletlerin kendi inisiyatiflerine bırakmıştır.

1997 yılında yapılan değişiklerin, 19 Aralık 1998'te yürürlüğe girmesinden sonra, Direktif yenilenme çalışmaları durmamıştır. Direktif, yürürlüğe girdikten beş yıl sonra yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine dair bir hüküm içermektedir. Bu hüküm çerçevesinde, Ocak 2003'te Avrupa Birliği Komisyonu'nun hazırladığı raporla Direktif üzerine çalışmalara başlanmıştır. Bu çerçevede, Komisyon 23 Mayıs 2003 tarihinde Direktif'in gözden geçirilmesine dair bir çalışma programının hazırlanmasına karar vermiş ve kamuya açık bir tartışma zemini oluşturulmuştur. Bu tartışmaların sonucunda, Komisyon 15 Aralık 2003 tarihinde Avrupa Birliği düzenleyici çerçeve politikasının geleceğine dair bir bildirge yayınlamıştır.[99] Bildirge, mevzuatı yeniden düzenlemek yerine ortaya çıkan sorunları gideren bir yaklaşımla yeniden ele alınmasını önermektedir.[100] 23 Nisan 2004 tarihinde yayımlanan "Sınır Aşırı Televizyon Direktifi'nin Bazı Hükümlerini Yorumlayan Bildirge" Direktif'in yeni reklâm tekniklerine uygulanması, küçüklerin korunması ve insan onuruna ilişkin tavsiye kararlarının güncelleştirilmesini önermektedir.[101]

Yukarıdaki bildirgelerin dışında, 15 Aralık 2003 tarihinde yayımlanan "Avrupa Birliği Düzenleyici Çerçeve Politikası'nın Geleceğine Dair Bildirge"de, orta dönem hedefler çerçevesinde, Direktif'in gelişen teknolojik gelişmelere ve

[98] a.g.e., s. 40.
[99] V. Çakır; B. Gülnar, a.g.e., s. 211.
[100] agm, s. 211.
[101] agm, s. 211.

piyasa koşullarına mutlak uyarlanması öngörülmektedir.[102] Bu çerçevede, ilgili uzmanlar Eylül 2004 ile Şubat 2005 arasında yaptıkları çalışmaların sonuçlarını 30-31 Mayıs 2005 tarihlerinde Lüksemburg'da üye ülkelerin katıldığı bir seminerde sunmuşlardır. Komisyon, yapılan çalışmaları 11 Temmuz 2005 tarihinde yayımlamış ve konuyla ilgili olarak üye ülkelerin 5 Eylül 2005 tarihine kadar görüşlerini bildirmelerini istemiştir. Bununla birlikte, Komisyon taraf ülkeleri, 20-22 Eylül 2005 tarihinde Liverpol'da gerçekleştirilecek olan konferansa davet etmiştir.[103] Liverpol Görsel-İşitsel Konferansı'nda farklı çalışma grupları tarafından hazırlanan, görsel-işitsel içerik hizmetlerine uygulanabilecek kurallar, bilgi edinme hakkı, Avrupalı ve bağımsız görsel-işitsel yapımların desteklenmesi, medyada çoğulculuğun sağlanması, cevap hakkı, küçüklerin ve insan onurunun korunması gibi konular tartışılmıştır. 13 Aralık 2005 tarihinde de Sınır Aşırı Televizyon Direktifi'nin değiştirilmesine yönelik yasama önerisi kabul edilmiştir. Öneride, program akışlı hizmetler (linear)[104] ve isteğe bağlı hizmetler (non-linear)[105] dahil tüm görsel-işitsel hizmetlere uygulanabilecek temel kurallar koymanın yanı sıra, Direktif'te yer alan mevcut kuralların modernize edilmesi öngörülmektedir. Bu çalışmaların neticesinde, Avrupa Birliği Komisyonu, "Görsel- işitsel Medya Hizmetleri Direktifi" adıyla yeni bir direktifin gayrı resmî metnini yayınlamıştır. Sınır Aşırı Televizyon Direktifi'nin metni üzerine inşa edilen bu yeni Direktif, son halini aldıktan sonra 2007 yılında yürürlüğe girmiştir.[106]

[102] a.g.m., s.211-212.
[103] a.g.m., s.211-212.
[104] Program akışlı hizmetler (linear) görsel-işitsel hizmetler, geleneksel yayıncılık hizmetlerinde olduğu gibi yayın akışında yer alan programların yayın zamanının yayıncı kuruluş tarafından belirlendiği ve izleyicinin yayıncı kuruluş tarafından belirlenen zamana göre dilediği programı izleyebildiği yayıncılık türüdür.
[105] İsteğe bağlı hizmetler (non-linear) görsel-işitsel hizmetler, isteğe bağlı video (VOD) hizmetlerinde görüldüğü gibi izleyicinin istediği programı dilediği zamanda izleyebildiği yayıncılık türüdür.
[106] V. Çakır; B. Gülnar, a.g. e., s.212.

2. 3. 5. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi [107]

Yukarıda aktarıldığı gibi Sınır Aşırı Televizyon Direktifi'nin metni üzerine inşa edilen "Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi" 18 Aralık 2007 yılında Avrupa Birliği resmi gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yayım tarihinden itibaren Direktif'in ismi "Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi" olmuştur.

Yönerge'nin getirdiği yeniliklere bakıldığında; klasik yayıncılığın yanı sıra yeni teknolojilerdeki gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni yayıncılığı da düzenlediği, buna bağlı olarak yeni yayıncılıkla ilgili düzenlemelerde daha az düzenleme ve sektörün gelişmesi, desteklenmesi konularını ön plana çıkardığı, öz-denetim ve ortak denetim kavramlarına önem verdiği, medya okuryazarlığı konusunu gündeme getirdiği, engelli vatandaşlara ilişkin düzenlemeler içerdiği ve düzenleyici kurulların bağımsızlığı konusuna özel önem atfettiği görülmektedir.

Yönerge, isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin program akışlı televizyon yayınlarından üç temel farkının olduğunu belirtmektedir. Bu farklılıklar, kullanıcıların yayınları tercih edebilmeleri, yayınları kontrol edebilmeleri ve isteğe bağlı yayınların toplum üzerindeki etkileri şeklinde sıralanmaktadır. İsteğe bağlı yayınlarda izleyici tercih ettiği yayınları izlemektedir. Buna bağlı olarak, yayınlar üzerinde kontrol sahibidir ve dolayısıyla bu yayınların topluma etkisi sınırlıdır. Bu nedenle de isteğe bağlı görsel-işitsel hizmetler, *"Yönergenin sadece temel kurallarıyla uyumlu olması ve daha gevşek bir düzenlemeye"*[108] tabi olması gerekliliğini ifade etmektedir. Ancak, bu düzenlemelerin, "*insan onurunun yanı sıra küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini korumak için kurallar*"[109] içermesi gereklidir. Bu kuralların, *"Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Şartında belirtilen temel ifade özgürlüğü hakkıyla*" uyumlu olması gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Bu çerçevede, "Küçüklerin ve İnsan Onuru'nun Korunması ve Cevap Hakkı" konulu

[107] Çerçeve Direktif, 2002.
[108] Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=e49885dc-005b-4ccc-a381-7789260607b5 (22.12.2010)
[109] a.g.s., 2010.

Tavsiye Kararı'nda belirtilen; filtreleme, özellikle çocukları hedefleyen otomatik filtreleme sistemi ile küçüklerin korunmasına ilişkin önlemlerin alınmasına[110] değinmiştir. Yönerge'nin 3h maddesine göre;

> "Üye Devletler, kendi yargı yetkileri altındaki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sağlanan küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilecek isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerinin, küçüklerin bu tür isteğe bağlı görsel-işitsel medya hizmetlerini normal olarak duymayacakları veya görmeyecekleri bir şekilde sunulmasını güvence altına almak için uygun önlemleri alacaktır."[111]

denilerek Birliğin üyelerini bağlayıcı bir çerçeve belirlenmiştir.

Yönerge; medya hizmetlerini, ekonomik ve kültürel hizmetler[112] olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede, Yönerge, 18 Mayıs 2006 tarih ve 2006/515/EC sayılı Avrupa Birliği Konseyi Kararı ile hazırlanmıştır.[113] Yönerge, bununla birlikte, Avrupa Birliği Komisyonu'nun 15 Aralık 2003 tarihli "Avrupa Düzenleyici Görsel-İşitsel Politikası'nın Geleceği" konulu bir bildiride belirtilen;

> "sektör içindeki hâlihazırdaki ve gelecekteki düzenleyici politikanın; kültürel çeşitlilik, haber alma hakkı, medya çoğulculuğu, küçüklerin ve tüketicinin korunması gibi belirli kamu çıkarlarını koruması ve kamunun bilinçlendirilmesi ile medya okuryazarlığını güçlendirmesi"[114]

hususlarını esas almıştır. Yönerge'nin içeriği incelendiğinde çocukların korunmasına dair önemli hususları barındırdığı görülmektedir. Yönerge'nin üçüncü maddesi, ticari iletişim meselesini ele almaktadır. Bu çerçevede, Yönerge'nin 3. maddesi aşağıdaki gibidir:

> "(e)Alkollü içecekler için yapılan görsel-işitsel ticari iletişimler, özellikle çocukları hedef almamalı ve bu tür içeceklerin aşırı tüketimini teşvik etmemelidir. (g) Görsel-işitsel ticari iletişim çocuklarda fiziksel veya ahlaki zarara neden olmamalıdır. Bu nedenle, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın alma veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemeli; çocukları, reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemeli;

[110] a.g.s., 2010.
[111] a.g.s., 2010.
[112] a.g.s., 2010.
[113] a.g.s., 2010.
[114] a.g.s., 2010.

> çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemeli veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemelidir."[115]

Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin 3e maddesinin 2. paragrafının iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlar; uygun olmayan reklâmların nasıl önleneceğine dair kodlar geliştirmek ve listelenen gıdaların çocuk programları içinde ve arasında yayınlanmasını önlemektir.[116] Bu çerçevede, Yönerge'nin 3e maddesinin 2. paragrafı önemli bir yeniliği içermektedir. Buna göre;

> "2. Üye Devletler ve Komisyon, medya hizmeti sağlayıcılarını besinsel veya fizyolojik etkisi olan, özellikle de yağ, yağa dönüşen asitler, tuz/sodyum ve şeker gibi genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeleri içeren yiyecek ve içeceklerin çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yerleştirilen uygun olmayan görsel-işitsel ticari iletişimine ilişkin mesleki ilkeleri oluşturmak üzere teşvik ederler." [117]

şeklinde ifade edilen yeni durum çerçevesinde Avrupa Birliği çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu çalışmalar çerçevesinde, Avrupa Birliği üyesi ve adayı ülkelerden temsilcilerin katılımıyla Avrupa Komisyonu Bilgi Toplumu ve Medya Genel Direktörlüğü'nün organize ettiği "Çocuklara Yönelik Görsel İşitsel Ticari İletişimde Yağlı, Tuzlu ve Şekerli Ürünlerin Kullanılması Çalıştayı" 7 Aralık 2009 tarihinde Brüksel'de yapılmıştır.[118] Çalıştay'da Avrupa Birliği Komisyonu Bilgi Toplumu ve Medya Genel Direktörü J. E de Cockborne, Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin, medya içerik sağlayıcılarına sorumluluk yüklediğini belirterek; içerik sağlayıcıların hiçbir şey yapmamasının bir seçenek olmadığını belirtmiştir.[119] Cockborne, Yönerge'nin, öz denetime bir şans verdiğini ve söz konusu çalıştayın da öz denetim için en uygun modeli bulmayı amaçladığını belirtmiştir. Bu çerçevede, Avrupa Birliği önünde iki önemli model bulunduğunu belirtmiştir. Cockborne'un bahsettiği iki model ülke ise Fransa[120] ve İngiltere[121]'dir.

---

[115] a.g.s., 2010.
[116] Selahattin Güven, Çocuklara Yönelik Görsel İşitsel Ticari İletişimde Yağlı, Tuzlu ve Şekerli Ürünlerin Kullanılması Çalıştayı Raporu, RTÜK, Ankara, 2009, s.2.
[117] Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, 2010.
[118] S. Güven, a.g.r., s. 5.
[119] S. Güven, a.g.r., s. 2.
[120] 2001 yılında hükümet obezite ile mücadele etmek için bir plan hazırladı. Bu çerçevede, televizyonlar sağlıklı yaşamı destekleyen mesajlara yer vermeleri zorunlu hale getirildi. 2008 yılında, hükümet bu yöntemin yeterli olmadığına kanaat getirdi ve yayıncıları yağlı, tuzlu ve şekerli gıdaların reklâmının çocuk programları içerisine yerleştirmemeleri konusunda uyardı. Bunun üzerine, hükümet

Fransa modeli davranışa odaklanırken, İngiltere modeli ise ürüne odaklanmaktadır.[122]

Avrupa Birliği ülkelerinde yağlı, şekerli ve tuzlu yiyecek ve içeceklerin reklamına ilişkin bu iki temel yaklaşımın olduğu görülmektedir. Diğer Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamaların bu iki örneğin çeşitli yansımaları olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Avrupa ülkelerinde konuyla ilgili ortak bir yaklaşımın henüz oluşmadığı, ancak yağlı, tuzlu ve şekerli ürünlerin reklâmına kısıtlama getirilmesi konusunda ortak bir kanaatin ve iradenin olduğu görülmektedir. Ancak, bu türden reklamların İnternet medyasında yer alıp almaması konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır.[123]

Yönerge'nin 3g maddesi ise ürün yerleştirme meselesini ele almaktadır. Bu maddeye göre; ürün yerleştirme yasaklanacaktır. Ancak bunun bazı istisnaları bulunmaktadır:

> "Bir Üye Devlet başka biçimde karar vermedikçe, sinematografik eserlerde, görsel-işitsel medya hizmetleri için yapılmış film ve dizilerde, spor programlarında ve hafif eğlence programlarında veya sadece belirli mal ve hizmetlerin, örneğin yapım ürün ve ödüllerinin, ödeme yapılmaksızın ücretsiz olarak program içine dahil edilmek amacıyla tedarik edildiği durumlarda izin verilecektir." [124]

---

ile yayıncılar arasında görüşmeler başladı. Bu görüşmelerin sonunda, "Gıda Charter"ı adı verilen Charter imzalandı. Fransa'nın en büyük kanallarının da içinde yer aldığı on yedi televizyon kanalı bu Charter'ı imzaladı. Charter'ı diğer kanallarında imzalaması için çaba gösteriyoruz. Charter'a İnternet dâhil değildir. harter'ın uygulanması konusunda yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. Televizyonlar kendi inisiyatifleriyle hareket etmektedirler. Programlarda ve reklâmlarda, yemek masası gösterileceği zaman dengeli bir diyet olmasına dikkat edilmesi ve programlarda televizyon izlenirken yemek yenildiği gösterilmemesi gerekiyor. Charter çerçevesinde, sağlıklı yaşamı destekleyen elli kısa program, reklâmcıların ekonomik desteğiyle televizyonlarda yayınlanmaktadır. Çocuklar en çok akşamları televizyon izlemektedir. Bu nedenle, yalnızca çizgi filmler değil, bütün programlar çocuklara yöneliktir. İyi ya da kötü gıda yoktur. İyi veya kötü yeme alışkanlığı vardır. Bu çerçevede, yemek yeme alışkanlığının geliştirilmesini tartışıyoruz. Yeni mesajlarla sağlıklı yaşamı destekliyoruz.

[121] Şekerli, tuzlu ve yağlı ürünler İngiltere'de sınırlandırılmıştır. Çocuk programlarının ve çocukların izlemesi muhtemel programların (aile filmleri gibi) arasına yağlı, tuzlu ve şekerli gıdaların reklâmı yapılamaz. Çizgi film kahramanları bu tür reklâmlarda kullanılamaz. Çocuk programlarına ürün yerleştirilmesi yasaktır. İngiltere'de çocuklar 2005 yılına nispeten bugün daha az yağlı, tuzlu ve şekerli gıdaların reklâmlarıyla karşılaşmaktadır. Televizyonlarda yağlı, tuzlu ve şekerli gıdaların reklâmın yasaklanmasından sonra, bu minvaldeki reklamlar İnternet medyasında yoğun olarak yer almaya başladı.

[122] S. Güven, a.g.r., 5.

[123] a.g.r., 5.

[124] Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, 2010.

Ancak bu iznin çocuk programları için geçerli olmadığı belirtilmiştir.

Yönerge'nin 15. maddesi de reklâmlara ilişkindir. Söz konusu madde, alkollü içeceklerin televizyon reklâmları ve tele-alışverişini hüküm altına almaktadır. Buna göre, bahsi geçen reklâmlar; *"(a)özel olarak küçükleri hedef almayacaklar ya da, özellikle, bu içecekleri tüketen küçükleri göstermeyecektir."*[125] Yönerge'nin küçüklerin korunmasına ilişkin son düzenlemesi ise 11. maddede kayıt altına alınmıştır. Buna göre, çocuk programları diğer programlardan farklı olarak değerlendirilmiştir. Çocuk programlarının reklâma giriş sürelerini tespit etmiştir:

> "Çocuk programları, planlanan en az 30 dakikalık her zaman dilimi için, program sürelerinin 30 dakikadan daha fazla olması durumunda, bir kez reklâm ve/veya tele-alışverişlerle kesilebilir."[126]

Yönerge'nin çocukların korunması için reklâmlara ilişkin yaptığı düzenlemelerinin yanında, sözleşmenin beşinci bölümü "Televizyon Yayıncılığında Küçüklerin Korunması" başlığı altında toplanmıştır. Bu başlık altında yer alan 22. maddeye göre;

> " 1.Üye Devletler, yargı yetkileri altındaki yayıncıların televizyon yayınlarında, küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerine ciddi şekilde zarar verebilecek, özellikle pornografi veya ölçüsüz şiddet içeren programlara yer vermemelerini sağlamak amacıyla uygun önlemler alacaktır. 2. Birinci paragrafta belirtilen önlemler, yayın zamanını seçerek veya herhangi bir teknik önlem kullanılarak yayının iletildiği alandaki küçüklerin bu tür yayınları normal şartlarda görmelerine veya duymalarına engel olunmasının sağlandığı durumlar haricinde küçüklerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimlerini etkilemesi muhtemel diğer programlara da uygulanacaktır. 3. Bunun yanı sıra, bu tür programların şifresiz yayınlanması halinde, Üye Devletler, bu programlardan önce sesli bir uyarının yapılmasını veya tüm yayın süresince görsel bir işaret kullanarak tanımlanmasını sağlayacaktır."[127]

Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin küçüklerin korunmasına ilişkin bu ana maddesi, yasaklanması gereken yayınları belirtirken, bununla birlikte küçükler için zararlı olabilecek yayınların ekrana getirilmesi durumunda uyulması gereken kuralları belirlemiştir. Bu ana maddeye ek olarak, Yönerge'nin başlangıç kısmında belirtilen;

[125] a.g.s., 2010.
[126] a.g.s., 2010.
[127] a.g.s., 2010.

> "(46) Üye Devletlerin yargı yetkisindeki medya hizmet sağlayıcıları, çocukların cinsel istismarı ve çocuk pornosuyla mücadele hakkındaki 22 Aralık 2003 tarih ve 2004/68/JHA sayılı Avrupa Birliği Konseyi Çerçeve Kararı hükümlerine göre, her halükarda çocuk pornografisinin dağıtımına ilişkin yasağa tabi olmalıdır."[128]

hükmü çerçevesinde çocuk pornosunun yasak olduğu kayıt altına alınmıştır.

Yönerge, küçükleri korumak amacıyla yasaklama, öz denetim ve koruyucu önlemler olmak üzere üç denetim yolunu öngörmektedir. Koruyucu önlemler olarak; simge sistemi ve medya okuryazarlığından bahsedebiliriz. Yönerge'nin giriş bölümünde;

> "(37)Medya okuryazarlığı, tüketicilerin medyayı etkin ve güvenli kullanmalarına imkân sağlayacak becerileri, bilgiyi ve anlayışı ifade etmektedir. Medya okur-yazarı insanlar, bilinçli seçimler yapabilir, içerik ve hizmetlerin özelliğini anlayabilir ve yeni iletişim teknolojileri tarafından sunulan fırsatların tamamından yararlanabilir. Kendilerini ve ailelerini zararlı ve saldırgan unsurlardan daha iyi koruyabilirler. Bu sebeple, medya okur-yazarlığının toplumun tüm kesimlerinde gelişmesi desteklenmeli ve gelişimi yakından takip edilmelidir."[129]

şeklinde medya okuryazarlığı tanımlanmakta, amacı ve hedefi belirtilmektedir. Bu ilkeye göre; ailenin sorumluğu artırılmaktadır. Devletin sorumluluğu ise medya bilincinin artırılması yönünde olmaya başlamıştır. Yönerge, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Komisyonu'nun 20 Aralık 2006 tarihli "Küçüklerin ve İnsan Onurunun Korunması ve Avrupa Görsel İşitsel ve Çevrimiçi Bilgi Hizmetleri Endüstrisinin Rekabet Edebilirliğine İlişkin Cevap Hakkı" konulu Tavsiye Kararına atıf yapmaktadır. Bu karar medya okur-yazarlığının teşvik edilmesi için bir dizi olası önlemleri içermektedir. Bu önlemler;

> "öğretmen ve öğrencilerin sürekli eğitimi, çok erken yaştan çocuklara dönük, ebeveynlere açık oturumların da dâhil olduğu özel İnternet eğitimi verilmesi veya İnterneti sorumlu kullanımı hakkında bilgi sağlamak amacıyla tüm iletişim medyasının dâhil olduğu yurttaşları hedefleyen ulusal kampanyaların düzenlenmesi"[130]

[128] a.g.s., 2010.
[129] a.g.s., 2010.
[130] a.g.s., 2010.

şeklindedir. Üye ülkelerin medya okuryazarlığı konusundaki uygulamalarına ilişkin olarak Komisyon'un 19 Aralık 2011 tarihinden sonra olmamak kaydıyla ve bu tarihten sonraki her üç yılda bir olmak üzere rapor hazırlaması gerektiği 26. maddede belirtilmiştir:

> "Avrupa Parlamentosuna, Konseye ve Ekonomik ve Sosyal Komiteye sunacak ve gerekli olduğu takdirde, özellikle son teknolojik gelişmeler, sektörün rekabet gücü ve tüm Üye Devletlerde medya okuryazarlığı seviyesi ışığında Yönergeyi görsel-işitsel medya hizmetleri alanındaki gelişmelere uyarlamak için ilave önerilerde bulunacaktır."

Yukarıda, Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin küçükleri ilgilendiren bölümleri ele alınmıştır. Bu minvalde, Yönerge'nin koruyucu önlemleri önemsediği, denetimle birlikte onlardan da faydalanmayı Üye ülkelere önerdiği görülmektedir. Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi, görsel-işitsel medyanın yaşadığı dönüşümü görüp, ona göre önlemler ortaya koyan yenilikçi bir düzenleme hüviyetindedir.

Bu bölümde son olarak bahsedilmesi gereken bir diğer husus ise yukarıda aktarılan medyaya ilişkin hükümler ile yatay düzenlemeler arasında çelişkinin ortaya çıkması halinde, Topluluğun tavrının ne olacağıdır. Kutay'a göre; bu durumda Birliğin sektöre özgü düzenlemelere önem verdiğini ortaya koymaktadır.[131]

2. 3. 6. Avrupa Birliği Çocukların İnternette Korunması Programı

İnternet kullanıcı sayısının hızla artmasına paralel olarak, Avrupa Birliği de bu konuda tedbir almaya başlamıştır. Avrupa Birliği internete ilişkin ilk somut adımını 1996 yılında atmıştır. 26-27 Eylül 1996'da Adalet Bakanları Gayri Resmi Toplantısı'nda çocukların cinsel istismarı ele alınmıştır. Bununla birlikte, aynı yılın Aralık ayında yapılan Avrupa Birliği Konseyi ve Eğitim Bakanları Toplantılarında sübyancılık ve çocukların korunması konusuna değinilmiştir.[132] Bu ilk adımlardan

[131] P. Kutay; A. Özçeri, a.g.e., s. 49.
[132] Kayıhan İçel; Füsun Sokullu Akıncı; Yener Ünver; R. Barış Erman; Hasan Sınar, Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türk Ceza Hukuku, İstanbul, Beta Yayınevi, 2000, s.117.

sonra Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi, 28 Şubat 2001'de Brüksel'de "Çocukların İnternette Korunması Programı"na ilişkin görüşünü kamuoyuna duyurmuştur.[133] Programda çocukların internetteki şiddet, alkol reklâmı ve pornografik içerikten korunması hususuna dikkat çekmiştir ve bunlara dair alınması gereken tedbirlere değinmiştir.[134] Bununla birlikte, Avrupa Polisi (Euro-Pol) ve Uluslararası Polisin (İnter-pol) internet dolayımıyla işlenen suçlarla mücadele kapasitesinin yetersizliği gündeme getirilmiştir.

Çocukların İnternette Korunması programı, Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi tarafından geliştirilerek "Güvenli İnternet İçin Eylem Planı" adıyla yenilenerek yayınlanmıştır.[135] Bu program çerçevesinde, farkındalık oluşturma çalışmaları yapılmaktadır. Bununla birlikte, sivil toplum örgütleri desteklenerek internetin güvenli kullanımı teşvik etmektedir. Ancak, Avrupa Birliği'nin tavsiye kararları dışında sektörü düzenleyen ve doğrudan hukuki yaptırım gücü olan yasal bir metni bulunmamaktadır.

[133] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:048:0027:0032:EN:PDF, (13 Ocak 2011).
[134] Dülger, a.g.e., s.9.
[135] European Union "Safer Internet Action Plan: Work Programme 2003-2004" http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/archived/docs/pdf/programmes/workprgm/work_programme_2003_04_en.pdf, (13 Ocak 2011).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜKLERİN KORUNMASINA İLİŞKİN YAPILAN DÜZENLEMELER

Daha önceki bölümde, uluslararası düzenlemeler üzerinde durulmuştu. Bu bölümde ise Türkiye'de küçüklerin korunmasıyla ilgili yasal çerçeve ele alınacaktır. Bu minvalde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Ticari Reklâm ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik, Basın Kanunu, Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Reklâm Yönetmeliği, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ve 4857 Sayılı İş Kanunu ele alınacaktır.

3. 1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

1982 Anayasası'nın 10, 41, 42 ve 61. maddelerinde, çocukların korunması ve çocuk hakları güvence altına alınmaktadır. 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Referandum ile 1982 Anayasası'nda kısmi değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikler neticesinde, Anayasa'nın "Kanun Önünde Eşitlik" başlığı altında yer alan 10'uncu maddesine; *"Çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel suretle korunması gereken için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz."* hükmü eklenmiştir. Bu suretle, çocukların korunmasına dair alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı belirtilmiş ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ön gördüğü çocuklara yönelik pozitif uygulamaların önü açılmıştır.

Anayasa'nın 41. Maddesi'nde[136] ise; "Ailenin Korunması" başlığı altında; *"...Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar"* denilmektedir. Bu madde ile çocukların korunması için Devlet'in teşkilatlar kurması yükümlülüğü getirilmiştir. Bu bakımdan, çocukların korunması Anayasal bir görevdir. 10 ve 41'inci maddelerin yanında, çocukların korunmasını güvence altına alan bir diğer önemli hüküm ise 42'nci maddedir.[137] Bahsi geçen madde çocukların eğitim hakkını güvence altına almaktadır. Anayasa'nın 61'inci maddesi[138] ise korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin olarak, Devlet'e sorumluluk yüklemektedir. Çocukların korunmasına ilişkin Anayasa'yla yukarıda belirttiğimiz çerçevede oluşturulan hukuki zeminle birlikte çocuklar, Anayasa'nın "Kişi'nin Hakları ve Ödevleri" bölümünde yer alan haklardan herkes gibi yaralanırlar.[139]

Anayasa'nın 10, 42 ve 61'inci maddeleri doğrudan medyaya ilişkin değildir. Ancak, 41'inci maddede yer alan "çocukların her türlü korunması" hükmünün, medyaya ilişkin düzenlemeleri de kapsadığı söylenebilir.

3. 2. KÜÇÜKLERİ MUZIR NEŞRİYATTAN KORUMA KANUNU

7 Temmuz 1927 tarihinde resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu", çocukları medyanın olumsuz etkisinden korumayı amaçlayan ilk kanun olma vasfını taşımaktadır. Bahsi geçen kanun; *"18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacağı anlaşılan*

[136] Maddenin tam hali aşağıdaki şekildedir. I. Ailenin korunması Madde 41**.** (Değişik: 3.10.2001-4709/17 md.) Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.
Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.
[137] II. Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi Madde 42. Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
[138] Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.
[139] Şahin, 2010.

mevkute ve mevkute tanımına girmeyen diğer basılmış eserler"in[140] tabi olduğu sınırlamaları belirlemektedir. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu[141], *"fikri, içtiamai, ilmi ve bedii kıymete haiz eserlere"* uygulanamamaktadır.

Söz konusu Kanun'un 4. maddesi, kanunun kapsam alanını belirlemektedir. Buna göre;

> "Bir aydan az süreli mevkuteler ile sinema ve her türlü film afişleri, ilanlar, fotoğraflar, kabartma ve her türlü posterler, kartpostallar, takvimler hariç olmak üzere kurulca tetkik edilerek küçükler için muzır olduğuna karar verilmiş basılmış eserlerin sahiplerine, sorumlu müdürlerine ve telif hakkı sahiplerine, basılmış eserlerin küçüklerin maneviyatına muzır olduğu kurulca tebliğ edilir…"[142]

Yapılan tebligat çerçevesinde ilgililer işlem yapmak zorundadır. Yine aynı maddede ilgili kişi ve kuruluşların, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'nun verdiği karardan sonra; "ellerinde mevcut eserlerin ön kapaklarına "Küçüklere zararlıdır" damga veya işaretini basmak zorunda"[143] oldukları kayıt altına alınmıştır. Bu ibarenin *"herkesin kolayca görüp okuyabileceği şekil ve büyüklükte yazılması*"[144] da zorunludur. Bu suretle damgalanan eserler için; "*4.d) Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz."*[145] denilmektedir. Bu eserlerin satışı *"... ancak 18 yaşından büyük olanlara içi görülmeyen zarf veya poşet içinde…*"[146] yapılabilir.

Yukarıda anılan Kanun'a, aykırı işlem yapanlara karşı alınacak tedbirler, Kanun'un ek ikinci maddesinde;

> "Bir aydan az süreli mevkuteler ile eklerinde, sinema ve her türlü film afişlerinde, ilanlarda, fotoğraflarda, kabartma ve her türlü posterlerde, kartpostallarda ve takvimlerde 18 yaşından küçüklerin maneviyatı üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte yayın yapılamaz. Aksine davranan mevkute sahipleri ve bunların sorumlu

[140] 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, R.G.:07/07/1927 Sayı: 627.
[141] 6'ncı maddesine göre; söz konusu kanun; "Fikri, içtimai, ilmi ve bedii kıymeti haiz olan eserler bu kanunun şumulünden hariçtir."
[142] 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, 1927.
[143] a.g.k., 1927
[144] a.g.k., 1927
[145] a.g.k., 1927
[146] a.g.k., 1927

müdürleri hakkında Türk Ceza Kanununun 426'ncı maddesinin ikinci fıkrasındaki; sinema ve her türlü film afişlerini, ilanları, fotoğrafları, kabartma ve her türlü posterleri, kartpostalları, takvimleri basan, çoğaltan, satan ve alenen kullananlar hakkında Türk Ceza Kanununun 426'ncı maddesinin birinci fıkrasındaki ceza hükümleri uygulanır."

şeklindedir. Bu Kanun'un görsel işitsel medyayı doğrudan etkileyen hükmü onsekiz yaşından küçüklere satılmasına izin verilmeyen dergilerin reklâmının görsel işitsel medyada yapılamayacağıdır. Kanun'un diğer hükümleri ise yazılı basını kapsamaktadır.

3. 3. 5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNU

3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilerek, yürürlüğe giren 5395 sayılı "Çocuk Koruma Kanunu" özellikle çocukların yüksek çıkarlarının korunması açısından önemli bir kilometre taşıdır. Çocuk Koruma Kanunu'nun 1. maddesinde yasanın amacı *"korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemek"* olarak açıklanmaktadır.

Kanunu'nun 2. maddesindeki "korunma ihtiyacı olan çocuklar…" cümlesi ile anlamını bulan ve çocukların ihmal ve istismar davranışlarına maruz kalmaları durumunda uygulanabilecek koruma önlemleri 5. maddede[147] ve bu önlemlerin

[147] Madde 5- (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan Maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,

Yönelik tedbirdir.

alınmasındaki temel ilkeler de 4. maddede[148] düzenlenmiştir. Yasa incelendiğinde Çocuk Hakları Sözleşmesi ile örtüştüğü görülmektedir. Buna göre; bu Kanun'un uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla; *"Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması"*[149] ilkesi gözetilir**.** Bu önlemler kapsamında çocukların medya dolayım ile yeniden mağdur olmamaları da yer almaktadır.

3. 4. TÜRK CEZA KANUNU

Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) yapılan değişiklikler, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 26 Eylül 2004'te kabul edildi. TBMM'nin kabul ettiği Kanun, 25611 sayılı ve 12 Ekim 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ceza Kanunu'nun, çocukları korumaya dair olan düzenlemeleri, Kanunu'nun "Müstehcenlik" başlıklı 226. maddesinde yer almaktadır. Bu maddenin 1. bendinde, bir çocuğa müstehcen

(2) Hakkında, birinci fıkranın (e) bendinde tanımlanan barınma tedbiri uygulanan kimselerin, talepleri hâlinde kimlikleri ve adresleri gizli tutulur.

(3) Tehlike altında bulunmadığının tespiti ya da tehlike altında bulunmakla birlikte veli veya vasisinin ya da bakım ve gözetiminden sorumlu kimsenin desteklenmesi suretiyle tehlikenin bertaraf edileceğinin anlaşılması hâlinde; çocuk, bu kişilere teslim edilir. Bu fıkranın uygulanmasında, çocuk hakkında birinci fıkrada belirtilen tedbirlerden birisine de karar verilebilir.

[148] Madde 4 - (1) Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,

b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,

c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,

d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,

e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,

f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,

g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,

h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,

i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,

j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,

k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,

l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması, ilkeleri gözetilir.

[149] 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, R.G.: 15/07/2005 Sayı: 25876.

görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren veya gösterenlere ilişkin yaptırımları belirtmektedir. Söz konusu maddenin ilgili bölümleri aşağıdaki gibidir:

> "(1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten, b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten, c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden, d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren, e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan, f) Bu ürünlerin reklâmını yapan, kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır."

TCK'da yukarıda yer alan müstehcen yayınlara ilişkin genel hükmünden başkaca, bu ürünlerde çocukların kullanılmasına dair de yasal düzenleme yer almaktadır. 226. maddenin 3. bendinde;

> "Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır."

denilmektedir. Çocukların müstehcen yayınlarda yer almasını yasaklayan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği mevzuatına uygun olarak TCK'da bu hüküm yer almaktadır. 226. maddenin 7. bendinde müstehcen yayınlara ilişkin *"bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz."* hükmü yer almaktadır. Yani mevzuatımıza göre çocukların içinde yer aldığı müstehcen yayınların tümü yasaktır.

TCK'nın 226. maddesinin 5. bendinde, çocukların yer aldığı müstehcen ürünleri medya yoluyla yayınlayanların durumunu düzenlemiştir. Buna göre;

> "Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır."

denilmektedir. Sonuç olarak, TCK'nın medyaya ilişkin hükümleri müstehcenlikle ilişkilidir. Çocukların medya dolayımı ile şiddete tanık olmalarını sebep olanlara ilişkin herhangi bir hüküm TCK'da yer almamaktadır.

3. 5. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN

23 Şubat 1995 tarihinde kabul edilen ve 8 Mart 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Kanun'un "Ticari Reklâmlar ve İlanlar" başlığı altında bulunan 16. maddesinde 6 Mart 2003 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle birlikte söz konusu madde;

> "Ticari reklâm ve ilanların kanunlara, Reklâm Kurulunca belirlenen ilkelere, genel ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına uygun, dürüst ve doğru olmaları esastır. Tüketiciyi aldatıcı, yanıltıcı veya onun tecrübe ve bilgi noksanlıklarını istismar edici, tüketicinin can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürücü, şiddet hareketlerini ve suç işlemeyi özendirici, kamu sağlığını bozucu, hastaları, yaşlıları, çocukları ve özürlüleri istismar edici reklâm ve ilanlar ve örtülü reklâm yapılamaz."

şeklini almıştır. Bu çerçevede, söz konusu Kanun, reklâm ve ilanlarda çocukların istismar edilmesini önleyici bir mahiyet taşımaktadır.

3. 6. TİCARİ REKLÂM VE İLANLARA İLİŞKİN İLKELER VE UYGULAMA ESASLARINA DAİR YÖNETMELİK

"Ticari Reklâm ve İlanlara İlişkin İlkeler ve Uygulama Esaslarına Dair Yönetmelik", 14 Haziran 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik'in 6. ve 18. maddeleri çocuklara dair hükümler içermektedir. Yönetmelik'in "Ahlaka Uygunluk" başlığı altında yer alan 6. maddesinin (d) bendi; "Toplumun acıma duygularını istismar edecek şekilde, hasta, bebek, çocuk, yaşlı ve özürlülerle ilgili ifadeler ya da görüntüler kullanılamaz." şeklindedir. Yönetmeliğin "Çocuklara veya Reşit Olmayan Gençlere Yönelik Reklâmlar" başlığı altında yer

alan 18. maddesi150 çocuklar veya reşit olmayan gençleri hedef alan reklâmlar ve çocuklar veya reşit olmayan gençlerin içinde yer aldığı reklâmların çerçevesini belirlemektedir. Madde, çocukların ve gençlerin bilgisizliklerinin istismar edilmemesi, onların gelişimine olumsuz etkide bulunacak ifade ve görüntülere yer verilmemesi, yersiz bir beklentinin oluşturulmaması, şiddet unsuru taşımaması, bir malın satın alınması için çocukların anne veya babalarını ikna etmelerine yönelik bir çağrıya yer vermemesi, kendileri için tehlikeli olabilecek ifade ve görsel malzemeye yer verilmemesi gibi hükümleri içermektedir.

---

[150] Çocuklara veya reşit olmayan gençlere yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların veya reşit olmayan gençlerin kullanıldığı reklamlar;

a) Saflıklarını, bilgi eksikliklerini ve tecrübesizliklerini istismar edemez.

b) Fiziksel, zihinsel, ahlaki, psikolojik ve toplumsal gelişim özelliklerini olumsuz etkileyecek hiçbir ifade ya da görüntü içeremez.

c) Bir mala veya hizmete sahip olmalarının ya da kullanmalarının veya yararlanmalarının tek başına yaşıtlarına göre fiziksel, sosyal ve psikolojik bir avantaj sağlayacağını veya bu mala veya hizmete sahip olmamanın veya yararlanmamanın aksi yönde bir sonuç yaratacağını ileri sürecek mesajlar içeremez.

d) Taklit edebilecekleri şiddet unsurlarını taşıyamaz.

e) Malın veya hizmetin fiyatı veya gerçek değerinin yanlış bir biçimde algılanmasına yol açacak şekilde verilemez. Reklamı yapılan malın veya hizmetin her aile bütçesine uygun olduğunu ifade edemez. Malın veya hizmetin kendilerine alınmasını ya da kiralanmasını sağlamak üzere ana-babalarını veya başkalarını ikna etmelerine yönelik doğrudan bir çağrıyı içeremez.

f) Malı veya hizmeti kullanmanın veya yararlanmanın gerektirdiği beceriyi, olması gerekenden az gösteremez. Malın veya hizmetin kullanma veya yararlanma sonuçları gösterilir veya tanımlanırken, hedef alınan yaş grubundaki ortalama bir çocuğun veya reşit olmayan bir gencin ulaşabileceği sonucu esas almak zorundadır.

g) Tehlikeli durumlara sokabilecek veya tanımadıkları kişilerle ilişki kurmaya ya da bilmedikleri veya tehlikeli yerlere girmeye teşvik edebilecek hiçbir ifade ya da görsel sunum veya hemen eyleme yönlendirici, emredici ifadeler içeremez.

h) Önlem alınmadığı takdirde kendilerinin yahut çevrelerinin sağlığına zarar verebilecek mal veya hizmetlerin reklamları, gerekli önlemlerin alınmasını sağlayan hatırlatıcı simge ve uyarıları kullanmak zorundadır.

i) Reklamı yapılan malın gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında yanıltılmalarına neden olabilecek ifade veya görsel sunumlar içermemek; malın kullanımının ek malzeme gerektirmesi halinde ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek duyulması halinde ise, bu durumun açıkça belirtilmesine ilişkin hususları içermek zorundadır.

j) Mal veya hizmetlerin satış veya kiralanmaları için sözleşme yapmalarını ima edecek ifadelere yer veremez.

k) Kendileri veya çevreleri için tehlikeli araç, gereç ve nesneleri kullanır veya oynarken gösteremez.

l) Ana-babalarına, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu özel güveni kötüye kullanılmasına yönelik ifade veya görsel sunumlar içeremez. Ana-baba ve öğretmenlerin otoritesini ve sorumluluk duygusunu veya yargılarını yahut zevklerini zayıflatacak veya ortadan kaldıracak biçimde olamaz.

m) Ana-babanın çocuklarına yönelik sevgi, şefkat, bağlılık gibi hassasiyetleri istismar edemez

3. 7. BASIN KANUNU

Basın Kanunu, 24 Haziran 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un 3. maddesi, basının yapacağı yayımcılık faaliyetlerinin genel ilkelerini belirlemektedir. Bahsi geçen madde, basın özgürlüğünün kısıtlanma koşullarını belirlemektedir. Buna göre; *"Basın Özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının sağlanması amacıyla sınırlanabilir"*[151] Kanun'da bahsi geçen "toplum sağlığı ve ahlakının" gerektiği haller, çocukların korunması kapsamında çocukların ruhsal ve ahlaki gelişimini olumsuz etkileyecek yayımları içerdiği kabul edilebilir.[152] Basın Kanunu'nun, "Kimliğin Açıklanmaması" başlıklı 21. maddesi de çocukların korunmasına dair hükümler içermektedir. Kanun, süreli yayınlarda suçlu veya suç mağduru olan çocukların medyada açık kimlikleriyle yer almasını yasaklamaktadır. İlgili hükümler;

> "b) 1.3.1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununun[153] 414[154] , 415[155], 416[156], 421[157], 423[158], 429[159], 430[160], 435[161] ve 436ncı[162] maddelerinde yazılı cürümlere ilişkin haberlerde mağdurların,

[151] 5187 Sayılı Basın Kanunu, R.G.:26/06/2004 Sayı:25504

[152] Murat Özgen, "Türkiye'de Basın Yayın Faaliyetlerinde Çocukla İlgili Kuramsal ve Yasal Çerçeve",Medya ve Çocuk Rehberi, Editör: Yasemin Giritli-İnceoğlu, Nurdan Akıner, 39-47, 2008, s.42.

[153] 2004 yılı öncesi TCK esas alınmıştır.

[154] Her kim 15 yaşını bitirmeyen bir küçüğün ırzına geçerse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur.

[155] Her kim 15 yaşını bitirmeyen bir küçüğün ırz ve namusuna tasaddiyi mutazammın bir fiil ve harekette bulunursa iki seneden dört seneye ve bu fiil ve hareket yukarıdaki maddenin ikinci fıkrasında yazılı şartlar içinde olursa üç seneden beş seneye kadar hapsolunur.

[156] On beş yaşını bitiren bir kimsenin cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak suretiyle ırzına geçen veyahut akıl veya beden hastalığından veya kendi fiilinden başka bir sebepten veya kullandığı hileli vasıtalardan dolayı fiille mukavemet edemeyecek bir halde bulunan bir kimseye karşı bu fiili işleyen kimse yedi seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

[157] Kadınlara ve erkeklere söz atanlar üç aydan bir seneye ve sarkıntılık edenler altı aydan iki seneye kadar hapsolunur.

[158] Her kim onbeş yaşını dolduran bir kızı alacağım diye kandırıp kızlığını bozarsa altı aydan iki seneye kadar hapsolunur.

[159] Her kim cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile şehvet hissi veya evlenme maksadıyla reşit olan veya reşit kılınan bir kadını kaçırır veya bir yerde alıkorsa üç seneden on seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

[160] Her kim cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile şehvet hissi veya evlenme maksadıyla reşit olmayan bir kimseyi kaçırır veya bir yerde alıkorsa beş seneden on seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

c) Onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının, Kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar birmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza bölgesel süreli yayınlarda ikimilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda onmilyar liradan az olamaz."

şeklindedir. Bu çerçevede; tecavüz, taciz, alı koyma ve fuhuş gibi suçların mağduru olan çocukların kimliklerinin medya yoluyla ifşa edilmesi, bu Kanun tarafından yasaklanmıştır.

3. 8. TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KANUNU

2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, 18221 sayılı ve 11 Kasım 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Kanun, 1 Ocak 1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bahsi geçen Kanun'da çeşitli zamanlarda değişiklikler yapılmıştır. 2954 sayılı Kanun'da yapılan en son değişiklik ise 2008 tarihlidir. Söz konusu Kanun'un "Yayın Esasları" başlığı altında yer alan 5. maddesi, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nun yapacağı radyo ve televizyon yayınlarında uyacağı temel ilkeleri belirlemiştir. Bu ilkelere bakıldığında küçüklerin korunmasına yönelik doğrudan bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Ancak, 5. maddenin (f) bendinde belirtilen; "*Türk milli eğitiminin temel görüş, amaç ve ilkelerine uymak,"* (g)bendinde yer alan; *"Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak"* ve (h) bendinde belirtilen; "*Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek"* hükümleri dolaylı olarak küçüklerin korunmasını teminat altına alan hükümler olarak ele alınabilir.

---

[161] Her kim on beş yaşını doldurmamış olan bir küçüğü kandırarak fuhşa teşvik eder ve bunun yolunu kolaylaştırırsa iki seneden eksik olmamak üzere hapsolunur ve yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası alınır.

[162] Her kim fuhuş zımnında rızasıyla olsa bile henüz yirmi bir yaşını bitirmeden bir bakiri veya bir kadını yahut cebir ve şiddet veya tehdit veya nüfuz icrası yahut hile ile yirmi bir yaşını bitiren bir bakir veya kadını başkası için iğfal veya tedarik veyahut sevk veya bir yerden diğer yere naklederse bir seneden üç seneye kadar hapis ve elli liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.
Bu fiil yirmi bir yaşını doldurmayan bakir veya kadın hakkında iğfal veya cebir ve şiddet veya tehdit veya nüfuz icrasıyla yahut kardeş veya usul veya sıhri usulden yahut koca veya veli veya vasi veya muallim veya mürebbi veya hizmetkarları yahut nezaretleri altına verilen sair kimseler tarafından yapılırsa iki seneden beş seneye kadar hapsolunur.
Bu fasla giren suçların ihzari hareketlerini işleyenler asıl suç için yazılı cezanın altı da biri ile cezalandırılır.

3. 9. TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KURUMU REKLÂM YÖNETMELİĞİ

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, 1972 yılından itibaren reklâm kabul etmeye başlamıştır. 1980 yılına kadar, TRT'nin reklâmları düzenleyen genel bir düzenlemesi bulunmamaktaydı. 1 Mart 1980 tarihinde kabul edilen Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Reklâm Esasları[163] çerçevesinde, TRT'nin yayınlayacağı reklâmların genel esasları belirlenmiştir. Bu esasların 28. maddesi çocuklara yönelik reklâmları ele almaktadır. Söz konusu maddede;

> "Reklâmlar, çocukların ve gençlerin ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkileyecek, özentiye ve çaresizliğe düşürecek nitelikte olamaz. Çocuk, görüntü ve ses unsuru olarak reklâmların esas unsuru olarak kullanılamaz. Reklâm yayınlarında, çocukların inanç ve sadakat duygularını zedeleyecek söz, görüntü ve metotlara yer verilemez. Çocukların reklâmlarda görüntü unsuru olarak (bir ailenin üyesi gibi) yer alması halinde davranışlarının eğitim ve terbiye kurallarına uygun olması gerekir".[164]

denilmektedir. Reklâm Esasları'nda yer alan bu hüküm aynı şekilde, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Reklâm Yönetmeliği'nin ikinci bölümünün "İlkeler" başlığı altında yer alan 5. maddenin (m) bendinde;

> " Reklâmlar, çocukların ve gençlerin beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek, onları bunalıma, özentiye ve çaresizliğe düşürecek nitelikte olamaz. Reklâm yayınlarında, çocukların inanç ve sadakat duygularını zedeleyecek sözlere, görüntü ve yöntemlere yer verilemez. Çocuklar reklâmlarda görüntü unsuru olarak bir ailenin üyesi gibi yer aldıklarında, davranışlarının görgü ve terbiye kurallarına uygun olması gerekir."[165]

şeklinde yer almaktadır. Bu hüküm çerçevesinde, çocuklara yönelik ve çocukların içinde yer aldığı reklamların çocukların gelişimine olumsuz etkide bulunabilecek unsurlar içermemesi gerektiği belirtilmektedir.[166] Bununla birlikte, çocuklara reklâmlarda yer vererek, onların dolayımı ile yetişkinleri ve çocukları bir malı veya hizmeti satın almaya ikna etmek ve bu yolla çocukların istismar unsuru olarak kullanılmaması bu yönetmelikle kayıt altına alınmıştır.[167]

---

[163] 1.3.1980 tarihinde yürürlüğe giren Yönetmelik, 15 Mayıs 1984 tarihinde yürürlükten kaldırıldı.
[164] N. Z. Tosun, a.g.e., s. 87.
[165] Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Reklâm Yönetmeliği, R.G.:17.04.1993 Sayı: 21555.
[166] N. Z. Tosun, a.g.e., s. 87.
[167] a.g.e., s. 87.

Günün ihtiyaçlarına göre yenilen Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Reklâm Yönetmeliği, 26 Ağustos 2009 tarihli ve 27331 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin "Yayın İlkeleri, Uygulama Esasları ve Yetkiler" başlığı altında yer alan 4. madde, "Reklâm Yayın İlkeleri"ni belirlemektedir. Bu maddede TRT'nin reklâm yayınlarında;

> "a) 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununda yer alan yayın ilke ve esasları ile Kurumun Genel Yayın Planındaki hükümlere,
> b) 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan 17/4/2003 tarihli ve 25082 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğe,"

uyulacağı belirtilmiştir. Reklamların biçimi ve sunumu ise "Uygulama Esasları" başlığı altında 5. maddede yer almaktadır. Bu maddenin (c) bendi;

> "c) Reklâmların biçimi ve sunuluşu ile yerleştirilmesi 3984 sayılı Kanunun 20 ve 21 inci maddelerindeki düzenleme dikkate alınmak suretiyle yapılır."

şeklindedir. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Reklâm Yönetmeliği'nin bahsedilen hükümleri, yukarıda aktarılan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un ve aşağıda aktarılacak olan Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'la uyumlu olmayı hedeflediği görülmektedir. Son olarak değinilmesi gereken husus ise 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'la birlikte TRT'nin yayınları da diğer özel yayınlar gibi RTÜK'ün denetimine tabi kılınmıştır. Bu çerçevede, 6112 sayılı Kanun TRT için de bağlayıcı bir Kanun olmuştur.

3. 10. RADYO VE TELEVİZYONLARIN KURULUŞ VE YAYIN HİZMETLERİ HAKKINDA KANUN

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, 3 Mart 2011 tarihli ve 27863 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, 20 Nisan 1994 tarihinde Resmi Gazete'de

yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 3984 Sayılı Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Kanun yürürlükten kalkmıştır.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'a değinmeden önce onun öncülü olan 3984 Sayılı Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Kanun'a değinmekte yarar bulunmaktadır. 3984 Sayılı Kanun'un ikinci bölümü, radyo ve televizyonların yayınlarının içeriğine ilişkin hükümleri ihtiva etmekteydi. Bu ilkelerin önemli bir kısmı, çocukları yetişkinler için yayın yapan televizyon ve radyo yayınlarının olumsuz etkisinden korumayı amaçlamaktaydı. Yayın ilkeleri içinde münhasıran küçükleri koruma hedefine matuf olan ilke, 4'üncü maddenin (z) bendinde yer almaktaydı. Bu bent; *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."* hükmünü içermekteydi. Bu madde dışında, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun 4. maddesinin (s)[168], (u)[169], (t)[170] ve (v)[171] bentleri de dolaylı olarak çocukların korunmasını amaçlamaktaydı. Bunlarla birlikte, 4. maddenin (g)[172] ve (h)[173] bentlerinin de çocukları televizyon yayınlarının olumsuz etkilerinden korumayı amaçladığı söylenebilir.

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un küçükleri koruma amacına dönük düzenlemeleri yalnızca, "Yayın İlkeleri" başlığı altında yer alan hükümlerle sınırlı değildi. Bu ilkelerin yanı sıra söz konusu Kanun'un "Reklâmlar" başlığı altında da küçüklerin korunmasına dair bazı düzenlemeler yer almaktaydı.

---

[168] Program hizmetlerinin bütün unsurlarının insan onuruna ve temel insan haklarına saygılı olması.
[169] (Değişik: 1/7/2005-5378/37 md.) Kadınlara, güçsüzlere, özürlülere ve çocuklara karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi.
[170] Yayınların müstehcen olmaması.
[171] (Değişik: 3/8/2002-4771/8 md.) Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.
[172] Türk millî eğitiminin genel amaçlarının, temel ilkelerinin ve millî kültürün geliştirilmesi.
[173] Türkçenin; özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması; millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş kültür, eğitim ve bilim dili halinde gelişmesinin sağlanması.

3984 Sayılı Kanun'un, "Reklâmlar" başlığı altında yer alan 19. maddesinin birinci paragrafına göre:

> "Bütün reklâmlar adil ve dürüst olacak, yanıltıcı ve tüketicinin çıkarlarına zarar verecek nitelikte olmayacak, çocuklara yönelik veya içinde çocukların kullanıldığı reklâmlarda, onların yararlarına zarar verecek unsurlar bulunmayacak, çocukların özel duyguları gözönünde tutulacaktır."

Çocukları reklâmların olumsuz etkilerinden korumayı amaçlayan bu maddenin yanında, söz konusu Kanun'nun "Reklâmların Yerleştirilmesi" başlıklı 21. maddesi, aynı zamanda çocukların daha az reklâmla muhatap olmasını amaçlamaktaydı. Buna göre; "*Hiçbir dini tören yayınına reklâm alınamaz. Haber bültenleri, güncel programlar, çocuk programları otuz dakikadan kısa oldukları takdirde reklâmla kesilemezler."* denilerek çocukları hedef alan reklâmların ana çerçevesi belirlemişti.

Yukarıda aktarılan 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un ve Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi'nin küçüklerin korunmasına ilişkin hükümleri 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un içerisinde yer almıştır. Yeni Kanun ile 3984 Sayılı Kanun'un yalnızca program akışlı radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyen yaklaşım terk edilmiş, onun yerine hem program akışlı hizmetleri hem de isteğe bağlı yayın hizmetlerini düzenleme amaç edinilmiştir. Bununla birlikte, 6112 Sayılı Kanun, yayıncılık alanında yaşanan yeni teknolojik gelişmelere de uyumludur. Ayrıca, özdenetim ve ortak denetim imkânlarını güçlendiren bir mahiyet taşımaktadır.

6112 Sayılı Kanun'un üçüncü bölümü, radyo ve televizyonların yayın hizmetlerinin içeriğine ilişkin hükümler içermektedir. Yayın hizmeti ilkelerini düzenleyen 8. maddenin 1.[174] ve 2. fıkraları[175] hem program akışlı yayın hizmetlerini

[174] (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;
a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olamaz.
b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

hem de isteğe bağlı yayın hizmetlerini düzenlemektedir. 8. madenin 3. fıkrası[176] ise yalnızca isteğe bağlı yayın hizmetleri için geçerli hükmü içermektedir. 6112 Sayılı Kanun'un küçükleri koruma amacı en açık olan maddesi 8. maddenin 2. bendinde[177] yer almaktadır. Söz konusu fıkra 3984 Sayılı Kanun'un 4. maddesinin (z) bendinde yer alan; *"Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek*

---

c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.
ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.
d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.
e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.
f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.
g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.
ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.
h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.
ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur.
i) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.
j) Haksız çıkarlara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez.
k) Siyasî partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz.
l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez.
m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.
n) Müstehcen olamaz.
o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır.
ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez.
p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur.
r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.
s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.
ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

[175] (2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

[176] (3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

[177] Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması." hükmüne paralel bir düzenlemedir. Ancak, 3984 Sayılı Kanun'un 4. maddesinin (z) bendinden farklı olarak korucu sembol kullanılmasını da zorunlu hale getirmektedir. 8. maddenin 3. fıkrası ise 3984 Sayılı Kanun'da yer almayan bir hükmü içermektedir. Bu fıkra isteğe bağlı yayın hizmetlerinde küçükleri korumayı hedeflemektedir. 3. fıkra isteğe bağlı yayınların yapılmasını sağlayanların;

> "çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunmak…"

zorunda olduğunu belirtmektedir. Küçüklerin korunmasına ilişkin bu iki doğrudan hükmün yanı sıra 8. maddenin birinci fıkrasının (ğ)[178], (h)[179], (m)[180], (n)[181], (r)[182] ve (ş)[183] bentlerinin de küçüklerin yayın hizmetlerinin olumsuz etkilerinden korunmasını amaçladığı görülmektedir.

Yukarıda aktarılan 6112 Sayılı Kanun'un küçükleri yayınların olumsuz içeriğinden koruma amacına benzer düzenlemeler, Kanun'un Dördüncü Bölümü'nde yer alan "Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim" başlığı altında da bulunmaktadır. Bu bölümde ticari iletişimin küçüklere zarar vermesini engelleyen hükümler bulunmaktadır. Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim genel esaslarını belirleyen 9. maddenin 6. bendi; *Ticarî iletişim, sekizinci maddede belirlenen esas ve ilkeler saklı kalmak kaydıyla*

> "(6) ç. Çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar vermemek, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemek; çocukları reklâmı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemek; çocukların

[178] ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.
[179] h)Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.
[180] m)Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.
[181] n) Müstehcen olamaz.
[182] r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.
[183] ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

> ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemek veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermeme,"

hükümlülüğünü yayın hizmet sağlayıcılarına yüklemiştir. Bu genel hükmünden başka küçüklerin korunması konusunda 6112 Sayılı Kanun'un getirdiği en önemli yeniliklerden biri olan ve küçüklerin sağlığını korumayı amaçlayan 9. maddenin 7. bendi;

> Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticarî iletişimine, çocuk programlarıyla birlikte veya bu programların içinde yer verilemez.

şeklindedir. Bu madde ile küçüklerin medya dolayımı ile sağlıksız beslenme alışkanlıklarını edinmesi ve sağlıksız beslenmeye sebep olan ürünlerin reklâmlarıyla daha az karşılaşması sağlanacaktır.

Küçüklerin korunması amacıyla yapılan düzenlemenin bir diğeri ise 10. maddenin 7. bendinde yer almaktadır. Buna göre;

> "Sinema ve televizyon için yapılmış filmler ile haber bültenleri ve çocuk programları, planlanan yayın süreleri otuz dakikadan fazla olması hâlinde, her otuz dakikalık yayın süresi için bir kez olmak üzere reklâm ve tele-alışverişle kesilebilir."

Burada amaç çocukların reklâmların baskısıyla karşılaşmasını önlemektir. Bununla birlikte, 6112 Sayılı Kanun'un 13. maddesiyle[184] çocuk programları içerisine ürün yerleştirilmesi yasaklanmıştır. Ticari iletişime ilişkin olan bu iki hükmün yanı sıra bu Kanun'un 11. maddesiyle[185] alkol ve tütün ürünlerinin ticari iletişimi tamamen yasaklanmıştır.

[184] 4) Haber bültenlerinde, çocuk programlarında ve dinî programlarda ürün yerleştirmeye izin verilmez.
[185] (1) Alkol ve tütün ürünleri için hiçbir şekilde ticarî iletişime izin verilemez.

3. 11. RADYO VE TELEVİZYON YAYINLARININ ESAS VE USULLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK

"Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik", 17 Nisan 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak, yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik, 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da çerçevesi çizilen hükümleri detaylı olarak ele almıştır. Yönetmelik 6112 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ve 3984 Sayılı Kanun'un mülga olmasıyla kanuni dayanaktan yoksun kalmıştır. Ancak 6112 Sayılı Kanun'la yeni yönetmelik yürürlüğe girinceye kadar söz konusu yönetmeliğin geçerli olduğu hüküm altına alınmıştır. Yönetmeliğin küçüklerin korunmasına dair hükümleri, "Yayın İlkeleri" ve "Reklâmlar" başlığı altında ele alınmaktadır.

Yetişkinlerin izlemesinde sakınca olmadığı kabul edilen yayınların çocukların televizyon izlemediği veya radyo dinlemediği varsayılan saat dilimleri içerinde yayınlanmasının şartlarını; bu Yönetmeliğin "Yayın İlkeleri" başlığı altında yer alan 5. maddesinin (t)[186], (v)[187] ve (z)[188] bentleri düzenlemektedir.

---

[186] Cinsel duyguları sömürmeye yönelik, bireyleri cinsel meta olarak gösteren, insan bedenini cinsel tahrik unsuruna indirgeyen, toplumsal yaşam alanı içinde sergilenemeyecek mahrem söz ve davranışlar içeren yayınlar yapılmamalıdır. Tür ve içerik gereği cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini korumak amacıyla sesli/yazılı uyarılar yapılarak, saat 23.00 ile 05.00arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

[187] Yayınlar şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmamalıdır. Şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yönelten, özendiren yayın yapılmamalıdır. Haber, haber program veya güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan görüntüler flulaştırma ve benzeri tekniklerle, sadece olayın gerektirdiği ölçüde aşırıya kaçmadan kullanılmalıdır. Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden sesli/yazılı uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

[188] Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programlar, korunması gereken izleyici kitlenin seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmamalıdır. Yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirerek, onların duygusal, ahlaki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemelidir. Tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınlar, saat 23.00 ile 05.00 arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanmalıdır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.30'dan sonra yapılmalıdır.

"Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik"in 5. maddesinin (u)[189] bendi ise çocukların yayın yoluyla sömürülmesine mani olmaya çalışmaktadır. Bunların dışında çocukların korunmasını amaçlayan ilkeler, 5. maddenin (g)[190] ve (h)[191] bentlerinde yer almaktadır.

Yönetmelik'in programların içeriğine dair olan yukarıdaki düzenlemelerin yanında, reklâmları düzenleyen hükümleri de bulunmaktadır. Bu çerçevedeki hükümler, Yönetmelik'in üçüncü bölümünde yer almaktadır. "Reklâm ve Tele-Alışveriş Yayın İlke ve Esasları" başlığı altında bulunan 6. maddenin (k) bendinde; *"Çocuklara yönelik ve içinde çocukların kullanıldığı reklâmlarda, çocukların çıkarlarına zarar verecek unsurlar bulunmamalı ve çocukların özel duyguları göz önünde bulundurulmalıdır."*denilmektedir. Bu genel ilkenin yanı sıra, Yönetmelik'te, "Çocuklara Yönelik Reklâm ve Tele-Alışveriş"e dair düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler Yönetmelik'in 7. maddesinde belirtilmiştir.[192] Burada çocuklara

---

[189] Kadınlara, güçsüzlere ve küçüklere karşı her türlü ayrımcılık, fiziksel ve psikolojik şiddet teşvik edilmemelidir. Aile içi şiddet, dayak, cinsel taciz, tecavüz gibi konuları meşrulaştırıcı, hafifletici ve kışkırtıcı, toplumsal hayatta ve aile içinde bireyler arası eşitsizliği onaylayan, kadının rıza, onay ve temsiliyet hakkı ve isteklerini yok sayan yayın yapılmamalıdır. Çocukların fiziksel, duygusal veya cinsel istismarı, ya da çocuk emeğinin sömürüsü özendirilmemelidir. Yayınlarda, insanların bedensel ve zihinsel engelleriyle ilgili duyarlılıkları dikkate alınmalı, engelli izleyicilerin yayınları izlemelerini sağlamak amacıyla (işaret dili, alt yazı vb.) gerekli düzenlemelerin yapılmasına özen gösterilmelidir. Hayvanlara karşı şiddet içeren görüntüler hiçbir şekilde yayınlanmamalıdır.

[190] Yayınlar, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına, temel ilkelerine ve milli kültürün geliştirilmesi ilkesine, ahlaka, bilime, vicdan özgürlüğüne ve çağdaş düşünceye uygun olmalıdır.

[191] Türkçenin özellikleri ve kuralları bozulmadan konuşma dili olarak kullanılması, milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak çağdaş eğitim, kültür ve bilim dili halinde gelişmesi ve zenginleşmesi sağlanmalıdır.

[192] Madde 7- 15 yaş ve altındaki izleyici kitleye yönelik ve bu kitlenin tüketebileceği ürün ve hizmetleri kapsayan reklamlar, çocuklara yönelik reklamlardır. Çocuklara yönelik olan veya onları etkileme olasılığı bulunan reklamlar ile içinde çocukların kullanıldığı reklamlarda, çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik ve toplumsal gelişim özelliklerini olumsuz etkileyebilecek unsurlar bulundurulmamalıdır.

Alt yazı, çerçeve ve doğrudan satış reklamları tekniği çocuklara yönelik programların yayını esnasında kullanılamaz.

Çocuklara yönelik reklam ve tele-alışveriş yayınları aşağıdaki ilkelere uygun olarak yapılmalıdır.

a) Çocukların deneyimsizliğini veya saflığını kullanarak, bir ürün veya hizmeti satın almaları doğrudan teşvik edilmemelidir.

b) Bir ürün veya hizmete sahip olmanın veya kullanmanın, diğer çocuklara göre fiziksel, sosyal veya psikolojik bir üstünlük sağlayacağını veya bu ürüne sahip olmamanın aksi yönde sonuç yaratacağını ileri sürecek mesajlar verilmemelidir.

c) Çocukların sahip olduğu deneyimi göz önünde bulundurarak, bu kapsamdaki yaş gruplarında gerçek dışı beklentilerin yaratılmasına neden olunmamalıdır.

d) Çocukların reklamı yapılan bir malın veya hizmetin satın alınması için, ana-babalarını veya başkalarını ikna etmelerine yönelik doğrudan bir çağrı içermemelidir.

e) Çocukların ana-babalarına, öğretmenlere veya diğer kişilere duyduğu özel güven kötüye kullanılmamalı; otoriteyi ve sorumluluk duygusunu ortadan kaldıracak biçimde yayınlanmamalıdır.

yönelik reklâmlar ise 15 yaşından küçüklere yönelik reklâmlar olarak belirtilmiştir. Bu çerçevede, çocukların saflıklarından yararlanmaya çalışan reklâmlar yasaklanmıştır. Bununla birlikte, çocukları tehlikeli işlerde gösteren reklâmların yapılmaması, aldığı ürünle başka çocuklardan üstünlük sağlayacağına dair bir beklenti oluşturmaması gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

"Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik"in 12.[193], 16.[194] ve 17.[195] maddeleri "Reklâm ve Tele-Alışveriş Kuşaklarının" yerleştirilmesini düzenlemektedir. Yönetmelik bu şekilde, çocuk programlarının içerisine daha az reklâm yerleştirilmesini ve çocukların daha az reklâmlarla karşılaşmasını sağlamayı hedeflemektedir.

Yukarıda, Yönetmelik'in yayınların çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek unsurlarını sınırlamasına dair düzenlemelerine değinilmiştir. Bununla birlikte, Yönetmelik, çocuklara yönelik yapılması gereken

---

f) Çocuklar, kendileri veya çevreleri için tehlikeli araç, gereç ve nesneleri kullanırken veya oynarken gösterilmemelidir.
g) Çocukları tehlikeli duruma sokabilecek veya tanımadıkları kişilerle ilişki kurmaya ya da bilmedikleri veya tehlikeli yerlere gitmeye teşvik edebilecek hiçbir ifade veya görsel sunum içermemelidir.
h) Reklamı yapılan ürünün gerçek boyutları, değeri, özellikleri, dayanıklılığı ve performansı hakkında çocukların yanıltılmasına sebep olabilecek ifade veya görsel sunumlara yer verilmemelidir. Eğer ürünün kullanımı ek bir malzeme gerektiriyorsa (örneğin pil) ya da gösterilen veya tarif edilen sonucu alabilmek için başka malzemelere gerek varsa (örneğin boya) bu durum açıkça belirtilmelidir.
i) Ürün veya hizmetin kullanımının gerektirdiği beceri, olması gerekenden az gösterilmemelidir. Ürün veya hizmetin kullanım sonuçları gösterilirken, hedef kitlenin yaş grubu dikkate alınarak ortalama bir çocuğun ulaşabileceği sonuç açık ve anlaşılabilir bir sunumla verilmelidir.
j) Ürün veya hizmet fiyatı, çocuklar tarafından gerçek değerinin yanlış bir şekilde algılanmasına yol açacak şekilde verilmemelidir. Hiçbir reklam, reklamı yapılan ürün veya hizmetin her aile bütçesinin olanaklarıyla sağlanabileceğini ima etmemelidir.
k) Özellikle tele-alışveriş yayını yoluyla, ürün ve hizmetlerin satış veya kiralanmaları için çocukların sözleşme yapmalarını ima edecek ifadelere yer verilmemelidir.

[193] Haber bültenleri, güncel programlar, dini programlar ve çocuk programları otuz dakikadan kısa oldukları takdirde reklamla kesilemez. Haber bültenleri, güncel programlar, dini programlar ve çocuk programlarının otuz dakikadan uzun sürmesi halinde, programın başlamasından itibaren en az otuz dakika geçmesi şartıyla, her yirmi dakikalık bölüm arasına, reklam yerleştirilmek suretiyle programlar kesilebilir.
Çocuklara yönelik programlarda, reklama ayrılan süre bir saatlik yayın süresi içinde altı dakikayı geçemez.

[194] h) Haber bültenlerine, haber programlarına, güncel programlara, çocuk programlarına ve dini tören yayınlarına sanal reklâm yerleştirilemez.

[195] c) Alt yazı, logo ve çerçeve reklamlar, dini yayınlar veya çocuklara yönelik programlarda yayınlanamaz.

eğitim amaçlı yayınları da düzenlemektedir. Yönetmelik'in "Eğitim Programları" başlığı altında yer alan 26. maddesi;

> "Eğitim programları; bu Yönetmelikteki tanımlara uygun olarak, çocuklara, gençlere, ailelere, genel dinleyici ve/veya izleyici kitlesine, çiftçi ve köylüler ile çeşitli iş ve meslek gruplarına yönelik olmak üzere, hitap edilen kitlenin bilgilendirilip gelişmesini amaçlayan ve yayın ilkelerine uygun olarak yapılan programlardır. Bu tür programlar konunun uzmanı danışmanlardan yararlanılarak hazırlanmalıdır."

şeklindedir. Bununla birlikte, Yayınlarda Yer Verilmesi Gerekli Programların Yayın Oranlarını düzenleyen 29. maddesinde; *"Toplumu, özellikle de çocukları ve gençleri, sigara, alkol, uyuşturucu madde, kumar ve diğer kötü alışkanlıklara karşı caydırıcı nitelikte programlar, haftalık yayın süresinin % 2,5'inden az olamaz."* denilmektedir.

Yönetmelik'te gelişimlerine olumsuz etkide bulunabilecek yayınlardan çocukları korumak amacıyla önleyici önlemler de bulunmaktadır. Bu çerçevede; Yönetmeliğin 41. maddesinde;

> **"**Korumalı saatlerde yayınlanacak çocuk programları ve çizgi filmler, sinema ve televizyon filmleri ve diziler için, birbirinden farklı zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim özeliklerine sahip olan izleyici/dinleyici kitlesi ve aileler Koruyucu Simge Sistemi kullanılarak, belirli yaş grupları için tanımlanmış simgelerle sesli/yazılı olarak bilgilendirilir. Bu Yönetmelikteki tanıma uygun koruyucu simge sistemi ile ilgili açıklayıcı ve yol gösterici uygulama rehberleri Üst Kurul tarafından yayınlanır**.** Koruyucu Simge Sistemi ile ilgili uygulamalarda bu rehber hükümleri esas alınır ve yayınların bu esaslara uygunluğu değerlendirilerek kamuoyuna duyurulur.**"**

denilmektedir. Bu yasal çerçevede, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 23 Nisan 2006 tarihinde "Akıllı İşaretler" ismiyle anılan bir koruyucu işaret sistemini uygulamaya koymuştur. Sistemde, yaş grupları ve içerik olmak üzere iki temel kategorisi bulunmaktadır. İlk dört sembol programların hangi yaş grubuna (7+, 13+, 18+, genel izleyici) uygun olduğunu belirtirken, diğer üç sembol ise programlardaki zararlı içeriği (şiddet/korku, cinsellik, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar) tanımlayan sembollerden oluşmaktadır.

3. 12. İNTERNET ORTAMINDA YAPILAN YAYINLARIN DÜZENLENMESİ VE BU YAYINLAR YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARLA MÜCADELE EDİLMESİ HAKKINDA KANUN

Türkiye, Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi'ni imzalayacağını deklare etmesine rağmen henüz bu sözleşmeyi imzalamamıştır. Ancak, internetin düzenlenme ihtiyacını gidermek için, ülkemizde 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" 23 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe sokulmuştur. Kanun'un gerekçesinde belirtildiği gibi bahsi geçen Kanun, belirli suçların işlenmesini ve çocuk ve gençlerin zararlı içerikten korunmasını amaçlamaktadır.[196] Yapılan yayınlarda aşağıda belirtilen hususlara aykırı yayın yapıldığı taktirde erişimin engellemesine dair düzenleme, ilgili Kanun'un sekizinci maddesinde belirtilmiştir. Buna göre erişimin engellemesi 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

- İntihara yönlendirme (madde 84),
- Çocukların cinsel istismarı (madde 103, birinci fıkra),
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190),
- Sağlık için tehlikeli madde temini (madde 194),
- Müstehcenlik (madde 226),
- Fuhuş (madde 227),
- Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228) suçları

ve

- 25/7/1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun

çerçevesinde yapılmaktadır.

[196] Yasemin Kurt, Avrupa Siber Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ve Türk Hukuk Sistemindeki Eksiklikler, http://www.gelecekonline.com/metin/avrupa_siber_suclarla_mucadele_sozlesmesi_ve_turk_hukuk_mevzuatindaki_eksiklikler-3724 (05,11,2010)

Bu bakımdan yukarıda içeriğe yönelik düzenlemelerin Radyo ve Televizyon yayınlarında da yasak olduğu, bu bakımdan iki yayın platformunun bir birine paralel düzenlendiği söylenebilir. Ancak, şiddet içerikli yayınların bu Kanunla düzenlenmemiş olmasının bir eksilik olduğu söylenebilir.

3. 13. TÜTÜN MAMULLERİ VE ALKOLLÜ İÇKİLERİN SATIŞINA VE SUNUMUNA İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK

8 Haziran 1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu, 7 Kasım 1996 tarihli ve 4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'a dayanarak çıkarılan Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 7 Ocak 2011 tarihinde 27808 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[197] Yönetmelik; tütün mamulleri ve alkollü içkilerin; tanıtımına, satışına, ilişkin her türlü faaliyetin usul ve esaslarını düzenlemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, tütün mamulleri ve alkollü içkilerin reklâm koşullarını belirlemektedir.

Yönetmeliğin üçüncü kısım birinci bölümü altında yer alan 19. maddesiyle tütün ürünlerinin ve üretici firmaların reklâmı yasaklanmıştır. Buna göre; tütün ürünleri üreten ve pazarlamasını yapan firmalar, hiçbir etkinliğe isimlerini, amblemlerini veya ürünlerinin marka ya da işaretlerini kullanarak destek olamazlar.[198]

Yönetmeliğin 24. maddesi ise "Alkollü İçkilerin Satış ve Sunumunda Rekabet ve Reklâm"ını düzenlemektedir. Bu maddeyle (1) *Her çeşit alkollü içkinin televizyon, kablolu yayın, radyo ve kamu yayın araçlarıyla reklâmı* yasaklanmıştır. Söz konusu maddenin 2. maddenin (ç) bendinde;

[197] Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete: 7.1.2011, 27808.
[198] a.g.y., 2011.

> "Alkollü içki markaları ile sportif içerikli her türlü faaliyet, hizmet ve organizasyonlar ile şirket şeklindeki yapılanmalar da dahil olmak üzere, spor kulüpleri ve takımları arasında bağ kurulmasına neden olacak uygulamalar yapılamaz. Söz konusu spor kulüpleri ve takımlarının isim ve tanıtımlarında alkollü içki markalarını çağrıştıran isim, logo, amblem ve işaretler kullanılamaz."

denilmektedir. Yönetmelik'in bu hükmü ile bazı spor kulüplerinin, örneğin Efes Pilsen Spor Kulübü'nün ismini değiştirmesi gerekmektedir. Yukarıda Yönetmelik'le tütün mamulleri ve alkolü ürünlerin reklâmının yapılamayacak koşullara değinilmiştir. Bununla birlikte, Yönetmelik bazı koşullarda tütün mamulleri ve alkollü ürünlerin reklâmına izin vermiştir. Alkollü içkilerin reklâmının sinema filmleri gösterimi vasıtasıyla yapılması durumunda; söz konusu reklâmlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının (18+) olarak sınıflandırdığı sinema filmleri gösterimlerinde yayımlanabilir. Diğer filmlerin yayını sırasında alkollü ürünlerin reklâmı yapılamaz.

Yönetmelik'le izin verilen koşullar altında dahi alkollü ürünlerin reklâmlarında;

> "k) alkollü içkilerin kişisel sorunları çözebileceği veya tıbbi koruyucu etkiye sahip olabileceği temaları işlenemez.
> p) içki içmenin statü sembolü olduğu ve
> r) içki içmenin yetişkinlik işareti olduğu mesajı verilemez."[199]

Yönetmelik'in tütün mamulleri ve alkol ürünlerinin satışı ve reklâmına ilişkin düzenlemeleri yargıya taşınmış ve idari yargı Yönetmeliğin bazı maddelerinin yürürlüğünü durdurmuştur, ancak Danıştay henüz Yönetmelik'e ilişkin nihai kararını vermemiştir.

3. 14. 4857 SAYILI İŞ KANUNU

22 Mayıs 2003 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 4857 Sayılı İş Kanunu[200] 10 Haziran 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

[199] a.g.y., 2011.
[200] 4857 Sayılı İş Kanunu, Resmi Gazete:10.06.2003, 25134

Kanun iş hayatına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Çalışmamız açısından, 4857 sayılı Kanun'un en önemli maddeleri ise çalışma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağını düzenleyen yetmiş birinci maddesi,[201] yer ve su altında çalıştırma yasağını düzenleyen yetmiş ikinci maddesi,[202] gece çalıştırmayı hükme bağlayan yetmiş üçüncü maddesi,[203] ağır ve tehlikeli işlere ilişkin seksen beşinci maddesi,[204] on sekiz yaşından küçüklerin işe başlarken rapor almasını zorunlu hale getiren seksen yedinci maddesi,[205] yukarıdaki hükümlere aykırı hareket edilmesi durumunda uygulanacak

[201] Madde 71 Onbeş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, ondört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler.
Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez.
Onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile onbeş yaşını tamamlamış, ancak onsekizyaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, ondört yaşını bitirmiş ve ilk öğretimini tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler ve çalışma koşulları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.
Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuzbeş saatten fazla olamaz. Ancak, onbeş yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir.
Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda birinci fıkrada öngörülen süreleri aşamaz.
[202] Sanayiye ait işlerde onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır.
[203] Madde 73 Sanayiye ait işlerde onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır.
[204] Madde 85 Onaltı yaşını doldurmamış genç işçiler ve çocuklar ile çalıştığı işle ilgili mesleki eğitim almamış işçiler ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılamaz.
Hangi işlerin ağır ve tehlikeli işlerden sayılacağı, kadınlarla onaltı yaşını doldurmuş fakat onsekiz yaşını bitirmemiş genç işçilerin hangi çeşit ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılabilecekleri Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir.
[205] Madde 87. Ondört yaşından onsekiz yaşına kadar (onsekiz dahil) çocuk ve genç işçilerin işe alınmalarından önce işyeri hekimi, işçi sağlığı dispanserleri, bunların bulunmadığı yerlerde sırası ile en yakın Sosyal Sigortalar Kurumu, sağlık ocağı, hükümet veya belediye hekimlerine muayene ettirilerek işin niteliğine ve şartlarına göre vücut yapılarının dayanıklı olduğunun raporla belirtilmesi ve bunların onsekiz yaşını doldurıncaya kadar altı ayda bir defa aynı şekilde doktor muayenesinden geçirilerek bu işte çalışmaya devamlarına bir sakınca olup olmadığının kontrol ettirilmesi ve bütün bu raporların işyerinde saklanarak yetkili memurların isteği üzerine kendilerine gösterilmesi zorunludur. Sosyal Sigortalar Kurumu işe ilk giriş muayenesini yapmaktan kaçınamaz.
Birinci fıkrada yazılı hekimlerce verilen rapora itiraz halinde, işçi en yakın Sosyal Sigortalar Kurumu hastanesi sağlık kurulunca muayeneye tabi tutulur, verilen rapor kesindir.
Bu raporlar damga vergisi ve her çeşit resim ve harçtan muaftır.

cezai müeyyideleri düzenleyen yüz dördüncü maddesi[206] ve iş sağlığına aykırı hareket edilmesine ilişkin düzenlemeyi içeren yüz beşinci maddesidir.[207]

Yukarıda aktarılan maddeler çerçevesinde bakıldığında İş Kanunu on beş yaşından küçüklerin çalışmasını yasaklamaktadır. Buna göre, çocuklar, bedensel, zihinsel, ve ahlaki gelişimlerini olumsuz etkilemeyen ve eğitimlerine devam etmelerine engel olmayacak hafif işlerde çalışabilirler.

Okula giden çocuklar okul dönemlerinde günde en fazla iki saat haftada ise en fazla on saat çalıştırılabilirler. Burada yukarıda aktarılan "on beş yaşından küçükler çalıştırılamaz" hükmüyle çelişen bir durumun olduğu şeklinde yorumlanabileceği görülmektedir. Çocukların çalıştırılması daha özelde ise reklâm, dizi ve filmlerde çocukların çalıştırması bu yorum ekseninde mümkün olmaktadır.

[206] Madde 104. Bu Kanunun 63 üncü maddesinde ve bu maddede belirtilen yönetmelikte belirlenen çalışma sürelerine aykırı olarak işçilerini çalıştıran veya 68 inci maddesindeki ara dinlenmelerini bu maddeye göre uygulamayan veya işçileri 69 uncu maddesine aykırı olarak geceleri yedibuçuk saatten fazla çalıştıran; gece ve gündüz postalarını değiştirmeyen, 71 inci maddesi hükmüne aykırı hareket eden, 72 nci maddesi hükümlerine aykırı olarak bu maddede belirtilen yerlerde onsekiz yaşını doldurmamış erkek çocukları ve gençleri ve her yaştaki kadınları çalıştıran, 73 üncü maddesine aykırı olarak çocuk ve genç işçileri gece çalıştıran veya aynı maddede anılan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden 74 üncü maddesindeki hükme aykırı olarak doğumdan önceki ve sonraki sürelerde gebe veya doğum yapmış kadınları çalıştıran veya ücretsiz izin vermeyen, 75 inci maddesindeki işçi özlük dosyalarını düzenlemeyen, 76 ncı maddesinde belirtilen yönetmelik hükümlerine uymayan işveren veya işveren vekiline beşyüz milyon lira para cezası verilir.
64 üncü ve 65 inci maddede öngörülen hükümlere aykırı davranan işveren veya işveren vekiline bu durumda olan her işçi için yüz milyon lira para cezası verilir.

[207] Madde 105 – (Değişik: 15/5/2008-5763/9 md.) Bu Kanunun; a) 78 inci maddesinde öngörülen yönetmeliklerdeki hükümlere uymayan işveren veya işveren vekiline, alınmayan her iş sağlığı ve güvenliği önlemi için iki yüz Yeni Türk Lirası, alınmayan önlemler için izleyen her ay aynı miktar, b) 86ncı maddesi uyarınca işçilere doktor raporu almayan işveren veya işveren vekiline bu durumda olan her işçi için, 87ncimaddesi gereğince çocuklara doktor raporu almayan işveren veya işveren vekiline bu durumdaki her çocuk için iki yüz Yeni Türk Lirası,

SONUÇ VE ÖNERİLER

"Medyada Küçüklerin Korunmasına İlişkin Düzenlemeler" başlığı taşıyan çalışmamızın, birinci bölümünde tezin kavramsal çerçevesi ele alınmıştır. İkinci bölümünde Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve üçüncü bölümünde Türkiye'de medyanın olumsuz etkisinden küçüklerin korunmasına ilişkin mevzuat incelenmiştir. Bu incelemenin neticesinde varılan sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle yapılan öneriler aşağıdaki gibidir.

Varılan Sonuçlar/Bulgular:

Medyada küçüklerin korunmasına dair düzenlemeler çerçevesinde, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin önemli bir yerde durduğu ve çocukların korunması konusunda daha kapsamlı bir bakış açısına sahip olduğu, bu bağlamda, Birleşmiş Milletler'in çocukların yalnızca korunması odaklı olarak meseleye bakmadığı, çocukların korunmasıyla birlikte onların haklarının korunmasını da hedeflediği görülmektedir. Bu temel yaklaşımın kısmen uygulanabildiği alanlardan biri olarak medya öne çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, "çocukların insan hakları sözleşmesi" olarak tanımlanabilir. Söz konusu metin, temelde çocuğu ve çocukluğu biyolojik bir evre olarak ele almaktadır. Bununla birlikte, çocuk haklarına bütüncül bir yaklaşıma sahip tek uluslararası metin olduğu söylenebilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin üçüncü maddesi özel ve kamusal bütün kuruluşlara çocuğa ilişkin konularda çocuğun yararını temel alma zorunluluğu getirmektedir. Bu bakımdan, Sözleşmeye Taraf Devletlerin çocukları medyanın olumsuz etkisinden koruma amaçlı aldıkları önlemlerin, ilgili maddenin lafzı ve ruhuna uygun olduğu

söylenebilir. Sözleşme'nin bu genel ilkesinin yanısıra on yedinci maddesi de çocukların medyanın zararlı yayınlarından korunmasını hüküm altına almaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesinin otuz dördüncü maddesi ise Taraf Devletlerden çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı korumasını beklemektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, temel ilke olarak çocuğun yararını öncelerken, çocuğun düşünce özgürlüğünü de savunmaktadır. Bununla birlikte, çocukları yayınların zararlı etkilerinden korumayı ve yayın yoluyla çocukların cinsel sömürüsünü engellemeyi amaçlamaktadır. Çocukların yayın yoluyla cinsel sömürüsüne ilişkin düzenlemede, "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol"ün birinci maddesinde çocuk pornosunun açıkça yasaklandığı belirtilmiştir. Yukarıda bahsi geçen İhtiyari Protokol, çocuk pornosu mağduru çocukların teşhirini yasaklamaktadır. Bu yaklaşım, TCK, Basın Kanunu ve RTÜK uygulamalarıyla paralel bir düzenlemedir.

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği uygulamalarına bakıldığında medyanın ürettiği ürünlerin yalnızca ticari ürünler olarak da görülmedikleri, bu ürünlerin ticari olmasının yanında kültürel ürünler olarak değerlendirildikleri görülmektedir. Bu yaklaşım, medya ürünlerinin yalnızca rekabet hukuku çerçevesinde ele alınamayacağını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, medyanın ürettiği mal ve hizmetlerin kültürel mahiyetinin onun özel bir denetime tabi tutulmasının yasal zeminini oluşturduğu söylenebilir. Bu denetimin temelini yargısal denetim oluşturmaktadır. Özellikle yazılı medyada bu yaklaşımın temel alındığı görülmektedir. Ancak görsel işitsel medya hizmetlerinde yargısal denetimin yanı sıra idari denetimin de olduğu görülmektedir.[208]

İsteğe bağlı hizmetler görsel işitsel medyanın ortaya çıkmasıyla birlikte, görsel-işitsel medya hizmetlerine ilişkin düzenlemelerin yazılı basın düzenlemelerine doğru evrilebileceği görülmektedir. Bu durum, daha az eğitimli ailelerin, az gelişmiş bölge ve ülke çocuklarının televizyonun olumsuz etkisine daha fazla maruz kalmasına yol açacaktır.

[208] N. Erkelli-Kızıl, a.g.e., s. 21-24.

Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde yayınlardaki şiddet olgusuna doğrudan atıf bulunmazken, Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ve Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun buna ilişkin düzenlemeler içermektedir.

Ulusal ve uluslararası medya mevzuatına bakıldığında bu metinlerde; kesinlikle yasak olan yayınlar ve belirli tedbirler alınabilecek veya kısıtlamalar yapılabilecek yayınlar şeklinde ikili bir ayrımın olduğu söylenebilir. Kesinlikle yasak olan yayınlar içinde çocuk pornosu öne çıkmaktadır. BM, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Türkiye'nin mevzuatı bu tarzda yayınları hem program akışlı hizmetlerde hem de isteğe bağlı yayınlarda yasaklamaktadır. Belirli kısıtlamalar çerçevesinde yayınına izin verilen programlar konusunda Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Türkiye'de benzer yaklaşım bulunmaktadır. Bu üç birimde de konvansiyonel yayınlarda zaman ayarlı bir yaklaşım bulunmaktadır. Buna göre; belirli zaman dilimi içerisinde bazı yayınların yapılması yasaktır.

Yayıncılık mevzuatının temel yaklaşımının çocukları, yetişkinler için yayın yapan görsel-işitsel medyanın zararlı içeriğinden korumayı hedeflediği görülmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, bu temel yaklaşımdan kısmen farklılık arz etmektedir. Diğer taraftan, söz konusu iki metnin, çocukların gelişimine katkı yapabilecek yayınları teşvik ettiği söylenebilir.

İsteğe bağlı yayınların yaygınlaşmaya başlamasıyla özdenetim, ortak denetim, koruyucu semboller ve medya okuryazarlığı gibi çocukları yayınların zararlı etkisinden koruma amaçlı önlemlerin de yaygınlaşması olasıdır.

Türkiye ve Avrupa Birliği, yeni teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan isteğe bağlı yayıncılığı düzenlemişken, Avrupa Konseyi'nin yaptığı çalışmalar henüz sonuçlandırılmamıştır. İsteğe bağlı yayınlarla birlikte, ailelerin çocukları yayınların zararlı etkisinden koruma konusundaki sorumlulukları daha da artmaktadır. Bu durum, az gelişmiş ülkelerde ve bölgelerde yeni nesilin eski nesile nispeten

teknolojiyi daha etkin kullanabiliyor olması nedeniyle önemli bir sorun olarak karşımıza çıkma olasılığını barındırmaktadır.

Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Türkiye'nin yayıncılıkla ilgili mevzuatı bir biriyle doğrudan ilişkilidir. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin çoğunluğunun aynı olması nedeniyle iki yapının mevzuatı da paraleldir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni bütün ülkeler imzaladığı için ortak bir metindir. Ancak bu metnin medya mevzuatına yansıması sınırlıdır.

Birleşmiş Milletler'in bünyesinde geliştirilen hukuki çerçeve, çocukların medyada temsili meselesini çözmektedir. Fakat bu yasal çerçevenin uygulanması için ülkelerin ulusal mevzuatlarını, söz konusu Sözleşme ve Protokollere uygun hale getirmesi gerekmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ülkelerin bir temennisi olmaktan çıkarmak ve yaşayan bir metne çevirmek için öncelikle medya sektörü alanında olmak üzere uygulamaya geçirmek gerekmektedir. Bu minvalde, medya alanında yapılacak bütün düzenlemelerin çocuğun yüksek yararı kapsamında çocuk dostu medyanın oluşturulması amacına uygun olması önerilmektedir.

Öneriler:

Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, yayıncıların reklâm gelirlerini önemli oranda etkileyebilecek olan yeni bir düzenleme içermektedir. Bu düzenlemeyle birlikte; yağlı, tuzlu, şekerli ürünlerin reklâmlarında kısıtlamaya gidilecektir. Bu durum, yerli çocuk programlarının yapımının önünde bir engel olarak ortaya çıkabilir. Bu nedenle, yerli yapımların desteklenmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

"Çocuk Televizyonları"na yönelik münhasıran bir düzenleme bulunmamaktadır. Çocuk televizyonlarının reklâm ve yayın ilkeleri, yetişkinlere yönelik yayın yapan televizyonlardan farklı bir şekilde düzenlenmelidir. Bu

televizyonlarda reklâm süreleri daha da sınırlandırılmalıdır. Söz konusu televizyonların reklâm gelirlerinde meydana gelebilecek gerilemelerin, kamu kuruluşları tarafından finanse edilmesi önerilmektedir.

Çocuk televizyonları, çocukların korunmasını hedefleyen bir yayın politikasına sahip olmalıdır. Bununla birlikte, çocukların ahlaki, zihinsel ve fiziksel gelişimini pozitif etkileyecek yayınlar yapmalıdır. Bunun için yasal zemin oluşturulması önerilmektedir.

Çizgi film karakterlerinin reklâmlarda yer alması yasaktır. Ancak, bu karakterlerin çizgi filmlerde kullandığı ürünlerin reklâmı yasak değildir. Bu durum, dolaylı olarak çizgi film karakterlerinin reklâmlarda yer almama yasağını ortadan kaldırmaktadır. Mevcut durumun açıklığa kavuşturulması için yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Reklâm, dizi ve filmlerde çocukların yer alması sınırlandırılmalıdır. Bu tür yapımlarda rol alan çocukların çalışma koşulları denetlenmelidir. Bunun için RTÜK ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ortak çalışma yapmasında yarar bulunmaktadır.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un "Müeyyideler" başlığı altında yer alan 32. maddesi yayın kuruluşlarına uygulanacak müeyyideleri belirlemektedir. Bu maddeye göre; Radyo ve Televizyon Üst Kurul'u yayın ilkelerine ve 6112 Sayılı Kanun'a aykırı yayın yapan kuruluşlara yaptırım uygulama hakkına sahiptir. Bu çerçevede, Üst Kurul'un ihlale konu olan programları, durdurma yetkisi bulunmaktadır. Yayını durdurulan programın yerine; *eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı, çevre eğitimi özürlü sorunları, sağlık ve benzeri kamuya yarlı konularında programlar* yayınlanmaktadır. Bunun yerine, ikame programlarda Medya Okuryazarlığı dersinin verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Medya Okuryazarlığı dersi İlköğretim okullarında zorunlu ders haline getirilmelidir. Bu şekilde, gençlerin kurgu ile gerçek arasındaki farkı öğrenmeleri ve medyayı daha olumlu şekilde kullanmalarına katkı yapılmalıdır.

Medya çalışanları, çocuk gelişimi ve medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi konusunda periyodik eğitime tabi tutulmalıdırlar. Bu eğitim, editörler için zorunlu olmalıdır.

Özdenetim ilkesi çerçevesinde, içinde yayıncıların, akademisyenlerin, sivil toplum örgütlerinin yer aldığı bağımsız bir izleme mekanizmasının oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu mekanizma, yayıncıların RTÜK ve Televizyon Yayıncıları Derneği'nin (TVYD) işbirliği ile hazırlan "Yayıncılık Etik İlkeleri"ne uygun yayın yapıp yapmadığını kontrol etmeli ve yapılan ihlalleri kamuoyuna duyurmalıdır.

İsteğe bağlı yayınların denetimi ile program akışlı hizmetlerin denetimi arasında ayrıma gidilmesinde yarar bulunmaktadır. İsteğe bağlı yayınlarda izleyici temelli çözüm bulunmalıdır. İzleyici ve yayıncı arasında yapılacak sözleşmeler ile izleyicinin almak istediği yayınların içeriği belirlenmelidir. RTÜK yapılan sözleşmelerin ihlaline ilişkin şikâyetleri, uzman kuruluş olarak değerlendirmeli ve nihai çözüm makamı olarak görev ifa etmelidir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

Akçalı, Selda İçin (2009), *Çocuk ve Medya*, Nobel Yayınları, Ankara.

Akgüner, Tayfun; İlal Ersan; Öngören, Gürsel (1995), *Kitle İletişim Mevzuatı,* Der Yayınları, İstanbul.

Avşar, Zakir B.; Elden, Müge (2004), *Reklam ve Reklam Mevzuaatı*, RTÜK Yayınları, Ankara.

Avşar, Zakir; Öngören, Gürsel (2003), *Radyo ve Televizyon Hukuku*, Gökçe Ofset, Ankara.

Aydın, M. Akif(1985), *İslam ve Osmanlı Aile Hukuku,* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakıf Yayınları, İstanbul.

Balo, Yusuf Solmaz; Akço, Seda (2005), *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi: İlgili Sözleşmeler, Yasalar, Tüzükler ve Yönetmelikler,* UNICEF, Ankara.

Dülger, Murat Volkan (2004), *Türk Ceza Hukuku'nda Bilişim Suçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı), İstanbul.

Franklin, Bob (1993). *Çocuk Hakları,* Ayrıntı, İstanbul.

Geçgil, Bayram Ali (2005), *Medya Piyasalarında Hukuki Düzenlemeler ve Rekabet Hukuku Uygulamaları*, Ankara.

Commission of The European Commıunities (1996), *Gren Paper On The Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Servies*, Brüksel, COM(96) 483.

Heywood, Colin (2003), *Baba Bana Top At!: Batı'da Çocukluğun Tarihi,* Kitap Yayınevi, İstanbul.

Hodgkin, Rachel; Newell, Peter. (2003), *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Uygulama Elkitabı,* UNİCEF.

İnceoğlu, Yasemin Giritli (2008), *Medya ve Çocuk Rehberi*, Eğitim Kitapevi, Konya.

Lock, John (2004), *Eğitim Üzerine Düşünceler*, Morpa, İstanbul.

Kızıl-Erkelli, Neşe (1998), *İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol*, Beta, İstanbul.

Kutay, Pars; Özçeri, Aslı (2006), *Avrupa Birliğinde Medya Hukuku ve Uygulamaları,* TVYD, İstanbul.

Onur, Bekir (2007), *Çocuk, Tarih ve Toplum*, İmge Kitapevi, Ankara.

Pufall, Peter B.; Unsworth, Richard P.(2004), *Rethinking Childhood*, Rutgers University Press, London.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2006), *Çocukların Televizyon İzleme Alışkanlıkları Kamuoyu Araştırması,* RTÜK Yayınları, Ankara.

Sevda Alankuş (2007), *Çocuk Odaklı Habercilik*, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

UNİCEF (1999), *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*, UNICEF, Ankara 1999.

Tosun, Nurhan Zeynep (1991), *Çocuklara Yönelik Reklamların Etkileri ve Bir Alan Araştırması,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Yenidoğan, Adem (2009). İslam Hukukunda Küçüklerin Evlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Yörükoğlu, Atalay (1997), *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Özgür, İstanbul.

MAKALELER

Çakır, Vedat; Gülnar, Birol (2008), "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 18, 207-223.

Özgen, Murat (2008), "Türkiye'de Basın Yayın Faaliyetlerinde Çocukla İlgili Kuramsal ve Yasal Çerçeve",*Medya ve Çocuk Rehberi*, Editör: Yasemin GİRİTLİ İNCEOĞLU, Nurdan AKINER, 39-47.

İçel, Kayıhan (2001), "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Bağlamında Avrupa Siber Suç Politikasının Ana İlkeleri", *İÜHFM*, İstanbul, C:LIX S:1-2.

Sınar, Hasan (2004), "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi Üzerine Bir Deneme", *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

RAPORLAR

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (2001), *Ulusal İlk Rapor'un Ekleri ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Sonuç Gözlemleri*, SHÇEK, Ankara.

Çaplı, Bülent (2005), *Avrupa'da Televizyon düzenleme, politikalar ve bağımsızlık, İzleme Raporu,* Open Soiety Institute EU Monitoring And Advocaacy Program Network Media Program, İstanbul.

Güven, Selahattin (2009), *Çocuklara Yönelik Görsel İşitsel Ticari İletişimde Yağlı, Tuzlu ve Şekerli Ürünlerin Kullanılması Çalıştayı Raporu*, Yayınlanmamış Rapor, Ankara.

MEVZUAT

1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, R.G.:07/07/1927 Sayı: 627.

2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu, R.G.:14/11/1983 Sayı: 18221.

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun (2006), RTÜK, Ankara.

4857 Sayılı İş Kanunu, R.G.:10/06/2003 Sayı: 25134

5187 Sayılı Basın Kanunu, R.G.:26/06/2004 Sayı: 25504.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, R.G.: 12/10/2004 Sayı : 25611.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, R.G.: 15/07/2005 Sayı: 25876.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, R. G.:03/03/2011, Sayı:27863

Avrupa Birliği Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi. http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=e49885dc-005b-4ccc-a381-7789260607b5 (22.12.2010).

Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi, http://www.birincikuvvet.com/haber/bilisim/avrupa-konseyi-siber-suclar-sozlesmesi-turkce-metni-/321067.html (10.06.2011)

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/0/TUR_CONV.pdf (17.10.2011).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ulusal İlk Rapor'un Ekleri ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Sonuç Gözlemleri, SHÇEK, Ankara, 2001.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/24449.html (18.11.2011).

Commission of The European Commıunities, Gren Paper On The Protection of Minors and Human Dignity in Audiovisual and Information Servies, Brüksel, COM(96) 483, 16.10.1996.

Çerçeve Direktif 2002/21/EC, OJL 108/33, 24.4.2002.

Directive 2002/21 EC of The European Parliament and of The council (2002), Framework Directive, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:108:0033:0050:EN:PDF (15.12.2010)

Gelişmiş Televizyon Standartları Direktifi Council Directive 95/47/EC; O.J. No: L 281/51, 23.11.1995.

Lizbon Antlaşması, 2007/C 306/01.

Sınır Ötesi Televizyon Direktifi 89/552/EEC. (97/36/EC sayılı direktif ile değişik).

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası, R.G.:9/11/1982, Sayı:17863.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Reklam Yönetmeliği, R.G.:17/04/1993, Sayı:21555.

Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete: 7/1/2011, Sayı:27808.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Anayasası, http://statik.iskur.gov.tr/tr/kurumumuz/mevzuat/ilo1.htm (20.05.2011).

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi, "Çocukların İnternette Korunması Programı"na ilişkin görüşü, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:048:0027:0032:EN:PDF (13 Ocak 2011).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, "Considiration Of Reports Submitted By States Parties Under Article 8 of The Optional Protocol to The Convention on The Rights of Child on The Involvement Of Children In Armed Conflict, Concluding Observation:Turkey", http://www.crin.org/docs/CRC-C-OPAC-TUR-CO1.pdf (02.11.2010)

Committe on The Rights of The Child, Concluding Observation:Turkey, http://www.crin.org/docs/CRC-C-OPAC-TUR-CO1.pdf (05.11.2010)

Dülger, Murat Volkan; "Avrupa Konseyi Ve Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Çocuk Pornografisinin İnternet Aracılığıyla Yayılmasına Karşı Yapılan Düzenlemeler", http://www.dulger.av.tr/assets/pdf/akveabcocukpornografisi.pdf(04.11.2010)

European Union "Safer Internet Action Plan: Work Programme 2003-2004" http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/archived/docs/pdf/programmes/workprgm/work_programme_2003_04_en.pdf, 13.01. 2011.

KURT, Yasemin; Avrupa Siber Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ve Türk Hukuk Sistemindeki Eksiklikler, http://www.gelecekonline.com/metin/avrupa_siber_suclarla_mucadele_sozlesmesi_ve_turk_hukuk_mevzuatindaki_eksiklikler-3724 (05,11,2010)

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, "Avrupa Konseyi Değiştirilmiş Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Konvansiyonu ve Açıklayıcı Raporu", http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/dosyaindir.aspx?icerik_id=f162e436-5b37-4630-bf42-b955d4cfa3e3 (2.11.2010)

Şahin, Hüseyin, "Çocuk Hakları", http://www.huseyinsahin.av.tr/sahin/makaleler/chaklari.doc, (3.11.2010)

İLKE KARARLARI, BİLDİRİLER VE TAVSİYE KARARLARI

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi İlke Kararları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevinin Devamlılığını Teyit Eden (97) 4 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevinin Kurulması Hakkında (92) 70 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin (88) 15 sayılı İlke Kararını Değiştiren (92) 3 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin (88) 15 sayılı İlke Kararını Değiştiren (89) 6 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Yaratıcı Sinematografik ve Görsel-İşitsel Eserlerin Ortak Yapımı ve Dağıtımı İçin Bir Avrupa Destek Fonunun Oluşturulması Hakkında (88) 15 sayılı İlke Kararı ("Eurimages").

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Yazılı Basında Yoğunlaşmalar Hakkında (74) 43 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Cevap Hakkı-Yazılı Bazında Bireyin Durumu Hakkında (74) 26 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa'da Radyo ve Televizyonun Eğitimsel ve Kültürel Kullanımı ve Bu Bağlamda Kamu Kuruluşları İle Yayın Kuruluşları Arasındaki İlişkiler Hakkında (70) 19 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Yazılı Basın ve Gençliğin Korunması Hakkında (67) 13 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Televizyon Programlarının Karşılıklı Değişimi Hakkında (61) 23 sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Bildirileri

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Sosyal Uyum ve Kültürlerarası Diyalogda Topluluk Medyasının Rolü Hakkında 11 Şubat 2009 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Yayıncılık Sektörü Düzenleyici Kurullarının Bağımsızlığı ve Görevleri Hakkında 26 Mart 2008 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin İnternet'te Çocukların Onurunun, Güvenliğinin ve Özel Hayatının Korunması Hakkında 20 Şubat 2008 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Sayısal Yayıncılığa Geçiş Sonrasında Boş Kalan Frekansların Tahsisi ve Yönetimi ve Kamu Çıkarı Hakkında 20 Şubat 2008 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Araştırmacı Gazeteciliğin Korunması ve Desteklenmesi Hakkında 26 Eylül 2007 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Medya Yoğunlaşması Bağlamında Demokraside Medya Rolünün Korunması Hakkında 31 Ocak 2007 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlerde Kamu Medya Hizmetinin Bağımsızlığının Teminat Altına Alınması Hakkında 27 Eylül 2006 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Bilgi Toplumunda İnsan Hakları ve Hukuk Devleti İlkesi Hakkında (CM(2005)56 final) sayılı Bakanlar Kurulu Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Terörle Mücadele Bağlamında Medyada İfade ve Haber Alma Özgürlüğü Hakkında 2 Mart 2005 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Medyada Siyasi Tartışma Özgürlüğü Hakkında 12 Şubat 2004 tarihli Bildirisi.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Çocukları Zararlı İçerik ve Davranışlara Karşı Koruyacak ve Bunların Yeni Bilgi ve İletişim Ortamına Etkin Katılımlarını Destekleyecek Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2009)5 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi İnternet Filtreleri Bağlamında İfade ve Haber Alma Özgürlüğüne Saygıyı Artıracak Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2008)6 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi İnternet'in Kamu Hizmeti Değerinin Artırılması İçin Önlemler Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Seçim Kampanyalarının Medyada Yayınlanması Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)15 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yeni Bilgi ve İletişim Ortamında İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere CM/Rec(2007)11 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Bilgi Toplumunda Kamu Medya Hizmetinin Görevleri Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2007)3 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Medya Çoğulculuğu ve Medya İçeriğinin Çeşitliliği Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2007)2 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yeni Bilgi ve İletişim Ortamında Çocukların Yetkinleştirilmesi Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2006)12 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kültürel İfade Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Konulu UNESCO Sözleşmesi Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Rec(2006)3 sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi İlke Kararları

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Bir Demokraside Medya İçin Göstergeler Hakkında 1636 (2008) sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Hakaretin Suç Kapsamından Çıkarılmasına Doğru Konulu 1577 (2007) sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin İfade Özgürlüğü ve Dini İnançlara Saygı Hakkında 1510 (2006) sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Elektronik medyanın tekelleşmesi ve İtalya'da gücün olası kötüye kullanımı Hakkında 1387 (2004) sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Avrupa Ülkeleri ile Güney Akdeniz Ülkeleri Arasındaki Kültürel İşbirliği Hakkında 1313 (2003) sayılı İlke Kararı

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Bilgi Toplumu ve Sayısal Dünya Hakkında 1191 (1999) sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Özel Hayatın Gizliliğine Saygı Hakkında 1165 (1998) sayılı İlke Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Tavsiye Kararları

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Avrupa'da Medyada İfade Özgürlüğü Hakkında 1589 (2003) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Belarus Cumhuriyeti'nde Yazılı Basına Zulüm Hakkında 1372 (2004) sayılı İlke Kararı ve 1658 (2004) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Görsel-işitsel Medya Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında 1855 (2009) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Bir Demokraside Medya İçin Göstergeler Hakkında 1848 (2008) Sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Eğitim Ve Öğretim İçin E-öğrenmenin Bütün Potansiyelinin Gerçekleştirilmesi Hakkında 1836 (2008) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Hakaretin Suç Kapsamından Çıkarılmasına Doğru Konulu 1814 (2007) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Bireylere Karşı Dinleri Temelinde Kötü Dil Kullanma, Dinsel Horlama ve Nefret Söylemi Hakkında 1805 (2007) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Gazetecilerin Mesleki Eğitim Ve Kursları Hakkında 1789 (2007) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Kamu Medya Hizmeti Hakkında 1641 (2004) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Kamu Medya Hizmetinin Finansmanı Hakkında 1878 (2009) Sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Reklâmda Kadınların İmajı Hakkında 1557 (2007) sayılı İlke Kararı ve 1799 (2007) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Sığınmacıların, Göçmenlerin ve Mültecilerin Medyadaki İmajı Hakkında 1768 (2006) sayılı Tavsiye Kararı, Medya ve Terörizm Hakkında 1706 (2005) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Yayıncılık Medyasında Azınlık Dillerinin Kullanılmasına Dair 2003 Rehber İlkeleri Ve Avrupa Konseyi Standartları: AGİT İle İşbirliği Ve Sinerji Yaratma İhtiyacı Hakkında 1773 (2006) sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Yazılı Basın Özgürlüğü ve Karışıklık Bölgelerinde Gazetecilerin Çalışma Koşulları Hakkında 1438 (2005) sayılı İlke Kararı ve 1702 (2005) sayılı Tavsiye Kararı.

DİĞER

CDPC/103/211196 sayılı kararı

Ersoy, Hamit (2009), "Avrupa *Birliği'nde Görsel İşitsel Medya Hizmetleri*", ATAUM Uzmanlık Kursu Sunumu, Ankara.

İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum 17, 1989 İHB/GEN/1/Rev. 5.

İran İslam Cumhuriyeti, IRSG, Add. 123, Parag. 20.

İtalya Devleti-Saachi davası, C-155/74, (1974) 1 ECR 409.

Procureur du Roi-Debauve davası, C-52/79 (1980) ECR 833.

Uganda IRSG, Add. 80, Parag. 26

EKLER

ÖZET

Bu çalışmada, küçüklerin korunması amacıyla Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve Türkiye'de yapılan düzenlemeleri ele alınmıştır. Yayıncıların küçüklerin ahlaki, zihinsel ve fiziksel gelişimini dikkate alarak yayın yapması sağlıklı nesillerin yetişmesi için hayati önemdedir. Bu bakımdan, küçüklerin korunması, uluslararası sözleşmelerden ulusal mevzuata geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Çalışmamızda, öncelikle yapılan bu düzenlemelerin neler olduğu incelenmiştir ve yasal düzenlemelerin küçüklerin korunması için yeterli olup olmadığı tartışılmıştır. Ulusal mevzuatımızın uluslararası mevzuata uyumu karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küçük, Çocuk, Medya, Düzenleme, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Türkiye.

ABSTRACT

This study examined the regulations concerning the protection of children, which have been put into effect by the United Nations, the Council of Europe, the European Union and Turkey. It is of vital significance for the upbringing of healthy generations that the publishers make publications by taking the moral, intellectual and physical development of children into account. Hence, the protection of children is dealt with from national to international rules and legislations. In this study, I first examined what these regulations are all about and then moved on to a discussion of whether the legal regulations are enough for the protection of children. I examined the Turkish rules and legislations in a comparative perspective with the international regulations.

Keywords: Minors, Child, Media, Regulation, United Nations, Council of Europe, European Union, Turkey.

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Bingöl'de doğdu. 2002 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Sosyoloji bölümünden mezun oldu. 2003–2006 yılları arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk bölümünde, burslu olarak yüksek lisans yaptı. 2006 yılında "Meşruiyet Kaynağı Olarak İnsan Hakları: Helsinki Süreci" isimli teziyle yüksek lisans diplomasını aldı. Memuriyete 2005 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda başladı. Evli ve iki çocuk babası olan Selahattin GÜVEN, 2007 yılından itibaren Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda çalışmaktadır.